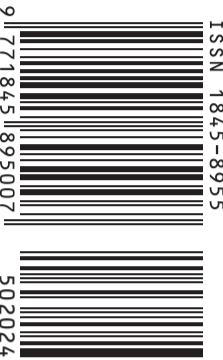


NOVOSTI ИНОВОСТИ

#1304

Samostalni
srpski
tjednikPetak 13. 12. 2024.
Cijena: 1.33€

Vitez tame

Stjepo Bartulica postao je predsjednik Political Network for Valuesa, jedne od najvažnijih ekstremno desnih lobističkih mreža na svijetu, čiji je vrh navodno povezan sa sektom koja psihofizički muči maloljetnike kako bi od njih napravila 'Kristove vojnike', a koju je odbacio i Vatikan

str. 4-6.



Paklena kuhinja: Pravda za Borisa P. /
Ljevica oko astala, str. 12-14. /
Pad kuće Asad, str. 26-28. /
VEDRAN ŽIVKOVIĆ Umjetnost mora
ići ka narodu, str. 34-35.

Zloduh Ustava

Većina donedavnog sastava Ustavnog suda, predvođena predsjednikom Miroslavom Šeparovićem, razotkrila se kao skupina pravnika neopterećenih tekstrom Ustava i temeljnim načelima prava, te sklonih kreativnim tumačenjima ‘duha Ustava’



ISPALO je, eto, da je imalo smisla SDP-ovo nepotrebno i teško razumljivo inzistiranje da se parlamentarno glasanje o povjerenju premijeru ANDREJU PLENKOVIĆU i o izboru deset sudaca i sutkinja Ustavnog suda ne dogodi u istome danu, nego da se o prvom glasa u petak, a o drugom – za što je potrebna dvotrećinska većina, to jest dogovor HDZ-a i SDP-a – u subotu. Jednodnevna odgoda, mimo SDP-ovih planova i očekivanja, dovela je do toga da se donedavnji sastav tog suda, predvođen predsjednikom MIROSLAVOM ŠEPAROVICEM, s deset glasova za i tri protiv (LOVORKA KUŠAN, ANDREJ ABRAMOVIĆ i GORAN SELANEĆ), razotkrije kao skupina pravnika neopterećenih tekstrom Ustava, kao i temeljnim načelima prava i demokratskog poretka,

te sklonih kreativnim tumačenjima ‘duha Ustava’ u situacijama kad im je to potrebno iz nekog političkog ili egoističnog razloga.

U večernjim satima petka, 6. prosinca, dakle nekoliko sati prije nego što će deset sutkinja i sudaca ostati bez dužnosti, Ustavni sud sastao se praktički u tajnosti i izglasao ‘Izvješće’ kojim je postojecim sucima produžen mandat do daljnjega, odnosno dok u Saboru ne budu izabrani novi suci. ‘Takvo tumačenje Ustava bilo je nužno usvojiti bez obzira na izričitu ustavnu odredbu o prestanku mandata sudaca kako bi se osiguralo funkcioniranje ključnog ustavnog tijela kojem je prijetila blokada rada, s obzirom da Hrvatski sabor, čija je ustavna obveza izabrati suce Ustavnog suda, to nije učinio u ustavnom roku. U takvoj situaciji, Ustavni

Sastali se praktički u tajnosti i produžili si mandat do daljnjega – Miroslav Šeparović
(Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

sud, kao čuvar Ustava koji jamči njegovu primjenu i poštovanje, ne može niti u jednom trenutku biti onemogućen u izvršavanju svojih ustavnih ovlasti, a u cilju poštovanja temeljnih vrednota ustavnog poretka, posebice vladavine prava, bio je prisiljen na taj način tumačiti Ustav’, piše u saopćenju Ustavnog suda koje je objavljeno nakon što se saznalo za rečenu sjednicu i nakon što su u subotu, 7. prosinca, u parlamentu izglasani novi suci, među kojima je njih četvero bilo na toj dužnosti i u proteklih osam godina (RAJKO MLINARIĆ, MIROSLAV ŠUMANOVIC, Lovorka Kušan i Andrej Abramović). S obzi-

rom na to da su suci izabrani, ‘Izvješće’ nije poslano Saboru, a Šeparović je tajnovitost objasnio time da se nije htjelo ugroziti parlamentarno imenovanje budućih sudaca i sutkinja. I nije se ugrozilo, pa su u subotu izabrana i dvojica sudaca – Mlinarić i Šumanović – koji su večer prije bili među onima što su sami sebi produžili trajanje u Ustavnog suda, uz Miroslava Šeparovića i MATU ARLOVIĆA kojima mandat istječe u listopadu sljedeće godine s mogućnošću šestomjesečnog dodatka.

Premda se ustavni stručnjaci donekle razilaze u pogledu poteza Šeparovića i družine, uvjerljiviji su i logičniji argumenti onih koji tvrde da su ‘Izvješće’ prekršeni Ustav i zakoni, odnosno da se Ustavni sud – pod egidom obrane ustavnog poretka i vladavine prava – samovoljno i bez obaveštavanja bilo koga prometnuo u ustavotvorca, i to u pitanju koje se izravno tiče Ustavnog suda. ‘U Ustavu nema temelja za takvu odluku, jer Ustav jasno i precizno kaže da mandat sudaca traje osam godina, a ako se ne izaberu nasljednici, još maksimalno šest mjeseci’, kazao je ĐORĐE GARDAŠEVIĆ, profesor na Katedri za ustavno pravo zagrebačkog Pravnog fakulteta, na N1 televiziji. ‘Nakon toga, produljenja više nema. Ako Ustavni sud tumači da ima, stavlja se u poziciju ustavotvorca, što bi značilo da mijenja Ustav na način koji nije dopušten, niti je predviđen. Ustav izričito kaže da jedino Sabor u ratnom stanju sebi može produljiti mandat. I to je to, drugih iznimaka nema.’

U slučaju proljetne premijerske kandidature predsjednika Republike ZORANA MILANOVIĆA Ustavni sud upozorio je, opet se pozivajući na tumačenje ‘duha Ustava’, da će reagirati zabranama ako se Milanovićevu ime nađe na SDP-ovoj izbornoj listi i ako SDP u kampanji bude predstavljao predsjednika države kao svog kandidata za šefu Vlade. Sad nije bilo nikakvog upozorenja ili nавe, premda su ustavni suci imali punih šest mjeseci da obzname svoje nakane, nego su se odlučili za izvještaj Saboru o novonastaloj situaciji, a izvještaj je akt koji se prima na znanje i stavlja pred gotov čin instituciju kojoj je upućen. Zašto se Šeparović opredjelio za diverzantski pristup i maksimalnu konspiraciju? Vjerojatno stoga da ne dovede u pitanje rezibor dvojice kandidata iz HDZ-ove kvote, Šumanovića i Mlinarića, jer nije teško prepostaviti da bi SDP i Možemo! uložili veto na odabir ljudi koji glasaju za javno odašiljanje namjere o neustavnom produženju vlastitog sudačkog mandata.

Andrej Plenković – koji je, inače, najzaslužniji za biranje sudaca u zadnji čas, jer je imao problema s odabirom svojih pet kandidata – ne želi komentirati postupak dojčerašnjeg sastava Ustavnog suda, no mala je vjerojatnost da se Šeparović upustio u ovu presedansku vratolomiju mimo zelenog svjetla iz HDZ-a i Vlade. Sva je prilika da se radilo o nekoj vrsti vježbe čiji je smisao bio u pokazivanju na što je sve spremna većina u Ustavnom sudu i do koje je mjere odlučna braniti svoje i HDZ-ove interese: ti ljudi uvjereni su da mogu činiti što god hoće i da im nitko ne može ništa, što je – u kombinaciji s istim takvim uvjerenjima koja o sebi i svojoj stranci njeguje Plenković – ubitačan koktel za ovdašnju demokraciju. ■

IMPRESSUM

Godina xxv / Zagreb | petak, 13/12/2024

Samostalni srpski tjednik

IZDAVAČ
Srpsko narodno vijeće

ZA IZDAVAČA
Milorad Popovac

GLAVNA UREDNICA
Andrea Radak

ZAMJENIK GLAVNE UREDNICE
Tihomir Ponoš
IZVRŠNI UREDNICI
Goran Borković (Portal Novosti), Petar Glodić, Ljubo Parežanin (Kultura)
REDAKTORICE
Ana Grbac, Darija Mažuranić-Bučević
KOLUMNISTI
Boris Dežulović, Viktor Ivančić, Sinan

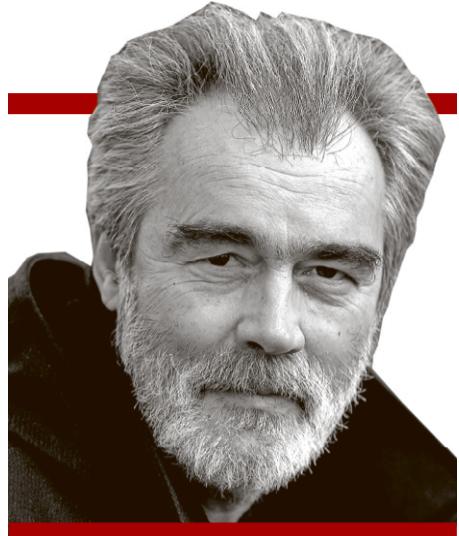
Gudžević, Boris Rašeta
REDAKCIJA
Paulina Arbutina, Jerko Bakotin (urednik Internacionale), Milan Cimeša, Zoran Daskalović, Ivica Đikić, Tena Erceg, Dragan Grozdanić, Mirna Jasić Gašić, Nenad Jovanović, Vladimir Jurišić, Marko Kostanić, Anja Kožul, Igor Lasić, Branimira Lazarin,

Bojan Munjin, Tamara Opačić, Ivana Perić, Boris Postnikov, Srećko Pulig, Hrvoje Šimićević i Nataša Škarić
TAJNICA REDAKCIJE
Irena Bosnić
FOTOGRAF
Sandro Lendl
GRAFIČKI UREDNICI
Ivica Družak, Darko Matosović

DIZAJN
Parabureau / Igor Stanišić & Damir Bralić, Nikola Đurek
ILUSTRACIJA NASLOVNICE
Luka Duplančić
ŠTAMPA Tiskara 'Zagreb', Zagreb
TIRAŽA 6000
Novosti su financirane sredstvima Savjeta za

nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske i sredstvima Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske.
REDAKCIJA
Gajeva 7, 10 000 Zagreb
T/F 01/481198, 4811281
info@portalnovosti.com
www.portalnovosti.com

NOVOSTI #1304



PIŠE Viktor Ivančić

Odjednom grozno škripanje propara mirogojsku dosadu. Glomazna ploča pomakne se udesno, najprije samo malo, zatim malo više, zatim više od metra. Iza otvorenih vrata grobnice ukaže se crna rupa. Iz mraka kao da izlazi para u jedva vidljivim pramenovima. 'Izvolite ući!' kaže karakteristični glas iznutra

KAO i svake godine 10. prosinca, u utorak je visoka delegacija HDZ-a posjetila grob FRANJE TUĐMANA, obilježavajući dva deset i petu godišnjicu smrti Neprežaljenog. Standardna postava: PLENKOVIĆ, NJONJO, BAČIĆ, MEDVED i slični, s tim da je ovaj put za ručicu doveden i predsjednički kandidat DRAGAN PRIMORAC. Smješten je u sredinu okupljene garniture, da ga fotografi ne mogu promašiti. Od uže svojte prisutni su kćи NEVENKA i unuk SINIŠA, svi u crnom.

Nebo nad Mirogojem je prljavosivo, s granama čempresa cijede se ostaci nedavne kiše, šljunak elegično škripi pod nogama, svrake se oglašavaju zvucima koje okupljeni ne razumiju i tek ponekad protestno zalepeću krilima.

Grupi naručenih novinara Plenković je izložio svrhu stranačko-obiteljskog posjeta: 'Došli smo da bismo još jednom iskazali poštovanje prema najvećem hrvatskom državljaniku u povijesti.' Zatim je spominjao 'viziju i snagu', 'veličinu i mudrost' i slično. 'Hrvatska je njegova ostavština', naglasio je. 'Stoga svi mi danas koji smo u poziciji da predvodimo HDZ i Vladu cijenimo njegov doprinos jer su upravo vrijednosti na kojima je gradio ono što nas i dalje vodi u našim aktivnostima.'

Onda tišina. Decentno postrojavanje pred nakošenom pločom od crnoga mramora. Vjenčici i svijeće. Ruke sklopjene pedalj ispod struka. Njonjo navlači bolnu grimasu. Plenković tronuto zuri u vrhove cipela. Medved elegantno sklapa oči, zamisljavajući med. Primorac pokušava izgasiti sve mišice, u strahu da mu se pred fotografima ne omakne rutinski osmijeh. Svrake rade svoje.

Odjednom grozno škripanje propara mirogojsku dosadu. Glomazna ploča pomakne se udesno, najprije samo malo, zatim malo više, a zatim više od metra. Iza otvorenih vrata grobnice ukaže se crna rupa. Iz mraka kao da izlazi para u jedva vidljivim pramenovima, mada nije sigurno.

'Izvolite ući!' kaže karakteristični glas iznutra.

Posjetitelji, jedan za drugim, prepuštaju donje vilice sili gravitacije. Ne vjeruju ni onome što vide ni onome što čuju. Njonjo se kriomice štipa za bedro. Ispostavi se da je to Medvedovo bedro, pa ovaj lagano poskoči. Nitko se ne usuđuje progovoriti. Svrake rade svoje.

'Hajde, izvolite unutra!' ponovo se javi glas iz rupe. 'Hladno je vani, smrznut ćete se. ANKICA je taman ispekla mramorni kolač. Još je topao.'

Opet tišina. Okupljeni su zatravljeni. Znoj im vlaži leđa. Samo što sada već nastaje komšanje. Pogledavaju se međusobno, nastrano izbuljenih očiju.

'Šta je sad ovo, majku ti božju?' napokon sebi u bradu promrsi Bačić.

'Nemam pojma...' istim tonom uzvrati Plenković. 'Shvaćam samo da je izvan protokola.'

'Priznajem da je malo skeri', reče Njonjo. 'Apsolutno je skeri', potvrđi Primorac. 'Što je to skeri?' upita Medved.

'Tata...' tiho zajeći gospoda Nevenka, grčivo natežući futrolu za srednji prst na crnoj kožnoj rukavici. Siniša joj zaštitnički stisne nadlakticu.

'Dobro, pa što je sad?!' glasnije progovori domaćin iz grobnice. 'Došli ste mi u posjet, a onda odbijate ući preko praga. Kakvo je to ponašanje?'



Visoka delegacija HDZ-a obilježava 25. godišnjicu smrti Neprežaljenog (Foto: Davor Puklavec/PIXSELL)

Iznova muk. Šire se zjenice. Trepere svjećice. Njišu se trake na vijencima. Njonjo se ponovo, sada malo jače, uštipne za bedro, pa i Medved jače poskoči.

'Jesi ti normalan?' pita Nonju. 'Hoćeš da ti puknem šamar?'

'Izvini, mislio sam da si ja', kaže mu Njonjo.

'Hajde, upadajte unutra', prekine diskusiju glas iz crne rupe. 'Nemojte da ispadne da se Ankica uzalud mučila oko mramornog kolača.'

'Mama...' tiho zacvili gospoda Nevenka, maltretirajući rukavicu.

'Udi prvo ti, Andrej, pa će drugi za tobom', nastavi domaćin. 'Vidim da si ovdje voda parade.'

'Ispričavam se, predsjedniče, ali u škripcu sam s vremenom', promuča Plenković. 'Samo sam kratko svratio, da položim vjenac, upalim svijeću, odam vam počast i snimim se za dnevnik. Čekaju me druge obaveze.'

Iz otvorene grobnice začuje se potmuli škrugut zuba. Pa onda neugodna tišina. Pa opet škrugut. Tako se glasa uvrijedeni velikan, pomisli predsjednik Vlade. Osjeti kako mu koljena izdajnički klecaju.

'Ali tu je naš Dragan', hitro se nadopuni. 'Dragan je predsjednički kandidat naše stranke. On će se rado podružiti s vama...'

'Ja se bojim mraka!' očajnički krikne kandidat Primorac, na što ga ostali zabezeknuto pogledaju.

'A htio bi biti predsjednik države?!" ponovo se javi stanovnik groba.

'On je u doba mraka upadao u srpske stanove i sad ga drma PTSP', zlobno napomene Bačić.

'Neka prvi uđe Njonjo', zakmeči Primorac. 'Njonjo je ipak predsjednik Sabora.'

'Ne dolazi u obzir!' prostrijeli Njonjo pogledom Primorca. 'Ja sam kao predsjednik Sabora štićena osoba, a ti si još uvijek nitko ni ništa!'

'E bože...' rezignirano će glas iz tmine. 'Još i mogu podnijeti da stranku koju sam utemeljio vode glupani, ali kukavice...'

'Oprostite, predsjedniče', blago se nagnе Plenković prema crnoj rupi. 'A kako bi bilo da vi izadete napolje?'

'To je malo teži slučaj', odgovori domaćin. 'Vlaga nije dobra za moje kosti. A unutra imam ugrađeno centralno.'

'Za kosti?' tupo ponovi Medved.

'Šta se čudiš?' reče glas. 'Ako su vam već puna usta moga djela, koje živi i danas, vrijeće je da sazname i što je ostalo od moga tijela. A ne da se tu cirkusirate kao seoske mlade. Što to uopće znači? Slikati se ispred moga gro-

ba, koristiti moje počivalište u kampanji, a ne ući unutra. Kao da vam ja branim da uvedete i fotografе!'

'Izvinjavam se, ja bih sad stvarno morao poći...' ljugavo promumlja Plenković, pogledavši sat.

'I ja', doda Njonjo, pogledavši Medvedov sat.

'Je li vam to kućni odgoj?!" zagrimi glas iz rupe. 'Neprestano se zaklinjati u mrtvog Tuđmana, a onda mrtvog Tuđmana tretirati kao da je šugav! Ni kavu s njim da bi popili! Sramota! Naročito taj tu žutokljunac, kako se zove, Dražen, Dragan, koji bi usred kampanje od mene mogao dobiti važne informacije.'

'Kakve informacije, predsjedniče?' upita Primorac.

'Krucijalne', reče glas. 'Tek kada neko vrijeme boravi u grobu, čovjek sazna kakva je stvarna situacija u zemlji.'

Njonjo se baletnom kretnjom okreće prema stranačkim drugovima, šireći ruke. Čempresi se povijaju u struku. Vjetar gasi plamen voštanica. Svrake rade svoje. Njonjo kaže:

'Ljudi moji, pa ovo je nestvarno što nam se događa. Možda haluciniramo? Ja ne vjerujem u duhove.'

'Ni ja', podrži ga Plenković.

'Ni ja', kopipejsta Primorac.

'Ali zašto smo drugo došli na Mirogoj, nego da prizivamo duhove?' primijeti Bačić, te palcem pokaže otvorenu grobnicu. 'To jest jednog. To jest njega.'

'Daj, Branko, ne seri', ukori ga Plenković. 'Samo još fali da krenemo izjednačavati okultizam i stranačku propagandu.'

'Tko ih izjednačava?' duri se Bačić. 'Pa ja i ne znam što je to okultizam.'

'Dosta je bilo prenemaganja!' prekine raspravu reski glas domaćina. 'U interesu jedine i vjećne Hrvatske, naređujem vam da odmah uđete!!!'

'Ma ući će ti klinac', reče Plenković i dade se u paničan bijeg.

'Jebe se meni za interes jedine i vjećne', kaže Njonjo i potrči za njim.

'Moram obići birače', poruči Primorac i šmugne preko ledine.

Medved, Bačić i slični orno slijede primjer odgovornih kolega.

'Tata...' tiho zajeći gospoda Nevenka, silujući rukavicu.

I tako je pokušaj da u ovome tekstu pokopamo vrh HDZ-a završio neuspjehom. ■

Mračne Yunque

Stjepo Bartulica postao je čelnik Political Network for Valuesa, globalne fundamentalističke mreže koju se povezuje s tajnom paravojnom organizacijom El Yunque, optuživanom da je desetljećima psihofizički mučila maloljetnike kako bi od njih napravila 'Kristove vojnike', spremne da poginu za uspostavu 'kraljevstva Božjeg'

STJEPO BARTULICA, eurozastupnik stranke DOMINO, dospio je, barem nominalno, na vrh globalnog ultrakonzervativnog pokreta. U centralnoj dvorani španjolskog Senata 2. prosinca imenovan je predsjednikom organizacije Political Network for Values (PNfV), jedne od najvažnijih ekstremno desnih lobiističkih mreža na svijetu.

'Učiniti će sve da slijedim put mojih prethodnika u borbi za obranu života, obitelji i slobode', poručio je Bartulica, uz pljesak dvjestotinjak sudionika godišnjeg samita PNfV-a. Bio je to vrhunac njihovog cijelodnevнog programa, u kojem su članovi organizacije – senatori iz SAD-a, eurozastupnici, aktivisti i akademici –

najavljujivali buduće djelovanje. Obznanili su narednu borbu do uništenja Svjetske zdravstvene organizacije i klimatskih regulacija, globalnu zabranu pobačaja, satiranje koncepta javnog obrazovanja i nametanje kućnog školovanja te uspostavu kršćanskih vrijednosti kao temelja javnih politika na Zapadu. Popisu budućih obračuna jedan od govornika dodao je atak na koncept evolucije i edukacijsko širenje kreacionizma. U buduće pobjede voditi će ih naš Stjepo.

U nekim drugim vremenima, poruke iz Madrida mogle bi se s podsmijehom odbaciti kao lupetanje kršćanskih ultrakonzervativaca koje nitko ne shvaća ozbiljno. Ne i u ovom trenutku. Za Bartulicu i njegove prijatelje,

politička klima na Zapadu nikad nije bila pogodnija. Najvažniji američki sponzori mreže kojom sada predsjeda Bartulica su Fondacija Heritage, C-Fam i Alliance Defending Freedom. Oni su, naime, sukreirali i izdali Projekt 2025, set politika za buduću administraciju DONALDA TRUMPA, koje su preslikala opisanih maksima madridskih govornika. Odlično stoje i u Evropi. Najvažniji pojedinci PNfV-a čine jezgru lobističke mreže Agenda Europe, čiji je strateg i koordinator ŽELJKA MARKIĆ. Preko evropskih partnera Bartulićina organizacija se povezala sa svim političkim grupacijama i strankama krajnje desnice u Briselu. Njihove aktivnosti godinama financira VIKTOR ORBÁN putem paracivilnih i antihrvatskih

organizacija poput Centra za temeljna prava, koji otvoreno svojata trećinu hrvatskog teritorija. U izvršnom odboru PNfV-a sjedi i BRIAN BROWN, koji je osobno i kroz rad svoje organizacije Svjetski kongres obitelji suradivao s PUTINOVIM špijunima i godinama promovirao četnički pokret Dveri.

Protekle godine Novosti su objavile niz tekstova o navedenim organizacijama i njihovim vezama s Bartulicom. Sada, kad je zasjao na čelo PNfV-a, potrebno je opisati i najvažniji aspekt ove družine: organizaciju koja službeno ne postoji.

Dogurao do vrha desnog fundamentalizma – Stjepo Bartulic
(Foto: Patrik Macek/PIXSELL)



Political Network for Values osnovan je 2014. godine, s ciljem da vrši lobistički udar na rezolucije u Ujedinjenim narodima kako bi se zaustavilo globalno širenje reproduktivnih prava žena i prava LGBT zajednice. Premda je projekt pokrenut uz pomoć spomenutih američkih organizacija, stvarni inicijatori ove mreže bili su LOLA VELARDE i JAIME MAYOR OREJA iz Španjolske te Meksikanac RODRIGO IVÁN CORTÉS. Oni su i dalje ključni ljudi PNfV-a.

U zadnjih 15 godina trojac je više puta javno prozvan za članstvo ili povezanost s tajnom paravojnom organizacijom El Yunque, koja je prema vjerodostojnim svjedočenjima bivših članova desetljećima psihofizički mučila maloljetnike kako bi od njih napravila 'Kristove vojnike', spremne da poginu za uspostavu 'kraljevstva Božjeg' na zemlji, svojevrsnog kristofaističkog poretka. Pojedini španjolski stručnjaci za ovu sektu vjeruju kako PNfV služi kao paravan za globalno širenje opasnih ideja El Yunquea. S obzirom na povijest organizacije koja službeno ne postoji, jasno je zašto se prikrivena ekspanzija njihovih uvjerenja naziva opasnima.

El Yunque je nastao sredinom 1950-ih godina u Meksiku. Gonjeni paranojom od dolaska komunizma, mladi ljudi ekstremno desnih uvjerenja, pripadnici sitne i krupne buržoazije, ujedinili su se s meksičkim industrijalcima i fašističkim krihom Katoličke crkve kako bi zaustavili redistribuciju bogatstva siromašnim slojevima. Djelujući preko više desetaka organizacija koje su služile kao kinka, uspostavili su kampove za vojnu obuku svojih članova. Borilačkim vještinama, gerilskom ratovanju i rukovanju oružjem ondje su obučavali djecu, od desetogodišnjaka do studenata. Pristupanje tajnoj sekti uključivalo je rigorozne rituale, psihofizičko mučenje i zakletvu: sekte El Yunque je najvažniji prioritet u životu svakog člana – tek nakon toga slijede obitelj i domovina. Metode pranja mozga maloljetnika uključivale su 'odvajanje djece od autoriteta roditelja i obučavanje lažima'. Ključni razlog za laganje bio je sastavni dio njihovog djelovanja: ni po koju cijenu pripadnik El Yunquea ne smije priznati da sektu postoji, a kamoli da je njegov član.

Prije učlanjenja, Organizacija, kako su je interno zvali, provodila je detaljne provjere obiteljskog stabla svih kandidata. Glavni razlog skeniranja obiteljske geneze duboko u prošlost bio je antisemitizam: potraga za mogućim židovskim korijenima. Sekta je vjerovala da su Židovi stvorili komunizam. U borbi za ostvarenje 'kraljevstva Božjeg' na zemlji prioritet je bio sveobuhvatni rat protiv 'židovsko-masonske-komunističke zavjere u Meksiku'. Zato je obavezna literatura za sve članove bila zloglasna publikacija 'Protokoli sionskih mudraca'. U žudnji za uspostavom kršćanske teokracije, Organizacija je legitimnom učinila uporabu nasilja, pa i ubojstva. Preko paravanskih organizacija provela je niz nasilnih akcija: bombaške napade, otmice, oružane upade u škole, atentat na predsjednika sveučilišnog odbora.

Većina članova vidljivih organizacija nije znala da zapravo rade za ciljeve El Yunquea. Tako su se u narednim desetljećima stripljivo i pažljivo infiltrirali po akademskoj, poslovnoj i političkoj zajednici, s ciljem da preuzmu sve poluge vlasti u Meksiku. Do početka dvije desetljeća zavladi su udrugom meksičkih poslodavaca koja okuplja poduzeća zadužena za trećinu meksičkog BDP-a. Sudjelovali su u izvršnoj vlasti u ponajvećim meksičkim regijama, osnovali niz medija i nevladinih organizacija i potom se infiltrirali u izvršne strukture vladavine neoliberalnog i krajnje desnog predsjednika VICENTE FOXA, koji je vodio Meksiko od 2000. do 2006. godine. Ministar unutarnjih poslova bio je njihov član.

'Mladi ljudi koji su od 1950-ih bili regrutirani i obučavani u borbenim tehnikama i uporabi

oružja u antidemokratskom kontekstu, danas kao odrasli pojedinci čine novu političku klasu zemlje koja je navodno demokratska', napisao je 2003. godine novinar ÁLVARO DELGADO u svojoj knjizi 'El Yunque – Ekstremna desnica na vlasti'.

Nakon objave njegovog ekstenzivnog istraživanja o sekti, koje je izazvalo skandal u Meksiku, počeli su istupati bivši članovi. Najčešće pod pseudonimom, u strahu od odmazde. Jer, otkriti postojanje organizacije i njeno članstvo u njoj najveći je životni prijestup. Prošle, 2023. godine, u meksičkom izdanju El País jedan od njih ispričao je novinarki kako je unovačen 2002., kad je imao 11 godina. Regrutirali su ga u izvidačima. Najprije je ušao u paravansku organizaciju, gdje je izložen intenzivnom treningu. 'Tukli su me, učili rukovati oružjem i mučiti ljude', izjavio je. Za ulazak u El Yunque trebao je proći poseban trodnevni inicijacijski tečaj. 'To je kurs u kojem te otmu, pošalju te na neko mjesto, tuku te, ne daju ti da spavaš, ne jedeš, ne pišeš vodu. Odjednom ti upere pištolj u čelo, glumeći neprijatelje organizacije', prisjetio se.

Cetiri godine proveo je u 'radikalnom ogranku', čiji su pripadnici bili zaduženi za infiltriranje u državne i savezne kongrese radi političkog napada na različite skupine koje smatraju 'neprijateljima', poput gejeva, socijalista ili organizacija za pobačaj. 'Nikad od mene nije traženo da ubijam ljude ili mučim. Ali u drugim vremenima takve su se stvari dogadale.' Najveći dio zadataka odnosio se na obavještajni rad. Pratili su ljude, odlazili na događanja radi fotografiranja, snimali sastanke i izvještavali s kim se druže špijunske mete. Osim rukovanja tajnim podacima, bio je zadužen za treniranje novih članova i organizaciju inicijacijske ceremonije. Proces učlanjenja uključivao je, na primjer, provjeru golog tijela potencijalnog člana kako bi se potvrdilo da on nije 'infiltirani Židov'. Obred je bio tajni čin na koji bi odveli novake s povezima na očima, natjerali ih da mole krunicu i uputili niz pri-

Branitelj naslijeda Augusta Pinocheta – Bartulicin prethodnik José Antonio Kast
(Foto: SOPA Images/Sipa USA/PIXSELL)



jetnji: 'Dobro došli u prostor bratstva i borbe. Ako je tvoja namjera da nas izdaš, bolje bi ti bilo da nas nisi sreo.'

Nakon četiri godine natjerali su ga da se pridruži 'radikalnom ogranku' El Yunquea – Križarima Krista Kralja, vjerskoj organizaciji prisutnoj u Meksiku i Evropi. 'Bili smo kriminalci. Mnoga djela nasilja i sabotaže koja sam morao učiniti, učinio sam kao križar.' Iz sekte je pobjegao 2010. godine. 'Bio sam ratni stroj koji je u ime Krista mogao učiniti sve. Učinio sam grozne stvari. Kad izadeš, otkriješ sebe kao zlostavljanu osobu, jer to je ono što organski jesmo: mi smo ljudi koje zlostavlja pverzna institucija', rekao je novinarki.

Prema tvrdnjama španjolskog povjesničara SANTIAGA MATE, autora knjige 'El Yunque u Španjolskoj', u današnjoj strukturi meksičkog ogranka sekte na visokom mjestu je Rodrigo Iván Cortés, suosnivač PNfV-a i zamjenik novog predsjednika ove organizacije, Stjepo Bartulice. Bartulica je inače na čelnoj poziciji zamjenio JOSÉA ANTONIJA KASTA, čileanskog šefa tamošnje Republikanske stranke i branitelja naslijeda fašističkog diktatora AUGUSTA PINOCHETA. U zadnjih desetak godina najvažniji Kastovi savjetnici i politički stratezi bili su pripadnici El Yunquea u Čileu. Među njima se ističe EDUARDO GUERRERO NÚÑEZ, za kojeg novinarki Delgado tvrdi da je vođa El Yunquea u Čileu.

Prije svega nekoliko mjeseci objavljen je tekst o povezanosti DIEGA HERNÁNDEZA, iberoameričkog šefa komunikacije PNfV-a s 'Političkim središtem za obuku katoličkih voda' u Meksiku, navodne paravanske organizacije El Yunquea. Vijest je objavljena povodom priopćenja JOSÉA ANTONIJA ROSASA, generalnog direktora organizacije sličnog imena, Međunarodne akademije katoličkih voda. U priopćenju iz lipnja 2024. napisao je da iza svega stoji El Yunque, čiji su članovi 'ekstremisti' koji koriste 'laganje kao metodu koja karakterizira ove radikalne organizacije (...) koje traže utočište u tami'. 'Osuduјemo njihov stil instrumentalizacije Crkve i religije za njihove tajne političke ciljeve i osuduјemo njihove prikrivene ciljeve polarizacije u društvu', poručio je. Njegove oštре riječi dobivaju dodatno na snazi zbog činjenice da je i sam Rosas osam godina, sve do 2014., bio voditelj El Yunquea u Čileu. Svoje članstvo priznao je nakon što su novinari otkrili da je njegova akademija katoličkih voda, koja operira u 14 američkih i evropskih zemalja, vjerojatno godinama korištena za novačenje mladih konzervativnih intelektualaca za Organizaciju. I u Čileu i u Brazilu, srednjostruško krilo Crkve, koje nastoji provoditi politike Vatikana, godinama vodi borbu protiv ove sekte. Kanonski zakon, naime, zabranjuje članstvo vjernicima u tajnim društvima.

Rat Katoličke crkve protiv El Yunquea eskalirao je u Španjolskoj prije 15 godina, zemlji čiji ustav također zabranjuje tajne i neregistrirane organizacije. Na zahtjev Španjolske biskupske konferencije, ekstenzivni izvještaj o njima

Optuživana da je članica El Yunquea – izvršna direktorka i suosnivačica PNfV-a Lola Velarde (Foto: Lola Velarde/X)

Najvažniji američki sponzori mreže kojom sada predsjeda Bartulica su Fondacija Heritage, C-Fam i Alliance Defending Freedom. Oni su sukireiali i izdali Projekt 2025, set politika za buduću administraciju Donald Trampa



U zadnjih 15 godina vrh Katoličke crkve u Španjolskoj više se puta službeno ogradio i osudio postojaće sekte El Yunque. Katolički intelektualci nazivali su je 'antikršćanskim' organizacijom, 'mafijom', katoličkom Al Kaidom i totalitarnim zlom'

napravio je katolički intelektualac FERNANDO LÓPEZ LUENGOS, profesor filozofije na Sveučilištu u Toledu. Njegovo istraživanje šokiralo je Španjolsku. Organizacija koja je bila nepoznata tamošnjoj javnosti infiltrirala se u katoličke udruge, političke strukture i konzervativne medije. Otkrivene su i ključne strategije: dolazak na izvršne političke pozicije, destabilizacija političkog života i reputacijska mreža za mlade. Neki ideološki ciljevi: zabrana pobačaja, kontracepcije i kriminalizacija LGBT osoba.

Spomenuti povjesničar Mata utvrdio je njihovu duboku povezanost s Pučkom strankom. Po španjolskim medijskim izvještima, ključni saveznik bio je Jaime Mayor Oreja, suosnivač ove partije, bivši zastupnik u Evropskom parlamentu i bivši ministar unutarnjih poslova Španjolske. Oreja je suosnovao i Bartulicin PNfV te je do danas njihov počasni predsjednik. Istraživački novinari potom su otkrili duboku poveznicu s frankističkom strankom Vox, koja je nastala prije desetak godina. Ispostavilo se da su preko raznih organizacija članovi sekte davali finansijsku i medijsku potporu osnivanju Voxa. Potom su mnogi od njih ušli u stranačke strukture, u kojima se nalaze do danas. Vox je jedna od rijetkih evropskih parlamentarnih stranaka koja u svom programu promovira potpunu zabranu pobačaja.

Hazte Oir navodno je ključna paravanska organizacija za El Yunque u Španjolskoj. Osniča IGNACIO ARSUAGA naveden je kao jedan od vodećih ljudi sekte. On je također sudjelovao u osnivanju PNfV-a. Povjesničar Mata više je puta objavio tvrdnju da je članica El Yunquea i Lola Velarde, izvršna direktorka i suosnivačica PNfV-a.

Slično kao u Meksiku, i u Španjolskoj su potom počela izlaziti svjedočenja bivših članova. Ispostavilo se da je Organizacija i ovdje novaćala maloljetnike, koji su moralni prolaziti tešku fizičku, emocionalnu i ideološku obuku. Prikupljali su informacije čak i o svojim roditeljima, nerijetko katoličkim aktivistima, koje su

onda korištene za njihovu potencijalnu ucje-
nu. Jedna španjolska srednjoškolka svjedočila
je da je regrutirana sa 16 godina. 'Pokušali su
me očvrsnuti kao vojnika koji će biti spreman
za borbu', spričala je, opisujući kako su ih prije
prisege testirali glađu, hladnoćom i uskratom
sna. Zaklela se na vjernost El Yunqueu, dobila
novo tajno ime i upozorenje da je za izdaju
čeka stroga kazna. Od tada je morala obmanju-
vati roditelje, špjunirati, dojavljivati sve što
se događa u kući i krasti novac. Regrutirala je
brojne prijatelje, koji su ostali u sekti nakon
sto je ona odlučila pobjeći.

U zadnjih 15 godina vrh Katoličke crkve u
Španjolskoj više se puta službeno ogradio i
osudio postojanje sekete El Yunque. Katolički
intelektualci nazivali su je 'antikršćanskom'
organizacijom, 'mafijom', katoličkom Al Kaidom i
totalitarnim zlom.

Bartuličini suradnici i saveznici, koji su
nekoliko puta javno imenovani kao članovi
Organizacije, poput Ignacia Arsuage, Lole
Velarde i Rodriga Ivána Cortésa, redovno su i
oštros negirali takve navode. Arsuagina organi-
zacija Hazte Oir čak je podnijela tužbu protiv
profesora Luengosa, koji je radio izvješće za
španjolske biskupe, ali je sud utvrdio da su
'informacije koje je iznio suštinski istinite i
od javnog značaja'.

Usred razotkrivanja sekete u Španjolskoj,
njihovi navodni članovi počeli su širiti svoj
utjecaj na međunarodnom planu. Hazte Oir
je osnovao CitizenGO, globalnu peticiju
organizaciju koju vodi Arsuaga. Po mišljenju
novinara i povjesničara u Španjolskoj, radi se
o međunarodnoj paravanskoj organizaciji za
agendu El Yunquea. CitizenGO također negira
takve optužbe. Nekoliko godina poslije, pro-
zvani pojedinci osnovali su PNFV, koju sada
vodi Stjepo Bartulica.

Prije nego što je postao predsjednik, Bartu-
lica je nekoliko godina bio član savjetodavnog
odbora PNFV-a. Pritom je njegovo djelovanje u
ovo mreži inherentno povezano s njegovom
političkom karijerom. U taj odbor, koji oku-
plja političare, došao je kao saborski zastupnik
Domovinskog pokreta. Prema internim doku-
mentima PNFV-a, koje je objavio WikiLeaks,
odbor savjetnika je sastavljen od političara koji
'kreiraju politike i predstavljaju mrežu u svojoj
zemlji'. Njihov zadatok je širenje agende i utje-
caja ove organizacije na 'vlade i parlamente'
matičnih zemalja. Predsjednikom je imeno-
van nakon što je postao eurozastupnik, sada u
stranci DOMINO. Bartulica je član kluba Evrops-
kih konzervativaca i reformista, u kojem su
neke od najvažnijih krajnje desnih stranaka u
Evropi, poput Braća Italije i poljskog Prava i
pravde. Godinama je povezan i s američkim
organizacijama koje su napisale Projekt 2025,
poput Fondacije Heritage. U Hrvatskoj je više
puta na konferencije dovodio individue poput
Lole Velarde, Čileanca Kasta i drugih isture-
nih pripadnika PNFV-a. Bartulica ima i odlične
odnose s Orbánovim organizacijama koje su
zadnjih nekoliko godina uplatile stotine tisuća
eura za samite PNFV-a. Ne odmaže mu ni činje-
nica što je član Opus Deia, koji je u mnogim
zemljama povezan s El Yunqueom. To je samo
nekoliko mogućih razloga zbog kojih je politi-
čar iz rubne evropske zemlje postao čelnici
čijeg globalne fundamentalističke mreže, čiji
članovi raspolažu stotinama milijuna dolara. I
drukuju za mračne i opasne ideje, uz izvjesnu
političku podršku Trumpove administracije.

Novosti su od Bartulice tražile da se očituje
vezano uz navode da je vrh PNFV-a povezan s
tajnom sektom koju je čak i Vatikan odbacio.
Pitali smo ga i da komentira pojedine članove
izvršnog odbora, poput Briana Browna, koji je
godinama promovirao četnike iz Dveri. Kao
i činjenicu da će voditi organizaciju finan-
ciranu sredstvima mađarskih organizacija koje
smatraju da je Slavonija dio njihove zemlje.
Do zaključenja teksta nije nam poslao od-
govore. ■

Ulošem društvu

Milanović je odlikovao Smiljana Reljića i Željka Sačića, dok Miro Bulj veliča Praljka i Herceg-Bosnu i izjavljuje da bi vratio gene- ralski čin Mirku Norcu



Miro Bulj i Zoran Milanović
(Foto: Ivana Ivanović/PIXSELL)

KADA je Glavni odbor SDP-a potvrdio aktualnog predsjednika ZORANA MILANOVIĆA za svog kandidata na predsjedničkim izborima, tadašnji predsjednik stranke PEĐA GRBIN je kazao da su u njoj 'svi bili suglasni da Zoran Milanović dijeli SDP-ove vrijednosti'. Na kakve je vrijednosti, osim izlizane mantere da je Milanović brana totalnom HDZ-ovom preuzimanju države, Grbin doista mislio, tada je ostalo nepoznato, ali se krajem godine one ipak naziru. Lako bi se moglo zaključiti da SDP dijeli Milanovićeve vrijednosti u kojima ima mjesta za odlikovanja krajnje mračnih likova iz devedesetih godina u Hrvatskoj. SDP je ostao nijem na vijest da je Milanović odlikovao SMILJANA RELJIĆA, ravnatelja Službe za zaštitu ustavnog poretku (SZUP) od 1992. do 1997. godine, Redom kneza Domagoja s ogrlicom za dokazanu osvjeđenu hrabrost i junaštvo u Domovinskom ratu. Reljić je jedan od simbola autoritarnog TUĐMANOVOG režima, čije je junaštvo išlo dotele da je potpisivao naredbe za uhodenje 126 režimu nepoćudnih novinara iz različitih redakcija i drugih opozicionara. Njihovi telefoni su prisluškivani, a njihovu privatnu i poslovnu korespondenciju Reljićeva tajna policija je revno bilježila. Ti dosjei otkriveni su nakon promjene vlasti 2000. godine.

Milanovićev potez osudili su Vedra, udru-
ga veterana Domovinskog rata i antifašista, i
predsjednik Hrvatskog novinarskog društva
HRVOJE ZOVKO, koji je izjavio da je odlikova-
nje Reljića kontinuitet progona novinara koji
traje od 1990-ih do danas i za koji nitko nije
odgovarao.

— Činjenica da je Milanović odlikovao osobu
koja se bavila najprijavljom vrstom posla, a
to je da cinka ili vodi rat protiv onih kojima
je naprsto do nekih ljudski i civilizacijskih
vrijednosti stalo, najviše govor o samom Mi-
lanoviću — kaže za Novosti JAROSLAV PECNIK,
politički analitičar, novinar, bivši političar,

— Da je Milanović htio čekati, mogao je čekati do njegove pravomočne presude nakon ponovljenog suđenja. A ne da vrati mu prije toga vrat odlikovanja. Milanović, koji nije sudjelovao u Domovinskom ratu, pomalo je fasciniran likovima iz Domovinskog rata, što nije nepoznato u političkoj teoriji — ocjenjuje Pecnik.

— Mislim da još uvijek vrijedi ona izjava suca MILANA VUKOVIĆA iz 1990-ih da se u obrambenom ratu ne može počiniti ratni zločin. Naravno, Milanović nije blesav i zna da to nije baš tako. On već dugo radi ono što mu donosi poene, mijenja mišljenje, danas je jedno, nekoliko dana poslije drugo koje pobija prvo. Ljudi ne pamte ni što je bilo prije par dana, a kamoli prije nekoliko godina. Vjerujem da ova njegova odluka o odlikovanjima velikoj većini, posebno mlađim ljudi, ništa ne znači. Za dio ljudi se misli da bi se mogli prikloniti Mila-
noviću, to shvatiti kao neku vrstu njegovog naginjanja ka nacionalnom, državotvornom. Na koncu, sam slogan 'predsjednika za pred-
sjednika' uzeo je od Tuđmana i velik dio ljudi ga hvali — sumira Pecnik.

Inicijativa mlađih za ljudska prava višekratno je apelirala na Milanovića da oduzme visoka odlikovanja dodijeljena DARIJU KORDIĆU kojega je Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju osudio na 25 godina zatvora za zločine protiv čovječnosti, kršenje zakona i običaja ratovanja te teška kršenja Ženevskih konvencija, između ostalog i za pokolj u Ahmićima 1993. godine. Najviša državna odlikovanja i dalje nose drugi u Hagu pravomočno osuđeni ratni zločinci, tzv. bosanskohercego-vačka šestorka: JADRANKO PRLIĆ, BERISLAV PUŠIĆ, pokojni SLOBODAN PRALJAK, MILIVOJ PETKOVIĆ, VALENTIN ĆORIĆ i BRUNO STOJIĆ. Dodijelio im je 1990-ih Franjo Tuđman, a ni nakon izricanja pravomočnih presuda nisu im oduzeta.

Ako je odnos Zorana Milanovića, nominalno kandidata lijevo-liberalnog bloka, kakvim ga još vole doživljavati u SDP-u i njemu bli-
skim strankama, prema ratnim zločincima i drugim pojedincima koji su se 1990-ih ozbiljno ogriješili u najmanju ruku uvidavan, treba li onda čuditi izjava predsjedničkog kandidata desničarskog i nacionalističkog Mosta MIRA BULJA koji je u jednoj televizijskoj emisiji izjavio da bi vratio generalski čin MIRKU NORCU kao autentičnom primjeru toga kako se voli i brani domovina.

Norac je prvi hrvatski general kojega je hrvatski sud u dva odvojena predmeta (jedan je hrvatskom pravosudu prepustio MKSJ) osuđen za ratne zločine. U prvom slučaju osuđen je za ubojstva civila srpske nacionalnosti u Gospiću na 12 godina zatvora, a u drugom je osuđen po zapovjednoj odgovornosti za ratne zločine 1993. u Medačkom džepu. Sudsko vijeće Županijskog suda u Rijeci, kojim je predsjedala sutkinja IKA ŠARIĆ, u prvom predmetu nesporno je utvrdilo da je Norac iz skupine izdvojio jednu ženu i sam je ubio. U srpnju 2010. Norcu su objedinjene kazne za te ratne zločine na 15 godina zatvora, iz kojeg je pušten krajem 2011. nakon odsluženja dvije trećine kazne.

— Najava Bulja o vraćanju čina Norcu je kao da opravdavamo nekog od najpoznatijih masovnih ubojica koji služe dugogodišnje zatvorske kazne. A takva njegova izjava puno govori i o ovom našem društvu — ističe Pecnik.

Bulj je očito odlučio zaraditi poneki politički bod priklanjajući se na najprimativniji način psima rata. Nedavno je u objavi na društvenim mrežama podržao spomenutog Praljka, koji je osuđen na 20 godina zatvora zbog zapovjedne odgovornosti za konkretne ratne zločine i zbog učešća u udruženom zločinačkom pothvatu protiv Bošnjaka i BiH, sa svrhom stvaranja Hrvatske Republike Herceg-Bosne. Buljev manevar osudile su brojne nevladine organizacije iz BiH i Hrvatske. ■

Стисак Тиска

Нови власник Тиска обзнатије да се та фирма, далеко највећи домаћи продаватељ новина, одскора више неће бавити њиховом дистрибуцијом. Једноставно, не исплати му се. Питање је тко ће и како преузети дистрибуцију и што ће притом бити с новинама и медијима опћенито

MРТВА трка води се већ годинама око тога хоће ли прије пропасти новине или киосци, барем што се тиче нас овдје у Хрватској. И некако таман кад се могло помислiti да ће застарјели папирнати медији први нестати, претворити се без остатка у пикселе на екранима мобилног и столних рачунара, нови власник Тиска обзнатије да се та фирма, далеко највећи домаћи продаватељ новина, више неће бавити њиховом дистрибуцијом. Једноставно, не исплати му се. И не само да одскора неће дистрибуирати новине, него ће широм земље и затворити каквих 200 од укупно још 800 активних киоска.

Тај ланац малених уличних, ексклузивних продајних мјеста који се по новинама и зове, вјеројатно се неће одмах потпуно обесмислити, само тако остати без њих. Павао Вујновац, плинско-трговачки тајкун који је уз остатак развалина некадашњег Агрокора на вјеровничкој основи добио и Тисак, поставио је ултиматум. Новине могу остати на пулту до даљњег, али дистрибуција само о трошку некога другог. Тако ће си анулирати губитак за ту ставку која му је ове године однијела готово пет милијуна евра, а додатне би могла и преко шест. Питање је хоће ли преосталих 600 киоска остати исплативо, хоће ли продати доволно жвака и бонова и марамица и кондома и сокова и јапанки, кад већ не могу продавати плин осим за упаљаче, или ће то бројно стање наставити копњети, узмицати пред шопинг-центrima, бензинским пумпама и онлајн продајом. Не зна се ни колико ће трафикантица и других радника Тиска остати без послана. Питање је и тко ће те како преузети дистрибуцију. У овом тренутку, чини се да су новински издавачи, држава и представници медијске струке, Хрватско новинарско друштво, споразумни око могућности да то буде јавна пошта.

Хрватска пошта, међутим, подuzeће је које такође већ годинама тресе узна предовали опћи колапс. Његове пословнице стале су наликовати киосцима, са свим оним играчкама и молитвеницима и пунјачима, баш кад су сами киосци почели све више подсећати на вашарске штандове с проштења. Притом пошиљке унутар земље путују тједнима. Нема везе, увалит ћемо и новине пошти, а држава ће платити трошак, па нека вриједни Непал-

ци уз дијељење куверти с рачунима науче и дистрибутерска знања попут тиражирања и збрињавања ремитенде.

Што ће притом бити с новинама и медијима опћенито, па и с радништвом у медијској индустрији, макар на средњи рок, тек ће се видjeti, али засад искористимо прилику да промотримо бар то како је дошло до овакве ситуације. Није све проузочила технологија, јасно. Није интернет искључиви разлог одјева зараде на вијестима и рекламе, дакле, подаље од медија, а уствари к велиkim интернетским субјектима. Нова технологија и њезини ефекти никад нису само техничко питање, него увелике политичко, што значи и да ништа ту није случајно у друштвеном погледу, нити се има разлога узимати здраво за готово.

Но то је донекле преширок контекст за ову причу. Јест, чињеница је да све те велике играче попут Гугла или Фејсбука нитко још није напјерао да плате заиста примјерену цијену за профит који најмачи од инфраструктуре изумљене и саграђене јавним улагањима, посредујући с вијестима те узурпирајући комуникациони и огласни простор и податке о публици. Нама би сад ипак било занимљивоје видjeti по чему смо специфични у сектору медијске производње, с новинарима, издавачима, тискањем, дистрибуцијом, киосцима, државом.

Политички и пословно-организацијски, одговор би могao почивати негdje у првом десетљећу овог столjeћa, кад се заokружio посттранзијски профил медијског власniштva у Хрватskoj. Нovi власnici медијskих kућa дотад су потicали угlavnom из медијskих voda. Нинослав Павић

и Иво Пуканић и Зденко Манце били су инсајдери, а чак је и Мирославу Кутли, с његових безброя преузетих tvrtki, Слободна Dalмacija била у средишту бизнisa. Behe новине су посједовале tiskare и своје mreže kioska, али уto је добит почela opadati u svakoј domaćoj proizvodnji i materijalne robe. Niјe prodaja tako pala samo novinama iz kojih su oglašivaci i citateљi migrirali na internet. O tome svjedocene šire industrijske statistike tog razdoblja. Но медијsku produkciju sve više su pod svoje uzimali neki trgovci opće prakse, investicijski fondovi, nekretinski mешетari, odvjetnicki uredi. Tisak završava pod kapom Agrokora, односno Iviće Todoritja. Kad mu je Pavić nakon svog udjela u Tisku prodao i kioske Slabodne Dalmациje, zasnovan je i faktički monopol u distrbiuciji i prodaji novina.

Из тога времена потječe i једна zanimljiva epizoda s dogadom neviđenim metodama izvlačenja vrijeđnosti iz medijskog sektora. Na valu hdz-ove te vladine kampanje tзв. друштва знањa, i френетичног otvaranja desetaka visokih škola po Hrvatskoj koje је makhom završiti gore i od medija, Ninošlav Pavić uspijeva ishoditi dopusnicu za utemeljenje privatnog Medijskog sveučilišta u Splitu. Bilo bi ono nesuvrilo kao i većina novih visokoškolskih установa, pa ga niye mogao uvaliti ni postojiem javnom spiltskom sveučilištu. Poslужio se stoga tom besplatno zaprimljenom dopusnicom kao vrijeđnosnim papirom. Prodao јu је gradovima Koprivnici i Varaždinu, naime, a oni su kasnije pomoguće utemeljili Sveučilište Čeđev.



Не зна се ни колико ће трафикантица и других радника Тиска остати без послана (Фото: Санјин Струкин/PIXSELL)

uz koje је везано више других проблема с којима смо се у то доба овдје иссрпно бавили. Данас, у свјетлу даљњег генералног расапа медијске индустрије и одмицања њезине вриједности од рада и радника, нужно је присјетити се самог тадашњег преслагивања власничких односа у медијском сектору. А корисно је упамтити и како је повремено додатни profit настајао наизглед ни из чега, екс-нихило. Јер, фамозна sveučilišna допусница није пала Paviću u ruke bожансkom providnošću, него му је тај документ потписао и уручio министар образовања Драган Приморац на сам задњи дан свог министарског мандата. Не знамо што је садашњи hdz-ov kandidat за predsjednika RH добио заuvratar, али Pavić је на допусници накнадно зарадио најlakša четири miličuna kuna u svom multimediji životu. Ускоро ће потом и он пропasti с новинама, продати их све адвокату Marijanu Xanjkovitju koji се обогатио на посредничком utjerivanju duga od pretpлатника javne radioteleviziјe, te се повући na интернет.

Вратимо се на актуелни проблем новинске дистрибуције, тако освјежени подсјетником да ниједан дио медијске производње није otok, него дјелује u međuzavisnosti s остатком секторског процеса. Такођer, с државно-регулаторном медијском politikom. Још једном, напоменут ћemo da ни та politika није одвојiva od ukupne državne ekonomiske politike, a onda сe може dodati и то да очito имамо posla s dvije vrste distrbiucije. Једна је ta novinska, dok јe другa, заправо главна, она која odražava podjelu ili dostupnost šire vrijeđnosti nastale radom.

Медијска politika RH odatno је, nажалost, једно od općih mјesta нашег političkog horoscaka. Ona је pушtena da сe više događa po zahtjevima tržišta i naјkруplnijih privatno-poduzetnickih aktera, bez strategiskog upravljaњa sektorom u javnom interesu, ali uz snажan hdz-ov stranacko-interesni upлив, a u tom okviru нас је zadесila i невољa s Tiskom. Niјe tako nama krahirala samo novinska distrbiucija, niti propadaju samo papirnati mediјi, него су u agoniji informativni mediјi opћenito. Виести још не пише toliko umjetna inteliigenцијa, ali су преостали medijski radnici sve izrabljeniji. Zato presudan smisao u reakcijama na затечено stanje imaju zahtjevi Hrvatskog novinarског dруштva po kojima јavno subvencionira distrbiuciju, putem Hrvatske poštne ili ma kako drugakjje, ne smije biti bezuvjetno. Novine su ionako sve vezane za svoje portalne, a тамо је eksploatacija naftek, pri čemu te kombinirane redakcije i dalje imaju naјviše zaposljenih, ne rachađajuћi neke televiziјe, također s portalima. Ипак, државa ne bi trebala finansirati spashavati samo radna mјesta, њihova i tрафикantica Tiska.

У јавном интересу је uvjet provođenja redakcijskih statuta na koje su obavezani nakladnici, tako i razvoja autonome redakcije od ekonomskog i političkog interesu nakladnika i vaćskih osoba. U istom smjeru djelovala bi zaštita radnih mјesta i primaњa svih radnika u procesu od statutare do kioska. Коначно, sve bi se to moralno efičasno nadzirati, da ne ispadne kao onomad kad јe novinski izdavacima smađen pdv u zamjenu za potpis na statute. Zatim oni načepšte nisu poštivani, ali pdv јe ostao isti. Сlijedeći ulog u mediјe ne smije испasti jalov, ili naradi nećemo imati gdje plasirati. ■

Romska i srpska manjina godinama su diskriminirane

Savjet za nacionalne manjine je autonomno tijelo i do sada nije bilo pritisaka iz Vlade kako će se raspoređivati sredstva namijenjena manjinskim projektima. Ako ih bude, svakako ćemo reagirati, kaže predsjednik Savjeta Tibor Varga

KADA je riječ o ustavnim odredbama i zakonima, manjinska prava u Hrvatskoj su dobra, ali je njihova primjena često loša, posebno kada se radi o srpskoj i romskoj manjini. Premda u Hrvatskoj postoje čak i manjinski zakonski nadstandardi, oni se u praksi često izvrđavaju i pokušavaju umanjiti preko pojedinih političkih aktera. To su bili neki od zaključaka na promociji zbornika 'Prvi dvadeset godina Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina', predstavljenog 10. prosinca u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu. Publikacija u izdanju zagrebačkog Pravnog fakulteta, koju su uredili ANTONIJA PETRIČUŠIĆ, ANA HORVAT VUKOVIĆ i MARIO KREŠIĆ, sadrži petnaest stručnih teksta hrvatskih i inozemnih znanstvenika o pravima manjina u Hrvatskoj.

Recenzentkinja zbornika s Pravnog fakulteta u Rijeci VESNA CRNIĆ-GROTIĆ rekla je da provedba visokih zakonskih standarda u Hrvatskoj ovisi o tome o kojim je manjinama riječ.

— Neke manjine uživaju visok standard zaštite, ponekad i zbog pritiska matičnih država. Ali postoje i manjine koje su godinama diskriminirane. To su prije svega romska i srpska manjina. To proizlazi iz naših izvještaja i iz izvještaja savjetodavnog odbora — poručila je Crnić-Grotić.

U jednom tekstu u ovom zborniku zabilježeno je, na primjer, da su 'pripadnici romske i srpske manjine u području rada (i zapošljavanja) suočeni s višestrukom diskriminacijom', dok je u drugom zapaženo kako su

'neprimjereni uvjeti života, marginalizacija i diskriminacija s kojom su pripadnice i pripadnici romske nacionalne manjine i dan danas suočeni, posljedica dugotrajne i neispravno adresirane ekonomske, kulturne, obrazovne i političke društvene isključenosti Roma u Hrvatskoj'.

Suurednica zbornika i profesorica na Pravnom fakultetu u Zagrebu ANA HORVAT VUKOVIĆ osvrnula se na tekstove koji govore o manjinama kao dijelu ustavotvornog naroda u Hrvatskoj i o tome kako se putem pojedinih referendumu pokušavaju ograničiti prava nacionalnih manjina. Prije deset godina je neustavnim proglašeno referendumsko pitanje usmjereni protiv ciriličnog pisma u Vukovaru.

— Ustavni sud pokazao se najboljim od svih institucija. Jasno je 2014. godine u svojoj odluci podcrtao da zaštita hrvatskog nacionalnog ustavnog identiteta obuhvaća zaštitu identiteta, autonomije, prava na samoodređenje i slobodan život pripadnika manjina. S druge strane, Ustavni sud je tolerirao nezakonitost jer je između 2014. i 2019. godine dozvoljavao jednom gradu da ne poštije ustavnu obavezu o dvojezičnosti, čekajući da se problem riješi sam od sebe. Radilo se o asimilaciji, zastrašivanju putem govora mržnje i drugim sličnim metodama — poručila je.

Ukazala je na činjenicu da Vlada i Sabor jednako tako toleriraju eklatantno neprovodenje Ustavnog zakona, poput neuvodenja dvojezičnosti, temeljite diskriminacije romske manjine, od djeće dobi nadalje, te rasnu segregaciju u školama.



Antonija Petričušić

— Imamo inerciju tijela koja bi trebali provoditi nominalno dobar normativni okvir i ulogu Ustavnog suda koji nastupa kao vatrogasac. Ali zbog svoje dualne, pravno-političke funkcije, daleko je od savršenog — kazala je Horvat Vuković, dodajući da su manjinska pisma i jezici dio civilizacijskih tekovina i u Hrvatskoj.

— Zato moramo nadzirati pokušaje da se to subvertira. Populizam kojim bi mogle biti targetirane ranjive društvene skupine mora biti strogo nadziran da se taj trend protiv manjina ne bi probio na ustavnu razinu — rekla je.

Pučka pravobraniteljica TENA ŠIMONOVIC EINWALTER osvrnula se na izvješće svoga ureda iz 2023. godine, u kojem su zabilježeni primjeri netrpeljivosti prema manjinama, kaznena djela zločina iz mržnje, zatim stigmatizacija ciriličnog pisma i segregacija romske djece u obrazovanju.

— Iako etničku i rasnu diskriminaciju u Hrvatskoj načelno vidimo kroz xenofobijsku, na

primjer u odnosu na strane radnike i tražitelje azila, zamjetna je i diskriminacija na temelju nacionalne pripadnosti. Premda svaki pripadnik nacionalne manjine može biti diskriminiran, nema dvojbe da se i ovdje izdvajaju srpska i romska nacionalna manjina — istaknula je pučka pravobraniteljica.

MILORAD PUPOVAC, predsjednik saborskog Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, rekao je da je u zadnjih dvadesetak godina svjedočio različitim iskustvima.

— S jedne strane, imamo pozitivan odnos i napredak u ostvarivanju odredbi Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i drugih pripadajućih dokumenata u sferi informiranja, obrazovanja i kulture. Nažalost, nešto je teže u sferi jezika i pisma. To je praćeno trendovima koji su izrazito negativni, a nekada i nasilni. Uz pozitivne trendove, postoji neprestana težnja da se to omalovaži ili da nas se stigmatizira, da se ojača negativan odnos prema ostvarivanju prava nacionalnih manjina — kazao je Pupovac.

ANTONIJA PETRIČUŠIĆ, suurednica zbornika i profesorica na Pravnom fakultetu u Zagrebu, postavila je pitanje kako će se Savjet za nacionalne manjine oduprijeti zahtjevu nekih političkih stranaka o raspodjeli sredstava pojedinim manjinskim organizacijama i njihovim projektima.

— Neki od tih projekata su pravi primjer izlaska manjina iz manjinskog medijskog geta i komuniciranja sa širom društvenom i političkom javnošću. Mislim ovdje na tjednik Novosti i činjenicu da su neki proteklih dana izjavljivali kako u slučaju političke suradnje s njima Vlada mora pristati na smanjenje finansiranja Novosti — rekla je.

Profesorica Petričušić referirala se na tekst iz Večernjeg lista, prema kojem je Domovinski pokret navodno dobio jamstvo HDZ-a da će tjednik Novosti od Savjeta 'za iduću godinu dobiti znatno manje novca, i to za 30 do 40 posto'.

Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina jamči autonomiju u radu Savjeta. U prijevodu, izravno uplitanje Vlade podrazumijevalo bi derogaciju Ustavnog zakona i politički atak na autonomiju njihovog odlučivanja.

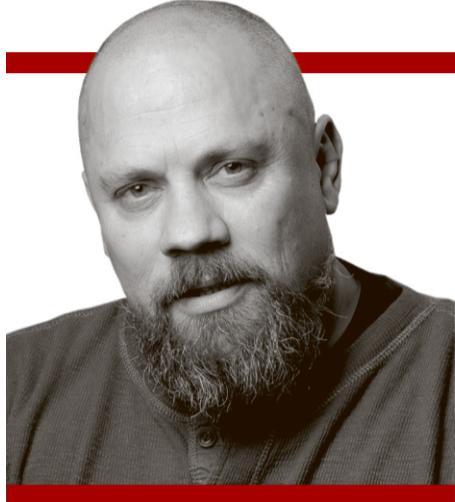
— U zadnjih 16 godina, koliko sam u Savjetu, nijednom nije bilo pritisaka iz Vlade na to kako će se raspoređivati sredstva namijenjena manjinskim projektima. Medijske napise ne bih komentirao. Za sada nema nikakvih službenih zahtjeva. Ako dobijemo nešto službeno, onda ćemo reagirati — rekao je u izjavi za Novosti TIBOR VARGA, predsjednik Savjeta za nacionalne manjine, koji je sudjelovao u predstavljanju zbornika.

Varga je načelno podsjetio da je Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina propisana autonomija u radu institucije koju vodi. ■



Predstavljanje zbornika u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu

Čuda prirode: šupci, a pičke



PIŠE Boris Dežulović

Mislili smo, eto, da niko nema šta Srbin imade, a sad ispalio da ima i Australija. Sa tom razlikom što u Australiji SNS živi na dnu okeana i parazitira na morskom sunđeru, a u Srbiji živi na dnu društva i parazitira na državnom budžetu

Ni čovek ni veštačka inteligencija ni cela holivudska industrija ne mogu ni da zamisle ono što čudesna Majka priroda, kad baš hoće da se zajebava, može živo da stvori. LajvSajens, jedan od najuglednijih svetskih naučnih sajtova, objavio je tako ovih dana neverovatnu priču o neobičnom malom crvu koji se otima svemu što smo mislili da znamo o njegovoj vrsti i životu na Zemlji uopšte.

Cetinasti crv latinskog naziva *Ramisyllis multicaudata* otkriven je, istina, još pre dvadesetak godina u vodama zaliva Darvin na severu Australije, ali tek sada prvi put je detaljno opisana i njegova neverovatna anatomija, još i neverovatnija od njegove neverovatne pojave. A pojava je zaista slabovo verovatna: ovaj neveliki crv ceo svoj život, naime, provede u - morskom sunđeru. Uvuče tako naš *Ramisyllis multicaudata* glavu u mehani sunđer i ne vadi je odatle dok je živ. A to je, kako ćemo videti, još i najmanje bizarno kod ovog stvora.

Od hiljadu dokumentovanih vrsta iz porodice *Syllidae* *Ramisyllis multicaudata* se, naime, razlikuje po tome što mu se telo - grana! Razgranatost tela ubičajena je, kako znamo, za biljke, ali ne i za životinje: ovima, međutim, iz tela rastu tuceti novih crvolikih nastavaka, a iz svakog od njih tuceti novih, pa se tako veselo i razuzdano granaju u ceo drvoredu onih, kako bi rekla naša ugledna botaničarka JOVANA JEREMIĆ, stablova, šireći se svojim razgranatim krošnjovima kroz ceo domaćinski sunđer. To i jeste razlog zašto se ne miču odatle: svaka njihova grana vuče na svoju stranu, pa ovi crvi, baš poput stablova, ceo vek provedu na jednom mestu.

A to je pri tom još i najmanje bizarno kod razgranatosti tog stvora.

Proučavajući anatomiju *Ramisyllis multicaudata*, biolozi su otkrili da taj čudovišni razgranati crv ima samo jedna usta, ali hiljadu, kako da to sad lepo kažem, stražnjica: svako od desetina stablova koji mu rastu iz tela, i svaka od stotina grana koje rastu iz njegovog krošnja, na svom kraju ima po jedan - analni otvor! Grana se tako *Ramisyllis multicaudata* i širi drvoredom svojih stablova sa stotinama grana, pa iz hiljadu svojih anusa veselo izbacuje izmet gde god stigne. A stigne, kako možete da zamislite, svugde i na sve strane.

A to je pri tom još i najmanje bizarno kod njegovih analnih otvora.

Izučavajući nesvakidašnje probavne navigacije ovog razgranatog crva, naučnici su otkrili kako se sa njegovim bezbrojnim anusima još lude stvari dešavaju kada stigne vreme za razmnožavanje: oni tada, naime, stvaraju takozvane 'stolone', ćelije koje proizvode njihove sopstvene - genitalije. Da, dobro ste pročitali: kada je naš crv-stabla spremjan za seks, iz hiljadu analnih otvora na završecima njegovih grana izraste hiljadu novih polnih organa sa milionima sićušnih jajašaca!

A to je pri tom još i najmanje bizarno kod njegovih genitalija.

Proučavajući izvanredne seksualne predispozicije *Ramisyllis multicaudata*, šokirani biolozi otkrili su kako u vreme razmnožavanja iz svakog njegovog anusa pored polnih

organova nikne i - cela jedna nova glava, sa sve sopstvenim jednostavnim mozgom i dva para očiju! Mnogo novih glava sa prostim mozgom i četiri oka, u svemu hiljadi očiju na hiljadu malih glava sa hiljadu prostih malih mozgova koje rastu iz hiljadu malih, tesnih analnih otvora.

Ni živ čovek ni veštačka inteligencija ni cela holivudska industrija nemaju, eto, toliko mašte da domisle ono što u časovima dokolice može da domisli i stvori Majka priroda: crva kojemu bi iz tela rasle stotine grana, a na kraju svake da ima, štajaznam, po jedan analni otvor. Iz kojega bi mu onda, nemam pojma, rasli i polni organi. I zajedno s njima - ne košta Prirodu ništa da se zajebava - cele nove glave, svaka sa primitivnim mozgom i sopstvenim parom očiju, idemo na dva para,

mračnom dnu i širi se stotinama grana, a svaka na kraju ima po jedno malo dupe sa jednim malim šupkom, dakle hiljade malih šupaka koji onda seru gde god stignu i iz kojih u vreme reprodukcije niču male proste glave sa malim primitivnom mozgom i pičkice što legu jajača iz kojih će se naposletku izleći isti takvi crvi granajući se u hiljadi odvojaka, sviški sa istim onim malim šupkom na završetku?

Ne znam za vas, ali ja nikad nisam pročitao precizniji i detaljniji opis Srpske napredne stranke.

SNS, čudovišni nepokretni parazit na submisivnom domaćinu koji upija sve šta mu ovaj kaže, sa razgranatom mrežom hiljadi besprizornih pičaka kojima glave rastu iz šupka, prvi put je zabeležen još 2008. godine. Endemski granati crv klasifikovan je tada kao Srpska napredna stranka, latinskog naziva *Factio Progressiva Serbica*, i sve do otkrića australskih biologa verovalo se da je jedini takav organizam na svetu.

Mislili smo, eto, da niko nema šta Srbin imade, a sad ispalio da ima i Australija. Sa tom razlikom što u Australiji SNS živi na dnu okeana i parazitira na morskom sunđeru, a u Srbiji živi na dnu društva i parazitira na državnom budžetu.

Glave zabijene u upijajući sunđer, SNS se tako kapilarno grana od predsedničke palate i Skupštine do najudaljenijih opštinskih i gradskih veća, od obdaništa do Univerziteta, od stabloida i televizija s nacionalnom frekvencijom pa sve do društvenih mreža, a na kraju svake od tih grana nalazi se po jedan prostom oku nevidljiv mali šupak i iz njega iznikla glava sa neverovatno malim mozgom, takozvana dupe-glava, svaka opet sa svojim sopstvenim polnim organom. Ili ukratko: šupak, a pička. I svaka ta šupačka pička duži onda po dva para očiju, da u slučaju opasnosti za glavu u sunđeru, to ste valjda razumeli, otvori četvore oči.

A to je pri tom još i najmanje bizarno kod ovog crva.

Naučnike je, naime, zbumjivala neverovatna sposobnost SNS-a da se razmnožava iz anusa: u Srbiji se dugo verovalo da za nastavak vrste trebaju muški i ženski polni organ, i da na šupak može da se pokuša, ali ne može da uspe. Onda su naučnici na golemo zaprešenje otkrili da se *Factio Progressiva Serbica* zapravo razmnožava - sranjem.

Kako? Čekajte da čujete.

Ne miče se krakati SNS sa domaćinom, gricajući ga svojim debelim, mesnatim ustima, otkida tako, žvače i jede taj čudovišni crv živu Srbiju, a na završecima njegovih dugačkih krakova hiljadi malih, ovolickih pičkica - dupe-glava što umesto velikih, mesnatih usta za jedenje imaju male, ovoličke mozgove za kurac - прогутају и проваре све шта им та usta serviraju, nakon čega hiljadi malih, ovolickih šupaka po celoj Srbiji poseru hiljadi malih, ovolickih govana.

I svako to govno onda, verovali ili ne, opet glasa za SNS.

Ni čovek ni veštačka inteligencija ni cela holivudska industrija, kažem vam, ne mogu da zamisle ono što napravi čudesna Majka priroda. Kad baš hoće da se zajebava. ■



Neverovatna anatomija cetinjastog crva *Ramisyllis multicaudata* (Foto: Screenshot)

INTRIGATOR

Uvrijedeni i iznenadjeni



Javnost je već tri desetljeća šokirana praksom izvlačenja pacijenata i novca iz javnog zdravstva u privatne klinike. No među ministrima po tom pitanju nije bilo većih razlika

PRVALNIKOM kojim je HDZ-ov ministar zdravstva ANDRIJA HEBRANG još 1994. godine prvi put regulirao dvojni rad liječnika, započela je 30-godišnja praksa drenaže pacijenata iz javnog zdravstva prema tržištu. S osnivanjem vlastitih privatnih poliklinika prvo su krenuli poznati IVF (medicinski pomognute oplodnje) stručnjaci iz državnih bolnica, koji su se ekspresto našli na više lista najbogatijih ljudi u Hrvatskoj. Sa širenjem medicinskog poduzetništva još je onda bilo jasno da dvojni rad stimulira rast zdravstvenog tržišta nauštrb javnog sektora. Ni to nije pomoglo da tri desetljeća kasnije, u USKOK-ovo akciju hapšenja bivšeg ministra VILJIJA BEROŠA i dvojice iznimno utjecajnih liječnika, javnost ne bude šokirana otkrićem da jedan od osumnjičenih – dr. KREŠIMIR ROTIM – vodi kliniku u sklopu KBC-a Sestre milosrdnice i radi u još četiri privatne poliklinike u obiteljskom vlasništvu. Tim povodom podsjećamo na 30 godina frazeologije kojom se zdravstvena administracija obračunava s ovim problemom.

Nova ministrica IRENA HRSTIĆ (HDZ), 2024. godine: 'Nemam ništa protiv dopunskog rada, ali tek nakon ispunjavanja obaveza u javnom sektor. Za koji će tjedan izaći novi Pravilnik s jasnim i transparentnim kriterijima. Ti kriteriji trebaju biti povezani s izvršenjem pojedinca i vezani za listu čekača u toj određenoj zdravstvenoj ustanovi, a treba ga napraviti i kroz dodatne pozitivne bodove.'

VILI BEROŠ (HDZ), 2022. godine: 'Zdravstveni djelatnik koji je zaposlen u javnom sustavu moći će, kao i do sada, raditi u slobođeno vrijeme u privatnoj ustanovi uz odobrenje ravnatelja ustanove u kojoj je zapo-

Začinjavac dvojnog rada liječnika - Andrija Hebrang
(Foto: Žarko Bašić/PIXSELL)

slen, ali i uz preduvjet ispunjavanja radnih obveza prema pacijentima u javnoj zdravstvenoj ustanovi. To pitanje bit će i dodatno regulirano revidiranjem Pravilnika o mjerilima za davanje odobrenja zdravstvenom radniku za sklapanje poslova iz djelatnosti poslodavca.'

MILAN KUJUNDŽIĆ (HDZ), 2017. godine: 'Ako čovjek radi korektno i kvalitetno svoj posao, ne vidim zašto on ne bi mogao raditi i privatno. Ti modeli su se pokazali dobri u drugim zemljama.'

DARIO NAKIĆ (HDZ), 2016. godine: 'To je bez sumnje stimulativna mjeru kojoj je cilj zadržati liječnike da ostanu raditi u Hrvatskoj. Želimo omogućiti onima koji to žele i mogu da si na taj način osiguraju dodatni prihod, ali po jasno definiranim pravilima igre, a to nikako ne može biti nauštrb redovnog rada i urednog ispunjavanja ugovornih obveza u zdravstvenoj ustanovi u kojoj su zaposleni.'

SINIŠA VARGA (SDP), 2015. godine: 'Najvažnije je da liječnik u svojoj bolnici pošteno odradi svoj posao, a onda u slobodno vrijeme može dodatno raditi i kod privatnika. Premda još nisu dogovoren svi kriteriji za takav dopunski rad liječnika, sigurno je da privatno neće moći raditi liječnici koji u bolnicama imaju neku rukovodeću poziciju.'

RAJKO OSTOJIĆ (SDP), 2014. godine: 'Uskoro će stupiti novi Pravilnik po kojemu će se bolničkom liječniku odobriti rad u privatnoj ordinaciji ako je u prethodnoj godini postigao učinak 20 posto veći u odnosu na prosječan učinak kolega, ili 15 posto veći u odnosu na vlastiti učinak u prethodnoj kalendarskoj godini, ili ako je svojim radom značajno unaprijedio ugled ustanove.'

DARKO MILINOVIC (HDZ), 2010. godine: 'Poslodavac može dati odobrenje samo za obavljanje zdravstvene djelatnosti za koju je u prethodnoj godini ostvario najmanje

prosječno izvršenje na razini Hrvatske po doktoru medicine specijalisti, unutar ugovorene djelatnosti s HZZO-om.'

Kopipejt vezivanje dozvole za privatni rad s učinkom liječničkog rada u javnim bolnicama perfidni je retorički manevr, potkrijepljen znanjem da taj učinak nitko neće kontrolirati. To je rijetka stvar u koju se i mi možemo pouzdati: da ministri neće raditi svoj posao.

■ Nataša Škaric



Protestni Advent

Tri sindikata znanosti i obrazovanja organiziraju adventski prosvjed 14. prosinca u Zagrebu. Koji su zahtjevi?

Dva su najvažnija zahtjeva: Izuzeće od ocjenjivanja za radnike u obrazovanju i znanosti te povećanje postojećih koeficijenata za sva radna mjesta u školama, na fakultetima i institutima. Sindikati su zbog tih pitanja ove godine održali dva prosvjeda, prikupili 40 tisuća potpisa, predali Ustavnom sudu zahtjev za provjeru ustavnosti Zakona o plaćama i uputili zahtjeve Vijeću za praćenje koeficijenata. Dakle, u subotu, 14. prosinca nastavljamo tamo gdje smo stali. Ovaj put prosvjeduju tri od četiri reprezentativna sindikata u obrazovanju i znanosti.

Što tražite od Vlade?

Od Vlade zahtijevamo da se radnici u obrazovanju i znanosti uvrste među one na koje se, sukladno zakonu o plaćama, ne primjenjuju odredbe o ocjenjivanju. U Zakonu već ima petnaestak izuzetaka i mi ne tražimo ono što se već odnosi na vojsku, radnike agencija, službenike i namještenike u Ustavnom sudu, radnike HNK-a u Zagrebu, zaposlenike u diplomaciji itd. Također, zahtijevamo da se koeficijenti svih radnih mjesta u obrazovanju i znanosti povećaju za osam posto, što će značiti da ne budu najniže pozicionirana radna mjesta u javnim službama. Prosvjed ćemo iskoristiti da pokažemo nezadovoljstvo nekim promjenama, od uvođenja modularne nastave u strukovnim školama do pokretanja projekta cijelodnevne škole, bez uvažavanja primjedbi sindikata.

Koliko ljudi očekujete na prosvjedu?

Velik broj građanki i građana prepoznaje važnost obrazovanja i mi smo sigurni da će nas i ovaj puta, kao i uvek do sada, doći podržati. Boljeg društva i prosperiteta jedne države nema bez odgovarajućeg položaja radnika koji rade u školama, na fakultetima i u znanstvenim ustanovama.

Što ako vaši zahtjevi ne budu ispunjeni?

Ovi sindikati, nakon svega što su poduzeli, neće stati sve dok njihovi zahtjevi ne budu ispunjeni. Odлуčni smo bili i kada se radilo samo o jednom sindikatu – Školskom sindikatu Preporod. Sada kada se radi o tri obrazovna sindikata, jer prosvjed također organiziraju Sindikat znanosti i visokog obrazovanja i Nezavisni sindikat zaposlenih u srednjim školama, naša je odlučnost još veća. Neki misle da smo u odnosu na vlast još uvek preslabi. Nisu u pravu. No i da jesu, ovu bitku neće dobiti onaj tko je jači, nego onaj tko bude ustrajniji. A to su sindikati i svi oni koji ih u ovim važnim zahtjevima podržavaju.

■ Mirna Jasić Gašić

Općenarodno pekarstvo

HRVATSKA se sve manje bavi pekarstvom, i sve više uvozi gotove i polugotove pekarske artikle, od kruha do pita, od pizza do keksa. Za svega deset godina, od ulaska u EU do lani, uvoz nam je tih proizvoda narastao 150 posto ili za jedan i pol put više, dok je uvoz brašna skočio gotovo 18 puta. Nije greška, jer smo s oko dvije i pol tisuće tona stigli na približno 44 tisuće.

Taj podatak značajniji je utoliko što hrvatski poljoprivrednici uzgajaju žitarica maltene dvaput više negoli je potrebno za domaće potrebe, ali ih uglavnom izvoze bez dodane vrijednosti, kao sirovinu. Ovdašnji mlinovi rade sve manje, a prije šest godina obustavljeni su i zadnja proizvodnja svježeg kvasca. Nešto se pekarskih proizvoda i brašna također izvozi, mada im ukupna vrijednost u odnosu na uvoz jako zaostaje i razmjerno je sve niža.

Na takvu sliku aktualnog stanja stvari ovih dana nalijepila se izjava ministra gospodarstva ANTE ŠUŠNJARA po kojоj su naši građani mogu slobodno izvoljeti sami peći kruh, ako se toliko već žale da im je ta namirnica preskupa u dučanu. A žale se sve više zato što cijena kruha znatno nadmašuje inflaciju po njezinim službenim stopama. Ministrove riječi zatim su mediji danima mijesili i razvlačili, kao prezasićene glutenom, ali su to činili ponajviše uz moralnu prodiču, mimo ikakve analize domaće ekonomске politike.

U protivnom, čuli bismo da nam je poljoprivreda koliko-toliko subvencionirana, poput drugih širom EU-a, ali je prehrambeno-preradivačka industrija ovdje raritetno zapostavljena. Odudara jedino primjer Podravke koja danas uživa svakovrsnu političku milost te Vladi RH služi kao povod za ultimativnu samohvalu. No sa Šušnjarovom sugestijom je tematski usporediva nedavna izjava njegovih kolega iz Domovinskog pokreta JOSIPA DABRE, ministra poljoprivrede RH. Dabro je tako rekao da bi se naši potrošači trebali okrenuti kratkim lancima opskrbe domaćim artiklima, ne bi li se doskočilo importu i visokim cijenama. Ideja nije baš najrazrađenija, i nedostaje štošta od vladinih poticaja hrvatskoj proizvodnji da bi bila realno efikasna, pa smo je zato ovdje već kritizirali. Ipak, nakon ove Šušnjarove zaključujemo samo to, a parafrazirat ćemo jednu usporedbu iz predsjedničke izborne kampanje, naime, da je taj i takav Dabro za njega – NIKOLA TESLA ekonomski politike.

■ Igor Lasić

Šta će Srbima kultura?

Sumanuta teza krajnje desnice da srpski kulturni centri služe obavještajnom radu bez ikakve reakcije iznesena je u panel-emisiji Hrvatske televizije Peti dan

ZVONIMIR TROSKOT iz Mosta prije koji dan je kazao kako se zna da se 'srpski kulturni centri koriste kao obavještajne službe, zbog čega moraju biti pod kontrolom SOA-e'. Ništa drugo od člana stranke koja zadnjih godinu dana isključivo širi mržnju prema drugima i drugaćnjima kako bi ušiċariла koji glas od birača raspadnutog Domovinskog pokreta nije se ni moglo očekivati. Mostov predsjednički kandidat MIRO BULJETOS je tako zabranio izložbu fotografija s narodnom baštinom Srba s tromeđe u Sinđići je gradonačelnik, jer je i u opancima viđio širenje 'srpskog sveta'.

Nisu oni jedini. Još je gori marginalni predsjednički kandidat TOMISLAV JONJIĆ koji tvrdi da srpski centri služe širenju 'srpskog sveta', kandidatkinji DOMIĆA BRANKI LOZO oni služe za 'lagano infiltriranje u sve pore hrvatskog društva', PREDRAGU MIŠIĆU iz DP-a su također 'budući obavještajni centri', zastupniku JOSIPU JURČEVIĆU 'dio Pupovčevog smrtonosnog plana Z40 i Vučićeve hibridne okupacije Hrvatske'... Ništa novo, dakle, navikli smo.

Međutim, kad to na javnoj televiziji kaže novcem poreznih obveznika plaćeni komentator, urednik za hrvatsku književnost u časopisu Matice hrvatske Vjenac i tajnik Društva hrvatskih književnika, cijela se priča nikako ne može gledati jednak.

Taj, a zove se MATIJA ŠTAHAN, komentirao je tvrdnje ministra obrane IVANA ANUŠIĆA, u doduše već odavno marginalnoj emisiji Peti dan na HTV-u 3, o mađarskim i srpskim prijetnjama Hrvatskoj, kako te dvije države

žele u Hrvatsku 'penetrirati ponajprije ekonomski, a onda i hibridnim oblicima dezinformacija koje plasiraju u prostor društvenih mreža i alternativnih medija, a nažalost sve više i u srednju struju hrvatskih medija'.

Pozdravio je Štahan Anušićovo zagovaranje naoružavanja Hrvatske kako bi 'izbjegla tragičnu sudbinu koju je imala u prva dva svjetska rata'. Pa je onda ukazao na ulogu Sjedinjenih Država u 'Oluji' 1995. koje su sprječile 'ne pad, nego oslobođenje Banja Luke'. Potom su se nadovezali drugi sugovornici koji tvrde da je najprije Berlin, a onda i Washington osigurao 'srpski svet' i tako ukrug sve do Štahanove tvrdnje da se ništa neće promijeniti u tom kontekstu 'sve dok Vlada donosi uredbe o utemeljenju 40 srpskih kulturnih centara diljem Hrvatske koje će u svojoj multifunkcionalnosti sigurno imati obavještajnu funkciju'. Na takvu tvrdnju nije reagirala ni voditeljica, još manje sugovornici/a. Treba li napominjati da centre otvara SNV, a ne Vlada, a kamoli da nemaju ikakve veze sa službama, ali neki se uvijek hvataju pištolja kad čuju riječ kultura.

Nije im ovo prvi put. Prošle godine su u Petom danu u povodu gostovanja srpske pop-folk pjevačice ALEKSANDRE PRIJOVIĆ, koja je prodala pet koncerata u zagrebačkoj Areni što znači da ju je gledalo gotovo 100 tisuća ljudi, zaključili da se radi o kolonijalnom pokušaju Srbije da na mala vrata preko pjevačice realizira svoje interese u Hrvatskoj.

Politički konzultant ALEKSANDAR MUSIĆ spominjao je 'topničku umjetničku pripremu' PR-a prije dolaska Prijović u Arenu, da se radi o geopolitici, da subliminalno gledano na taj koncert neće ići srednjoeuropski iskonski Zagrepčani koji vole IVU ROBIĆA, Pipse i Pavela, da je to politika 'jer malo živili melosi koji se kreću tzv. ovim prostorima

donose više koristi jednoj strani i instrument su meke moći', da bi na kraju retorički upitao je li 'dovoljno nekoga kulturološki približiti drugoj državi da bi otupio njegovu nacionalnu samobitnost'.

■ Goran Borković

FRAGMENTI GRADA

Čokolada i Kinezzi

ČESTO se stereotipi o narodima, nacijama i kulturama proizvode, između ostalog, i putem različitih obrazaca vezanih uz hranu. Stvar funkcioniра na dobro uhodane i poznate načine. Određeni prehrabeni artikli, prepoznatljivi obroci ili gastronomski delicije nekog podneblja, bivaju precizno kodirani i struktorno distribuirani tako da u mislima mnogih proizvode učinke asocijativnog povezivanja s nekim prostorom i ciljanom etničkom ili kulturnom grupacijom. I to direktno na prvu, denotativnim mehanizmima. Pa će se recimo Italijane redovito vezati uz pizzu i špagete, a Bosance uz burek ili čevape.

Na pomen Meksikanaca mnogi će pomisliti na tortilje, na primjer, a ukažu li se negdje datuљe, eto ti odmah u mislima slika Arapa. Nekad je Vegeta, kao univerzalni začin, figurirala kao jedan od prepoznatljivih zaštitnih znakova jugoslavenskog, a danas hrvatskog, kulinarstva. Nije stoga čudno da se dotični model ugodno smjestio i dobro primio u reklamnoj industriji i marketinškim praksama. Računa se da je do-kazano učinkovit, pa se na njega često može naletjeti u oglašivačkom diskursu. Čini se da je jedino pitanje prelazi li takva praksa, i ako da do koje mjere, granice dobrog ukusa. Tako će, sad već prije više od petnaest godina, jedna domaća agencija proizvesti reklamni slogan za čokoladni brend koji je glasio: Više riže u Dorini nego Kinea u Kini. U kratku prosto-proširenu rečenicu stalo je puno toga, ponajviše mnogobrojnih Kinea i njima drage riže koji su se u idejnom rješenju marketinških stručnjaka preklopili u dobro poznatoj čokoladi domaće tvrtke. Sugeriralo nam se naravno da ćemo dobiti nevideno gusto obilje riže u spomenutoj čokoladi, što stvara spoj kojem je teško odoljeti. Uostalom, izvorna rižina čokolada, kineski je proizvod. U podsvijesti kolektivnog subjekta, s čime reklama računa, romori ono dobro poznato pućko naravoučenje: ima ih k'o Kinea.

Zanimljivije od analize tog ne baš pametnog oglašivačkog uratka, čini nam se staviti naglasak na nešto što sigurno nije bilo u primislima njegovih autora. Autori dotične reklame nisu priklonili baš pažnju diskursu političke korektnosti, tom problematičnom, licemjernom modelu liberalne demokracije kojim se hine obazrivost i uvidavnost prema svima i svemu, dok se zapravo provodi agenda kontrole i (auto) cenzure. Istovremeno je jezik političke korektnosti patronizirajući prema adresatu, potencijalnoj ili stvarnoj žrtvi nekog tipa isključivosti, čime ju se zadržava i zarobljava u sistemski podređenoj poziciji. Stoga takvu 'omašku' u navedenom reklamnom uratku možemo samo pozdraviti, kao spontano nesvesnu gestu pozicioniranu nasuprot političkoj korektnosti. A nisu ni Kinezzi, ako je milijardu i tristo milijuna različitih ljudi uopće moguće svesti pod nekakav zajednički nazivnik, netko koga je potrebno braniti od reklame jedne čokolade iz Hrvatske.

■ Hajrudin Hromadžić

Brankica i jugoslavenizam

PRIVIĐAJU joj se Jugoslaveni, a ustvari je žuljaju Srbi. Sukus je to nastavka kampanje BRANKE LOZO, kandidatkinje stranke DOMIĆA za nadolazeće predsjedničke izbore. Kako smo pisali, Lozo je u predizbornu kampanju zakoračila šireći neistine o migracijama, a u aktualnom tjednu dohvatiла se prava nacionalnih manjina. Pritom nije slučajno da je svoj program odlučila predstaviti u administrativnom sjedištu Bjelovarsko-bilogorske županije, čija bi skupština ovih dana trebala glasati o izmjenama statuta, i to u povodu inicijative koju je pokrenuo VLADIMIR BILEK, županijski vijećnik i saborski zastupnik češke i slovačke nacionalne manjine. Njome je, naime, predvideno da pripadnici srpske i češke manjine, unatoč rezultatima posljednjeg popisa stanovništva – a prema kojima se udio Srbija i Čeha na teritoriju BBŽ-a vrti nešto sitno ispod pet posto – zadrže pravo na zamjenika župana iz vlastitih redova.

'Kao predsjednica zalagala bih se da se hrvatski narod u Hrvatskoj osjeća sigurno, slobodno i da se većinski narod, kao što je slučaj upravo i na ovom primjeru, ne osjeća manje vrijedan. To se također odnosi i na poništavanje duha jugoslavenizma', ispalila je Lozo s konferencije održane u Bjelovaru. 'Kad bi se izglasala promjena statuta u ovom smislu, istog časa bi se pripadnici tih nacionalnih manjina mogli za sve buduće situacije pozivati na tvrdnju da su to njihova stečena prava... Dapače, možemo se puniti zbog čega PLENKOVIĆ i HDZ stalno rade ustupke, pogotovo određenim nacionalnim manjinama', dodala je.

Podršku Lozo pružili su lokalni vijećnici DUBRAVKA DRAGAŠEVIĆ, INES VRBANIĆ i MARIJAN ŽIHER, od kojih se dio ljetos, kada se raspravljalo o Bilekovom prijedlogu, u Županijskoj skupštini rasipao krivim tumačenjima Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina. Njime je, kako tvrdi Vrbanić, uistinu propisano da manjine imaju pravo na dožupana u jedinicama u kojima čine više od pet posto stanovništva. Međutim DOMIĆ-va vijećnica prešućuje nastavak istog članka zakona kojim je predviđeno da isto pravo može biti iznimno uvedeno lokalnim statutima. Skupština BBŽ-a prošlog je jula prihvatiла takav prijedlog, čime je pokrenuta procedura izmjene statuta, a nedavno su ga jednoglasno podržali članovi županijske Koordinacije vijeća i predstavnika nacionalnih manjina.

■ T. Opačić

Nekulturna kontrašprijunaža
– Matija Štahan (Foto: Goran
Stanzl/PIXSELL)



Pravda za Boris P.

Ništa novo ni neobično nije izjavio predsjednik Glas poduzetnika Boris P. kada je poručio siromašnim Zagrepčanima da odu na jeftinije adcente. Promatrajući valove ekonomske emigracije i slušajući što govore vodeći poduzetnici, ministri i guverneri, to skoro da bi mogao biti službeni moto države. Hrvatska – ako vam se ne sviđa, idite negdje drugo

NETKO mora da je oklevetao BORISA P., jer iako nije učinio nikakvo zlo, jednog je jutra bio napadnut u medijima. A čovjek je samo govorio istinu. 'Mi smo turistička zemlja', objasnio je

Boris Podobnik kada su ga reporteri RTL-a priupitali da komentira cijene na zagrebačkom Adventu. 'Ovo je vrijeme kada dolaze bogati turisti', dodao je taj profesor ekonomije i odnedavni predsjednik udruge Glas poduzetnika: 'Ako se bavite ugostiteljstvom,

prilagođavate se njima.' Svaka porcija Dubai fritula preliveni specijalnom čokoladom s pistacijom i kadaifom za 11,10 eura pronaći će svoju mušteriju, svaka dekonstruirana sarma i svaki pulled beef kronut s korijanderom i kremom od ricotte ima svoga kupca. 'Da su cijene zaista prenapuhane, onda se ne bi mogle prodavati kobasicice i fritule po 10 ili 15 eura. Čim vi prodajete po jako visokom cijenama, onda očito postoji tržište', objasnio je osnovni zakon potražnje i ponude neupućenoj javnosti: 'Mi živimo u tržišnoj ekonomiji. Nema smisla nekome prigovarati što je rapidno podigao cijene, ako ti se cijene ne dopadaju jednostavno trebaš oticiti na drugo mjesto gdje su one jeftinije i to je to.'

Eh, da je barem na tome i tome zastao. Teško da bi mu se išta dogodilo. Ali Boris P. osjetio je potrebu da iz zakona potražnje i ponude izvede još i posljednju, logičnu konzervativnu: 'Tko je siromašniji, treba oticiti na advent u neki drugi grad, a ne u centar Zagreba.' U medijima i na društvenim mrežama, u komentarima news portalata i za šankovima kvartovskih birtija uslijedila je onda – čuli ste već, možda čak i sudjelovali – kanonada napada po nesretnom glasnogovorniku ovdašnjeg poduzetništva. I to samo zato što Boris P. nije naučio jednostavnu lekciju: ako si poduzetnik na zagrebačkom adventu, onda možeš raditi što god želiš, ali ne i govoriti ono što radiš. Jer takva je, nažalost, naša javnost: uvijek gladna jeftinih kobasicica, tragično neupućena u zakone tržišta i neobično često – šta da se radi – na strani slabijih i žrtava.

Pa se Glas poduzetnika već idućeg dana pribrao, regrupirao i poslao isto toj javnosti priopćenje prema kojem su – kao što smo od njih odavno navikli slušati – najveće žrtve zagrebačkog Adventa zapravo poduzetnici. U potresnoj isповijesti doznali smo tako da su vlasnici kućica prisiljeni, između ostalog, osigurati 'higijenski minimum svakog radnika' (strava!), studentima plaćati satnicu od čak 6,19 eura (užas!) te općenito preuzimati 'velike rizike' i raditi u 'izazovnim uvjetima' kako bi 'omogućili blagdansku čaroliju posjetiteljima' (strava i užas!). A sve to samo zato što, kao što kaže naslov kojim je Poslovni tjednik opremio ovu poduzetničku jeremijadu, 'polu cijene fritula ide Gradu i državi': sve zbog poreza i nameta.

Taktika je, naravno, upalila. Svi oni koji ma je zasmetao progon siromašnih Zagrepčana u druge gradove i na jeftinije adcente sada su sasvim mirno saslušali jadikovku poduzetnika zbog toga što radnicima trebaju osigurati higijenski minimum, a studentima platiti pola porcije Dubai fritula po satu neprekidnog rintanja. I nitko nije primijetio kako su se isti oni ljudi koji su još jučer rastjerivali umirovljeničku sirotinju preko noći pretvorili u nesebične distributer božićne čarolije. Pa smo se onda svi mogli u miru razići. Na poprištu medijske afere ostao je samo Boris P., zbumjeno se češkajući po tjemenu i pokušavajući shvatiti što se to, dovraga, upravo dogodilo.

Jer zaista – pita se u ovom tekstu Boris P. – zašto je tako skandalozna izjava Borisa P.? Zašto, ako se samo dan kasnije javio nitko drugi do ministar gospodarstva Republike Hrvatske, izvjesni ANTE ŠUŠNJAR, pa ponovio da živimo u 'tržišnoj ekonomiji' i u skladu s tim nam poručio da sami kod kuće mijesimo tijesto ukoliko nam je kupovni kruh postao preskup? Dobro, reći ćete vi, ministar gospodarstva je ionako epizodna politička karikatura iz koalicione kvote Domovinskog pokreta, a od takvih tipova nije suviše pametno očekivati suviše pametne izjave. I bit ćete u pravu, ali opet:

prije nešto manje od dvije godine, možda se sjećate, kada su cijene tek krenule rušiti inflacijske rekorde, pred javnost je bio stao sam guverner Hrvatske narodne banke BORIS VUJČIĆ, ugledan i priznat ekonomski stručnjak, pa u društvu predsjednika Vlade ANDREJA PLENKOVIĆA sasvim ozbiljno savjetovao zabrinutim građankama i građanima da ubuduće izvole kupovati tamo gdje im je jeftinije. Shvaćate što želim reći: ništa novo ni neobično, ispada, nije izjavio predsjednik Glas poduzetnika Boris P. Ili barem ništa što prije i poslije njega nisu govorili neki neusporedivo moćniji i utjecajniji likovi.

Ali zašto bismo zastali samo na izjavama? Hrvatska je, s pravom nas je podsjetio Boris P., turistička zemlja, a svi znamo što to znači: tko sebi ne može priuštiti stanarinu u skladu s cijenama prilagođenima stranim turistima i kratkoročnom najmu, odavno je iz centra Dubrovnika, Splita ili Zagreba zbrisao na koliko-toliko jeftiniju periferiju. Ne moramo, na kraju krajeva, zastati ni u Dubrovniku, Splitu ili Zagrebu: ove godine, kažu službene statistike, obilježili smo odlazak jubilarog četiristotih hiljaditog sugrađanina iz Hrvatske otako je zemlja 2013. ušla u Evropsku uniju, što znači da nas je u prošlim deset godina napustio svaki deseti stanovnik države, što opet znači da živimo u – doslovno – desetkovanoj zemlji. Odnosno, živimo u – kako smo ono rekli da se ovo zove – tržišnoj ekonomiji, gdje svatko mjesi svoju sreću, posebno ako nema za kruh, i gdje je svatko sloboden da ode onamo gdje će mu biti bolje. Čitava je Hrvatska tako odavno postala jedan prostopršireni zagrebački Advent, gdje pod imperativom turističke ponude i u ime katoličkih vrijednosti pratimo neprekidno ekonomsko raslojavanje i odlazak siromašnih. Promatrajući valove ekonomske emigracije i slušajući što govore vodeći poduzetnici, ministri i guverneri, to skoro da bi mogao biti službeni moto države. Hrvatska – ako vam se ne sviđa, idite negdje drugo.

Ništa dakle Boris P. nije rekao što prije i poslije njega ne bi bila nezvanična ekonomska politika zemlje, sam sukus toga kako ovdje funkcioniра tržišna ekonomija. I zato, pravda za Borisa P.! Kome je zagrebački Advent skup, neka ide u jeftinije gradove! Kome se ne svidaju cijene, neka prouči zakon potražnje i ponude! Tko nema za erbijenbijevsku stanarinu, neka se seli na periferiju! Tko ne može naći dobar posao, neka ide u Irsku i Njemačku! I kome je –

da povučemo evo i mi posljednju, logičnu konzervativnu – skupo plaćati minimalne higijenske uvjete radnika i 6,19 eura studentskog honorara, kome su rizici veliki a izazovni uvjeti, koga stišu državni i lokalni nameti, neka se slobodno pridruži koloni od 400 hiljada tek diplomiranih studenata, medicinskih sestara, konobara, vodoinstalatera, novinara i svih ostalih hrvatskih radnika i radnika koji su slijedeći zakone tržišta već otišli put Zapada.

Jer doista: nema smisla da nam zakone slobodnog tržišta tumači netko tko ih se sam ne pridržava. Nema razloga da se bakće s visokim minimalcima, porezima i davanjima, da kuka i zapomaže, da se žali i zanovijeta. Kome se ne sviđa, neka ide negdje drugo. Tek to bi – barem ako pitate Borisa P. – bila pravda za Borisa P.: da se već sutra pokupi odavde u Irsku ili Njemačku, skupa s preko 20 hiljada poduzetnika koji su ga izabrali za predsjednika svoje udruge. Pa da svi zajedno provjerimo kako se oni točno snalaze na terenu zapadne tržišne ekonomije. Tamo gdje su se već snašli hrvatski radnici i radnice. ■

Boris P., stručnjak za fritule (Foto: Igor Kralj / PIXSELL)



Ljevica za astalom

Iako klasne i političke podjele po gastronomskim navigama nisu naročito politički produktivne, one, sudeći po reakcijama na proglašenje RF-a u vezi Ivane Kekin, imaju svoju publiku i aktiviraju emocionalno najnabijenije rasprave kad je socijalna pozadina u pitanju

Ivana Kekin (Foto: Marko Lukunić/PIXSELL)

DEBELI SREMAC, građanskog imena NENAD ŽIVKOVIĆ, rodom iz Maradića pored Indije, vjerojatno je, ako ćemo po suhim brojkama, najpopularniji jutjuber gastro tematike na Balkanu. Kažemo na Balkanu jer se na samoj sceni jutjuberskoj i influenserskoj, kako među protagonistima tako i među pratiteljima, uvriježio taj eufemizam za Jugoslaviju. Trenutno se Debeli Sremac nalazi u Sarajevu i tamo snima seriju klipova koja se žanrovske označava kao 'izazov'. O kakvom se izazovu radi da se razaznati iz njegova fikcionalnog imena: Sremac želi smršaviti. U Sarajevu će boraviti do kraja godine otprilike, a u savladavanju izazova mu pomaže 'najjači čovjek na Balkanu' i prijatelj mu NEDŽMIN AMBEŠKOVIĆ. Svojedobno izbjeglica u Švedskoj, a sad vlasnik buregdžinice u Sarajevu, Nedžmin je uspio u takozvanom mrtvom dizanju podignuti 453,3 kilograma težine, što mu je donijelo drugo mjesto na svijetu u toj disciplini, a i značajnu popularnost. S obzirom na kompleksna trenažna i prehrambena iskustva, Nedžmin je tu da pomogne svom prijatelju Debelu Sremcu da smršavi kojih desetak kilograma do Nove godine. Pretpostavljamo da se tu negdje nalazi i dramaturška granica jer bi Debeli Sremac 'prekomjernim' gubitkom težine naprsto izašao iz lika i ugrozio popularnost.

Klipovi se, dakle, snimaju u Sarajevu, objavljaju otprilike svaka dva dana, a glavni 'zaplet' se ponavlja za stolom: Nedžmin sukladno zahtjevima sporta kojim se bavi dnevno jede i do sedam tisuća kalorija, a Sremac je na, kako bi on rekao, ozbiljnom režimu, i mora gledati kako Nedžmin bezbrižno jede i njemu, kao trener i mentor, uskraćuje zaloge. No, postoje i relaksiranije epizode, kako ne bi previše patili Sremac, pretjerano eksplorativni zaplet i potencijalno izmoreni pratitelji. U jednoj takvoj su Nedžmin i Sremac otišli na Romaniju kako bi posjetili seosko domaćinstvo u vlasništvu Nedžminove rodbine. Plan je bio da malo obidu domaćinstvo i najedu se prave, domaće hrane. I sjede oni tako za stolom, meze i pričaju o radu i obvezama u seoskom domaćinstvu koje su upravo na rasporedu. Nedžminov rođak, uz ogragu da oni ne kolju svinje i Sremčeve kimanje glavom i uvažavanje, najavi da će oni kravu klati 29. novembra. Sremac, pomalo oduševljen 'koincidencijom', uzvrat: 'Pa i u nas se kolje 29. novembra.' Nedžmina pak ta 'koincidencija' zaintrigira i postavi pitanje: 'A što baš taj datum? Ima tu nešto.' Najstariji za stolom preuzme riječ i samom podjelom uloga postane izvjesno da će posegnuti za bivšim praznikom i slobodnim danom objasniti 'koincidenciju'. Međutim, ništa od AVNOJ-a, čitavo je objašnjenje ostalo na



faktoru hladnoće i mraza kao pogodnih za obradivanje mesa. Nedžmin je potvrdio da je sve razumio, a ni to što je TITO morao proći preko Romanijske da bi Republike uopće bilo nije omelo ostale prisutne za stolom. Štono bi se reklo, bolje da umre država nego običaji.

Ipak, iz samog načina govora i razine spontanosti teško da je moglo biti riječi o nekoj vrsti samocenzure. Naprsto se možda znalo pa zaboravilo, a možda se nije ni inicijalno povezalo. Seljaci su živjeli po svom meteorološko-gastronomskom kalendaru i nisu ih previše zanimala poklapanja s onim političkim. A ni pratitelji nisu upoznati s bivšim političkim kalendarom koji očito i dalje funkcioniра kao privredni i gastronomski. Malo iz znatiželje, a malo kako bismo ovom primjeru pridali i indikativniji status, prošli smo kroz komentare videoa na YouTubeu. Među njima nema nijednog spominjanja Dana Republike, a itekako se spominju 'bratstvo i jedinstvo' i prijateljstvo među nacijama koje Sremac i Nedžmin promoviraju, a pratitelji očito cijene, bez pridavanja naglašenije političke dimenzije.

Pored aktualnosti, za ovim primjerom smo posegnuli kako bismo što plastičnije ukazali na to da je političko sjećanje na

Narodnooslobodilačku borbu, Jugoslaviju i socijalizam, pored obiteljskih 'mišićnih memorija', uglavnom klasno distribuirano. Postoje, naravno, iznimke, pogotovo u manjim mjestima koja su obilježena značajnjim stradanjem od fašističke ruke ili je značajan broj mještana poginuo u partizanima, ali antifašizam kao operativna politička tradicija opstaje najvećim dijelom u krugovima urbanih srednjih klasa, uglavnom onih koji su u socijalizmu doživjeli izraženu socijalnu mobilnost. Oni, na primjer, jako dobro znaju što je bilo 29. novembra, ali nisu klali tada, a ne kolju svinje ni sada. Oni jedu sushi, pad thai, poke, burgere ili gyoze. U toj 'klasnoj neusklađenosti' povijesti i sjećanja na tu povijest svoju priliku grabi desnica i formulira priče i teze po kojima su socijalne razlike bile izraženije u jugoslavenskom socijalizmu nego u hrvatskom kapitalizmu. No, desnicu ćemo ovaj put ostaviti po strani.

Ali ćemo ostati za kuhinjskim stolom. Prema KATARINI PEOVIĆ iz Radničke fronte, dimenzije i cijena stola u kućanstvu IVANE KEKIN iz stranke Možemo!, pa i hrana koju na njemu poslužuje, vidljivi u predizbornoj kampanji, ne odgovaraju statusu lijeve kandidatkinje na predstojećim predsjed-

ničkim izborima. Da budemo pošteni, Peović i Radnička fronta se u proglašu nisu bavili samo gastro sklonostima kandidatkinje Kekin, već i političkim stavovima i ponašanjem. Da budemo do kraja pošteni prije nego što se pozabavimo sukobom na kuhinjskoj ljevici, otkrijmo i vlastite karte. Takoder smatramo da Ivana Kekin nije lijeva kandidatkinja. Štoviše, smatramo da se netko tko šalje djecu u privatnu osnovnu školu ne bi uopće trebao kandidirati za predsjednicu Republike, ako ni zbog čega drugoga, onda zbog minimuma političke pristojnosti. Valjda dodati i ogragu, to što potpisnik ovih redova smatra da Kekin nije lijeva kandidatkinja ne znači da ona to i nije. Ljevica, centar i desnica nisu zacementirane pozicije, već su ishod rasprava i borbi oko toga što su ljevica, desnica i centar. Nadalje, premda smatramo da Kekin ne predstavlja kandidatkinju ljevice kako ju zamišljamo, smatramo isto tako da preskupa kuhinja i sklonost japanskoj hrani ne predstavljaju relevantnu političku ili klasnu kritiku, već da se radi o analitičko-političkoj regresiji koja kompleksan i mučan problem lijevog organiziranja i politike svodi na gastronomске sklonosti i kulturno-životne navike. Možda

se proglašom nije htjelo naglasiti samo taj aspekt, ali reakcije, medijske i pogotovo one na društvenim mrežama, tog su se segmenta gotovo jedino uhvatile. Nema spora da se iz kulturno-životnih navika i sklonosti mogu relativno lako pročitati društvene razlike, ali onda politika (p)ostaje sociološki kviz, a ne politika. I da se klasne razlike tako precizno i bezbolno prevode u političke, onda bi se Radnička fronta na svakim izborima borila za vlast. Također, sklonost egzotičnijoj hrani ili načinima pripreme može se lako tumačiti kao dovoljno uvjerljiv indikator političke pozicije koja baš i nije sklona protežiranju rada, ali danas kad se europska radnička klasa masovno hrani po 'treće svjetskim' zalogajnicama, ostanak u sferi gastropolitike neće nas daleko odvesti. Kao što, da si opet priuštimo izlet na desnicu, simuliranje spremanja čvaraka u nekom slavonskom selu neće drugu kandidatkinju, MARIJU SELAK RASPUDIĆ, učiniti 'ženom iz naroda'. Da ne govorimo o tome da je koncept tradicionalne i nacionalne hrane relativno nedavna inovacija. Poučan u tom smjeru rad je talijanskog marksističkog povjesničara ALBERTA GRANDIJA. Taj svojevrsni HOBSBAWM talijanske gastronomije uvjerljivo je pokazao da su tradicionalni talijanski recepti i jela nastali tek nakon Drugog svjetskog rata i šoka masovne industrijalizacije i obilja. Vrlo jednostavno, koncept tradicionalne hrane ne može ni nastati prije ozbiljnije industrijalizacije proizvodnje hrane.

Iako, dakle, te klasne i političke podjele po gastronomskim navikama nisu naročito politički produktivne, one, kako smo mogli vidjeti po reakcijama na proglašenje Radničke fronte, imaju svoju publiku i aktiviraju najžustrije i emocionalno najnabijenije rapsprave kad je socijalna pozadina u pitanju. Nekoliko je razloga tome. Hrana, pogotovo u našim krajevima, predstavlja i sredstvo okupljanja. A kad govorimo o okupljanjima, već govorimo o sociologiji i politici. Okupljanje oko pečenog janjeta ili vegetarijanskog recepta s Tajlanda većini će ljudi jasno sugerirati o kakvim se društvenim miljeima radi. Na tom tragu, kad je riječ o hrani svi smo pučki sociolozi, bili u procjenama u pravu ili krivu. Prepoznat ćemo tko pozira, a tko je autentičan i ta se prepoznavanja prevode u klasne termine bez obzira na imovinski status. Pojednostavljeno i karikirano, KERUM s pršutom na čelu je dio naroda, a konobarica iz Zagreba koja preferira azijsku hranu je dio otudene elite. Važnu ulogu posljednjih godina definitivno igra i inflacija. Sjetimo se državnih pokušaja ograničenja cijena hrane i izbora namirnica koji su ismijavani. Cijeli pokušaj je bio u značajnoj mjeri nespretan, ali ismijavanje inače cjenovno najpovoljnijih vrsta i dijelova mesa bilo je u priličnoj mjeri rad onih koji se nalaze s druge strane gastro barikade u obliku kuhinjskog stola. Postoji i još jedan razlog, a tiče se dramaturških načela u suvremenoj politici koja savršeno odgovaraju izoliranju društvenih razlika na kuhinjskom stolu. A to načelo kaže da klasa više ne funkcioniра kao interesna podloga političkog djelovanja, već kao kazališni predložak.

Uspomenutom proglašenju Radničke fronte i Katarine Peović o predsjedničkim izborima, a zapravo prozivci Ivane Kekin, očito zasnovan na priličnoj razini frustracije, naglašeno je da se Kekin prezentira kao dijete iz skromne i radničke familije, ali da živi na potpuno drukčiji način. Kekin je stvarno u jednoj generaciji uspjela napraviti skok u habitusu za koji su inače potrebne dvije ili tri generacije u periodima izraženije socijalne mobilnosti, ali ovdje se ne radi o tome, već o itekako primjetnom trendu u suvremenom političkom životu po kojem klasna pozadina političara i njena socijalna izvedba igraju važniju ulogu

od konkretnih ekonomskih i socijalnih politika. Karizmatičnost i autentičnost političara oduvijek su bile važan faktor, a varirale su i prilagođavale se ovisno o stupnju medijskog razvoja i izloženosti. Kao što su i ovisile o političkim temama koje su u određenim ciklusima i periodima predstavljale prioritete. Danas kad se ekonomske politike ne definiraju sukladno klasnim interesima, već se predstavljaju kao neutralne, na političarima je da postanu izvođači društvene autentičnosti. Ta se autentičnost uglavnom prepoznaće u glatkom prijelazu preko klasnih barijera: političarka može ili bi trebala moći jednak spontano razgovarati s građevinskim radnikom i kardiokirurgom. Klase jesu nestale kao političke relevantne kategorije, ali ljudi nijima i dalje intuitivno operiraju i prevode ih u različite jezike. Politički marketing to prepoznaće i prilagodava mu se. Klasne razlike nisu više politički operativne, ali služe kao mjerilo autentičnosti političkih kandidata. Dolazi li iz radničke porodice? Koja mu je omiljena hrana? Koje su joj kulturno-društvene navike? Kakvim jezikom govoriti? Je li pristupačna? Klasa više ne funkcioniра kao rodno mjesto političkih sukoba, već kao kazališni predložak za inscenaciju autentičnosti kandidata. A hrana, rekli smo, tu igra značajnu ulogu kazališnog rezervua.

Iako se radi o izvođenju i marketingu, nalazimo se na prilično ozbilnjnom terenu. Inflacija, pogotovo kad je riječ o hrani, nije previše popustila i otpornija je nego što se očekivalo. S obzirom na sve niži stupanj prehrambenog suvereniteta, ovisnost o uvozu i klimatske promjene koje itekako utječu na proizvodnju hrane, trajnija stabilizacija cijena ne čini se naročito izglednim scenarijem ako se sve prepusti slobodnom tržištu. Svejedno je pritom preferiramo li svinjski vrat ili gyoze sa svinjetinom. S obzirom na to da nam se demografska struktura toliko mijenja da čak i NIKOLA GRMOJA žali za manjkom Srba, čiji su broj nadmašili strani radnici, gastronomске navike kao sredstvo distinkcije mogu nam samo odmoći. Ali postoji politički senzibilitet koji može biti od pomoći. Burne reakcije na nedavnu izjavu predsjednika udruge Glas poduzetnika, BORISA PODOBNIKA, koji je pravdao visoke cijene kobasicu na zagrebačkom adventu savjetima po kojima možete otići u drugi grad na advent ako vam je preskupo ili si priuštiti barem jednu kobasicu i tako steći socijalni kapital, jasno svjedoče o ukorijenjenosti klasnog instinkta, da se poslužimo LENJINOVIM terminom. Politika se, da se poslužimo pak marketinškim sloganom jednog ovdašnjeg trgovackog lanca, odvija od polja do stola. Lijeva inačica te politike ne bi trebala ostati na razini sociološkog kviza i prokazivati one koji ne kuhaaju, da se sad poslužimo nazivom poznate manifestacije, samo ono kaj su jeli naši stari. Moralo bi se početi razmišljati i javno diskutirati o onome što je njemačka ekonomistica ISABELLA WEBER na privremenom radu u SAD-u poručila nakon TRUMPOVE pobjede za koju vjeruje da je određena inflacijom: treba nam antifašistička ekonomска politika. Weber trenutno spada među najpozнатije ekonomiste s obzirom na to da je slavu stekla zazivom kontrole pojedinih cijena još prije tri godine. Tada su je ismijavali renomirani ekonomisti, od PAULA KRUGMANA nadalje, da bi na kraju dobila isprike i status relevantne sugovornice. Iako još nije pojam razvila do kraja, pod antifašističkom ekonomijom misli na kontroliranje određenih cijena, pogotovo hrane, i posljedično kopnenje straha i neizvjesnosti kod šire populacije koji prijete da postanu sastojak iznimno opasnog ideološkog koktelja. Ako uspijemo umaknuti tom koktelu, možda se opet spoje politički i gastronomski kalendar. ■

Људска права под бор

На картонским куглицама
ЛИХР-а биле су жеље које
се тичу људских права,
помирбе и осуде злочи-
на из 1990-их. Десница је
реагиравала бурно, градона-
челник Томашевић нео-
чекивано, а наши суговор-
ници оцјењују да се као
друштво и као политичка
заједница и даље одбија-
мо суочити с прошлопошћу

ИНИЦИЈАТИВА младих за људска права (ЛИХР) поставила је картонске украсе на божићном бору на Јелачићевом тргу у Загребu, а та је акција изазвала оптужбе и бурне реакције јавности. Из ЛИХР-а су у духу божићно-новогодишњих благдана написали своје жеље: 'За Божић желим да се помиримо са Бошњацима и Србима', 'За Божић желим да млади свој став о рату у 90-има не темеље на мржњи него на разумевању', 'За Божић

желим оставити јелку након Светa три краља без страха да ће сусједи мислити да сам Српкиња'. С обзиром на иступе предsjedničkih kandidata, а у оквиру шире кампање ЛИХР-а за одузимање одликовања осуђеним ратним злочинцима, исписано је: 'У 2025. години желим да се осуђеним ратним злочинцима одузму државна одликовања. Ми се њима не поносимо.'

Исписане жеље критизирају је, односно од њих се дистанцира и градоначелник Загреба Томислав Томашевић, који је активистима поручио да 'политичке поруке нису примјерене на божићном дрвцу'. Загребачким драговољцима и бранительима Вуковара, посебно погођенима божићним жељама младих, одговорио је да Град Загreb посљедње две године не финансира ЛИХР.

Картонски украси су након бројних критика скинuti. На бор је картонске куглице ставио ДАВОР ДРЕТАР из странке ДОМИНО са својим, десничарским жељама, које због замора јавности или њеног слагања с исписаним порукама нису биле мета јавних критика.

Марио Мажић (Фото: Нева Жганец/PIXSELL)



Оснивач JIXR-a и дугогодишњи активист МАРИО МАЖИЋ истиче да је друштво у протекле три деценије постало неосјетљиво на националистичке поруке мржње, док су жеље за помирењем и обрана права на живот и достојанство човјека као темељне вриједности постале контроверзне.

— Нисам судјеловао у акцији JIXR-a. Бор на Тргу бана Јелачића је на јавној површини и Иницијатива је на њега ставила жеље и питања од јавног интереса. Иницијатива се конзистентно бави темељним људским правима и као такву су је препознали Вијеће Европе и низ других партнера. Реакције јавности и одређених кругова на картонске украсе с порукама помирења и поштовања људских права указују у каквом је стању хрватско друштво. Превладава политичка оријентација да је одвојење људи у логоре и убијање сасвим прихватљиво, да ратни злочини нису нешто проблематично. Ако је то херојство и морална вертикала, онда смо болесно друштво – упозорава Мажић и додаје да 'непоштовање људских права у Хрватској предводи ЗОРАН МИЛНОВИЋ, најекстремнији националистички политичар који не познаје етичку црвену линiju'.

— Јако добро знамо да приопћења JIXR-a не изазивају медијску пажњу, али активистичка акција је један од ријетких алата које удруге цивилног друштва за људска права имају и требају га користити. Разочарала ме реакција градоначелника Томашевића. Мислио сам да се ради о човјеку који разумије вриједности и потребу за грађанским активизмом, као што је Гонг у својој реакцији објаснио да је активизам нужно неугодан јер служи томе да нађе начина проговорити о нечemu о чему се шути. Мислио сам да градоначелник Томашевић то најбоље зна и разумије с обзиром на почетке свог активистичког и политичког пута. Умјесто да је дао легитимитет овој акцији, учинио је супротно. Искрено, сматрам да није имао свијест да ће својом реакцијом долити уље на ватру, створити додатну контроверзу и напад десничарских кругова на Иницијативу. Ипак, подршку смо добили од многих: Ведра-е, Антифашистичке лиге, Гонга, Центра за мировне студије, Фактографа... – говори Мажић.

Повјесничар и професор на загребачком Филозофском факултету ХРВОЈЕ КЛАСИЋ сматра да су бурне реакције јавности посљедица проблема са суочавањем с одређеним темама из прошlosti.

— Глупо ми је рећи да нема консензуса око тих тема у јавности, јер би консензуса требало бити, али свакако изазивају нелагоду. Једна од таквих тема јесу садржаји картонских куглица. Не видим никакав проблем да се активистички дјелује у сваком мјесецу, па и просинцу, али разумијем да можда некоме тко адвентски период доживљава као нешто свето поли-



тичке поруке сметају. Активизам је такав да мора провоцирати, скренuti пажњу на теме којима се у редовним ситуацијама нитко неће бавити. Кад гледамо какве првсте активизма постоје у свијету, пуно општије, агресивније, сматрам да је JIXR извео акцију сасвим пристојно, без икаквих диверзија и агресија. Очito да дио јавности жуљају исписани садржаји и сигуран сам да нитко не би реагирао да су неке друге жеље исписане, на примјер да 'Хрватска постане свјетски првак у ногometu', што такођер није баш жеља божићног карактера. Хрватска јавност се и даље не зна суочити с темама исписаним на куглицама. Јесу ли нам оне преобилне или не можемо признati да смо чинили врло ружне ствари у својој прошlosti? – пита се Класић.

Коментирајући градоначелникову реакцију, истиче да Томашевић има право на процјену кад се треба престати бавити прошloшtu и градити вртићe и школe, али и да не заборавимо да се он и његovi сурadници појављујu на мјестиma сjeћaњa и њegovaњa anti-faшизma. Навodi да су dневno политikantstvo и лицеjjerje izражeni и oko teme koja јe болna i oko koje nemu nikakvih prije-pora u međunarodnoj historiografiji, a to je genocid nad Srbinima u Drugom svjet-skom ratu.

— Шокантна је чињеница да нитко од дужносника и чланова ХДЗ-а неће јавно признati da сe uz genocid nad Жидовима и Ромима dogodio i genocid nad Srbinima. За vrijeme hravatskog predsjedaњa IHRA-om ustashki genocid nad Srbinima bio je tabu tema, o čemu svjedochi nedavno cturenje informacija sa sastanka IHRA-e po kojima je САРА ЛУСТИГ, predstavničica Hrvatske u IHRA-i i v. d. ravnateljica Spomen područja Jasenovac, nаводно rekla da su ustaše počinili genocid nad Srbinima. Десиле су се IHRA-inе isprike zbor cturenja informacija, ali nedostaje potvrda je li informacija точна ili nije. Ako Сара Лустиг nije признаala ustashki genocid nad Srbinima, to значи да i dalje odbijamо као dруштво i kao politička zajednica prihvati

ту чињеницу i suociti se s prošloštu - ističe Klasic.

Подршку JIXR-u prужila је Antifašistička liga Hrvatske. Њен предсједник i dečenjski aktivista za љudskih prava ZORAN ПУСИЋ ističe da poruke исписане на картонским kuglicama ne говоре niшta novo i da te poruke na kartončima ne 'шире mržnju' niti 'blate' part i ugled Hrvatske'. Упозорава да су управо negiraњe nesumnjiwo почињenih ratnih zločina i veličanje ratnih zločinaca, a na što poruke upozoravaјu, širene mržnje i blaćeњe ugleda i parti RХ.

— JIXR јe јedna od organizacija цивилног dруштva koje promovira viziјu Hrvatske kao otvorenog, toleranog i социјално osjetljivog dруштva, правне države u smislu težje праведnosti, viziјu koju, po mom sudu političke честитosti i, за-pravo, patriotizma, svaki поштен човјек u Hrvatskoj dijeli. Postoje i drugaciјe viziјe Hrvatske u kojima se nesumnjiwi ratni zločini negiraјu, a ratni zločinci proglašavaju herojima i odlikuju, u kojima se борцима protiv fašizma ruse spomenici, a podizaju teroristima, u kojima se припадници nekih nacionalnih mađina osjećaju kao građani drugog reda, uviјek pod prijetњom neke političke stranke ili udruge – говори Пусић.

— To су сасвим супротне, супротстављene

viziјe Hrvatske i radikalni desnicari su tu, u svojoj percepцијi Hrvatske, u pravu kad prozivaju јавне kritičare svojih stavova za помањкањe domoљubљa i optužuju ih da su protiv Hrvatske. Да, mi јešmo protiv њihove viziјe Hrvatske koja degredira domoљubљe na podobnost, Hrvatske okovanе шовинизmom i nesnošljivoštu, социјalnom neosjetljivoštu, korupcijom i klерикалizmom. Залагањe за другачiju Hrvatsku, gdje је патриотизам nенамetljiva ljubav prema vlastitom kraju i vjernost skupu opjeљudske vrijeđnosti, viziјa Hrvatske sprotnta od one koju radikalna desница nameće, kriterij je moralnosti u politici. U tom smislu mislim da bi bilo dobro da Град финансијски помаже rad JIXR-a i da градоначелник сматра да се timem може похвалiti – поручујe Пусић.

Упозорава да су revizionističke promjene koja је ova Влада учинila s плочama s ustashkim pozdravom u Jasenovcu i одбијањe da сe злочин који је ндх почinila према својим грађанима srpske националности назове onim што је он недвојбено био – геноцид – срамотни покушај фалсифицирањa povijesti, што је изразито штетno за Hrvatsku.

— Трагикомично је да се случај s kuglica dogodilo neposredno nakon hrvatskog predsjedavaњa IHRA-om. Боде у очи колико реторика Пленковита и ХДЗ-ових ministara u Владi kad говоре o 'strashnim zločinima' počinjenim u Jasenovcu sличи реторици Вучићa и ministara u srpskoj Владi kad говоре o Сребреници – једни и други poriču genocid. A da ne заборавимo na Buљa i њegove жељe za враћањem odlikovaњa osuđenom ratnom zločinu Mirku Norcu. Послиje побјede Трампа na predsjednickim izborima u naјstarijoj modernoj demokraciji, predsjednicki kandidat poput Буљa, koji niјe нешто посебno lošiji od Трампа, само је још једна mala потврда dijagnose da јe 80 godina poslije искуšta s fašizmom i нацизмом u многim dруштвима na globalnoj razini to искуšto ischlapjelo. 'Loši ћaci светом владај' – zaključuje Пусић. ■



Hrvoje Klasić (Foto: Даворин Вишњић/PIXSELL)



Zoran Pusić (Foto: Горан Станзл/PIXSELL)

Градоначелник Томислав Томашевић пали прву адVENTSKU свијetu на Тргу бана Јелачића (Foto: Иван Краљ/PIXSELL)



Ivan Šarčević, Zoran Grozdanov, Anna Rich, Vladan Perišić i Stanko Perica
(Foto: Nenad Jovanović)

‘Stranac sam i primiste me’

Moramo vidjeti kako kao kršćani možemo pružiti dobrodošlicu, napose prema strancima. Potrebno je u strancu prepoznati Krista. Rezultati pokazuju kako je integracija migranata moguća, rečeno je na okruglom stolu o ekumenizmu i migracijama

SVAKA integracija može biti uspješna ako se potrudimo i prevladamo strahove od migranata, poruka je s okruglog stola ‘Ekumenska perspektiva kršćanskog identiteta pred izazovom migracije’ održanog na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. Na skupu, koji su organizirali Isusovačka služba za izbjeglice (JRS) i Visoki komesarijat za izbjeglice (UNHCR), osim čelnih ljudi tih dviju organizacija, govorili su ljudi kojima je JRS pomagao, profesori teologije fra IVAN ŠARČEVIC s Franjevačke teologije u Sarajevu, o. VLADAN PERIŠĆ s Pravoslavnog bogoslovnog fakulteta u Beogradu te ZORAN GROZDANOV sa Sveučilišnog centra za protestantsku teologiju u Zagrebu.

Šef regionalnog JRS-a, pater STANKO PERICA naglasio je da već nekoliko godina traje suradnja UNHCR-a i katoličkih udruženja koja se bave izbjeglicama.

— Za to je osim šefa UNHCR-a FILIPPA GRANDIJA zaslужan i papa FRANJO koji je jedan od rijetkih lidera koji godinama afirmativno govorio o izbjeglicama. JRS i UNHCR surađuju

na projektu integracije izbjeglica kako bi ih situirali ovdje u Hrvatskoj, od učenja jezika i nalaženja posla do nadilaženja pravnih prepreka. Sve bolji rezultati pokazuju kako je integracija moguća ukoliko se ljudima posveti pažnja i pristupa individualno. Nemamo velik broj izbjeglica koji ovdje ostaju ali im pružamo priliku da se snađu i da postanu punopravni građani Hrvatske – rekao je Perica. Ove godine migrantima pristupaju iz ekumenske perspektive, jer znaju da je kršćanski identitet vrlo snažan, dok su sve glasniji ksenofobni i populistički glasovi.

— Nedavno istraživanje pokazalo je da su strani radnici za 55 posto ispitanih nužno zlo, tek su za 25 posto dobrodošli, dok je 20 posto ispitanika apriori protiv njih. Zato moramo vidjeti kako kao kršćani možemo pružiti alternativu tim glasovima, pružiti dobrodošlicu i otvorenost prema svima, napose prema strancima. U Bibliji piše ‘Stranac sam i primiste me’ i zato je potrebno u strancu prepoznati Krista – istaknuo je.

Šefica Ureda JRS-a za Hrvatsku ANA MARČINKO naglasila je da od 1980., otkako je pa-

ter ARRupe uspostavio JRS, ta organizacija ima urede u 56 zemalja za ljude u potrebi.

— Imamo 1.268 korisnika: Ukrajinaca, tražitelja azila i povratnika, kao i 35 volontera koji pomažu pojedincima, a u oblasti radnog prava i radnim kolektivima kako da te pojedince prihvate. U postupku je nostrifikacija 40 diploma, a 248 osoba je prošlo tečaj hrvatskog jezika – rekla je Marčinko, ističući potrebu da se formira tečaj za nivo znanja B2, nužan za stručne poslove.

Predstavnica UNHCR-a za Hrvatsku ANNA RICH naglasila je da je ove godine u svijetu 122 miliona prisilno raseljenih ljudi, dva puta više nego prošle decenije. Zbog toga je suradnja UNHCR-a, Katoličke crkve i drugih vjerskih zajednica jedan od stupova djelovanja. Ponaša se na ostvarenu suradnju u Hrvatskoj.

Svoja iskustva podijelile su neke od uspješno integriranih korisnica: VALERIJA je psihologinja koje je prije dvije godine i sedam mjeseci s porodicom izbjegla iz ukrajinskog Hersona. Volontira u JRS-u, a proces nostrifikacije njene diplome je u toku. ANA je prije dvije godine s porodicom izbjegla

iz Dnipro gdje je radila kao okulist. Hrvatska liječnička komora prihvatile je njenu diplomu, ali joj je nužno dostići nivo jezika B2. Živi u Vrbovcu, a najveća su joj muka, kaže, putovanja vlakovima koji uvijek kasne. SAGAN je došao iz Pakistana, živio je godinu dana u hotelu Porin, a kad su mu odbili azil, pomoglo mu je jedno katoličko udruženje. Živi u Dugom Selu, zaposlen je u Caritasu i volontira za JRS.

— Loš odnos prema migrantima rezultat je straha da će nam oni uskratiti dom i identitet, straha da ćemo nam ugroziti kulturu i vjeru. Puno se govori o pomirenju i potrebi prihvatanja ljudi u opasnosti, ali u praksi neki klerici traže da se migranti ne spominju ili ih se naziva različitim imenima kako bi se zamaglio njihov problem – rekao je Šarčević.

— Ako smo vjernici, trebamo biti osjetljivi na ljude koji su, bježeći od rata i ponižavanja, došli ovdje i koje za razliku od nas pokreće nada, tolika da se izlažu trgovini robljem, rade u teškim uvjetima za mali novac i žive u skučenom prostoru. Trebali bismo i mi iz crkvenih zajednica imati više razumijevanja za njih i da, ako ne možemo pomoći, barem da ne budemo protiv tih ljudi. Nisu svi teroristi kako se to nekad priča; to su ljudi sa svojim dostojanstvom. Nitko od nas nije rođen tolerantan da ljubi druge, pogotovo povijesne neprijatelje, tome se treba učiti. Nitko nije rođen da da zna voljeti, i tome se trebamo učiti. Svi mi trebamo učiti da su to ljudi dostačni naše brige i da bar ne budemo ljudi koji će ih isključivati. Pogotovo je tragično da, bilo vjernici ili službena crkva, jedno govore s oltara, a u praksi budu mrzitelji tih ljudi. Ili kad se gunda što se pomaže drugima, kao što su se neki bunili kad je Caritas davao pomoći muslimanima – naglasio je Šarčević. Da se moramo učiti toleranciji naglasio je i Perišić, ukazujući na tezu da nacionalni identitet nije ni zadan ni stvoren.

— Crkvi je dodijeljena uloga čuvara nacionalne mitologije, i ona to spremno prihvata. Mnogi klerici svih nivoa rado igraju ulogu sluškinje s najdubljim uverenjem da uz nacionalni ponos služe najsvetijsoj svrsi. Zato se javlja identitetska panika, strah da neprijatelj ugrožava naš nacionalni identitet i onda egzistenciju – naglasio je Perišić. Po Grozdanovu, postoji mnogo protestantskih crkava sa svojim nezavisnim teologijama.

— Mi smo u Hrvatskoj velika manjina jer nas je po popisu 0,3 posto, nemamo nikakav utjecaj niti svijest o društvenom angažmanu iako je nekoliko organizacija aktivno pomagalo 2016. kad je bio veliki migrantski val. Oni nisu vezani uz naciju i kategorije koje se koriste kad se govori protiv dolaska migranata. To sprečava neke da u migrantu vide čovjeka u potrebi a ne pripadnika ove ili one vjere ili nacije. Pitanje migracija je izazov za zapadnu Evropu u kojoj se budi jako puno rasizma. Ovo je prilika da učinimo Hrvatsku pluralnom, ali i velik izazov koji će trajati desetljećima, pogotovo što politika ne ide u prilog integracijama – naglasio je.

Naveo je primjere pojedinih protestantskih biskupa kao bavarskog biskupa STROHMA koji je 2019. rekao ‘naša dužnost je pomoći ljudima koji su u opasnosti’ i pa je kupio brod za spašavanje migranata ili umirovljenog biskupa iz Osla GUNNARA STALSETTA. On je zaposlio Eritrejku kojoj je odbijen azil i zato bio osuđen. Rekao je da je ‘pomoći biću u nevolji važnija od pravnog sustava’ i da je ‘dužnost vjerske zajednice da ne slijedi nemoralne zakone nego riječ Božju’. Podsjetio je i na Rijeku gdje su migrantima prvi pomogli sekularni aktivisti i organizacije, a onda se priključila Riječka nadbiskupija te su im zajedno pomagali, pa je nadbiskup MATE UZINIĆ lani tim aktivistima simbolički oprao noge, naišavši na oštре reakcije ‘pravovjernih’ katolika. ■

Akademmska šutnja o Gazi

Kolektiv Studentice za Palestinu od proljeća pokušava Palestinu staviti na dnevni red na Filozofskom fakultetu. Pojedini odsjeci nedavno su osudili zbivanja, uglavnom internu. Na Fakultetu političkih znanosti ‘svatko individualno zaključuje o iznošenju svojih stavova’, a odgovore Pravnog fakulteta nismo dobili

Više od trideset fakulteta u Srbiji recentno je blokirano, a podršku im ovih dana šalju i studenti i studentice iz Zagreba, Sarajeva, Ljubljane. Traže odgovornost zbog smrti 15 ljudi u nesreći na novosadskom željezničkom kolodvoru i puštanje prosvjednika iz pritvora. Na zagrebačkim se fakultetima posljednjih mjeseci također odvijaju različiti pokušaji studentskog organiziranja i javnog akademskog istupanja, a tiču se primarno genocida u Gazi.

Kolektiv Studentice za Palestinu od proljeća na Filozofskom fakultetu pokušava na dnevni red staviti Palestinu kao temu. U novembru je Fakultetsko vijeće FFZG-a zatvorilo svoja vrata i prostor za diskusiju predstavnicima studentica i studenata obbijanjem prijedloga Studentskog zbora da se

u dnevni red redovne sjednice uvrsti točka ‘Rasprava i glasanje o zahtjevima inicijative Studentice za Palestinu’.

Studentice za Palestinu zahtijevaju da FFZG objavi izjavu osude genocida i kolonijalne okupacije, odnosno izjavu podrške palestinskom narodu u njihovom otporu genocidnoj politici cionističkog režima te da se kao institucija svojom izjavom FFZG pridruži globalnom pozivu na prekid vatre; da Uprava FFZG-a objavi potpuni popis suradnji s izraelskim sveučilištima i drugim izraelskim institucijama, organizacijama i inicijativama; da FFZG prekine svaku suradnju s izraelskim sveučilištima i drugim izraelskim institucijama koje na bilo koji način sudjeluju u cionističkoj okupaciji, apartheidu i agresiji nad palestinskim narodom; da FFZG uspostavi sustav institucionalne

podrške palestinskim studentima i obiteljima izbjeglima u Hrvatsku, osobito u vidu pojednostavljenog upisa u studijske programe, pravne podrške pri administrativnim postupcima, te omogućavanja besplatnog pristupa tečaju hrvatskog jezika u sklopu Croaticuma.

Fakultetska uprava na njihove se zahtjeve mjesecima oglušuje, ali neki se pomaci ipak događaju na razini pojedinih fakultetskih odsjeka. U novembru je Odsjek za sociologiju javno objavio Izjavu povodom ratnih zbivanja u Pojasu Gaze, kojom iskazuju solidarnost s palestinskim narodom i upozoravaju akademsku i širu javnost na masovne zločine na tom području. U toj izjavi navode strahotne razmjere uništavanja Gaze, među ostalim i skolasticid i potpuno uništavanje sveučilišta i škola u Gazi. Spominju i ilegal-

nost okupacije palestinskih teritorija, te pozivaju ‘akademске institucije i političke aktere, te Vladu RH, na moralnu i političku odgovornost koja nalaže da se oglase povodom masovnih zločina u Gazi, pozovu na prekid vatre, zatraže odgovornost za zločine koji su počinjeni te inzistiraju na političkom rješenju putem mirovnih pregovora’. Dodatno, Vladu RH pozivaju da se pridruži 146 država članica UN-a i 11 država članica EU-a te prizna Palestinu kao neovisnu državu.

Izjavu Odsjeka za sociologiju javno su podržala još dva odsjeka, Odsjek za komparativnu književnost i Odsjek za filozofiju (s time da je Odsjek za komparativnu književnost svoju podršku objavio na društvenim mrežama, a Odsjek za filozofiju je *outan* u članku u Jutarnjem listu). Od izvora s FFZG-a doznajemo da je u međuvremenu još nekoliko odsjeka dalo svoju podršku toj izjavi, ali samo preko internih studentskih i fakultetskih lista (Odsjek za pedagogiju, Odsjek za psihologiju, Odsjek za fonetiku, Katedra za turkologiju, Odsjek za anglistiku). Pitanje je zašto većina odsjeka bira svoju podršku zadržati na internoj fakultetskoj razini, uvezvi u obzir da se radi o politički poprilično mlađoj izjavi koja se objavljuje nakon više od godinu dana, a sadržajno je takva da je bez ikakvih velikih kalkulacija, rizika i straha mogla biti objavljena krajem lanske godine.

Indikativno je i da u toj izjavi nisu podržani zahtjevi Studentica za Palestinu, koje se valja ocjenjuje prerađikalima, a pritom valja uzeti u obzir da se upravo zahvaljujući kontinuiranim naporima studentica i studenata ikakvo javno pozicioniranje na FFZG-u uopće i dogodilo. Dekanatu FFZG-a poslali smo upit kako se oni određuju prema izjavi koja se širi fakultetskim odsjecima i hoće li uskoro na razini čitavog FFZG-a biti podržana osuda zločina u Gazi, ali odgovor do završetka ovog teksta nismo primili.

Pokušali smo doznati što se i kako oko Palestine zbiva na još dva zagrebačka fakulteta, Fakultetu političkih znanosti i Pravnom fakultetu. Studentski zbor FPZG-a pitali smo jesu li tijekom posljednjih 14 mjeseci pokušali inicirati javno izjašnjavanje FPZG-a, ali odgovor na upit (još uvijek) nismo dobili. Međutim, iz drugih smo izvora povezanih s tim fakultetom doznali da je među članovima Studentskog zbora postojala značajna rasprava na temu genocida u Gazi, ali je većina članova odlučila da se oko toga dalje ne aktiviraju, pri čemu je pobjedička linija argumentacije bila ta da se ‘trebaju držati studentskih pitanja’.

Iz javno dostupnih zapisnika sa sjednica Fakultetskog vijeća FPZG-a doznali smo da je na sjednici od 24. oktobra docentica na Odsjeku za medije i komunikaciju DINA VOZAB informirala članove tog vijeća o Inicijativi za akademsku solidarnost i epistemičku pravdu, koja je u julu objavila pismo kojim se izražava solidarnost akademске zajednice u Hrvatskoj prema žrtvama genocida u Gazi. Vozab je prisutne pozvala da podrže i potpišu pismo, ali o toj se točki dnevнog reda nije glasalo, već je bila informativne naravi.

Dekanat FPZG-a pitali smo kako se određuju prema akademskim inicijativama koje se tiču zbivanja u Gazi i solidarnosti s palestinskim narodom. Prodekan VIŠESLAV RAOS u odgovoru navodi da ‘Fakultet političkih znanosti njeguje kulturu slobode govora i mišljenja, osobne odgovornosti te akademiske neutralnosti i objektivnosti. Slijedom toga, Fakultetsko vijeće je u listopadu ove godine zaključilo kako svaki nastavnik individualno treba odlučivati o iznošenju svojih stavova o ratnim zbivanjima na Bliskom istoku. Dio nastavnika i studenata dao je svoj potpis na izjavu o ratu u Izraelu i Palestini koja cirkulira u akademskoj zajednici. U posljednjih godinu dana, na Fakultetu



Okupljanje ispred Filozofskog fakulteta za nedavni Marš solidarnosti s Palestinom (Foto: Slavko Midžor/PIXSELL)

političkih znanosti održano je više rasprava, pozvanih predavanja i tribina o ratu na Bliskom istoku, a na nastavi su, između ostalog, gostovali i veleposlanici Egipta, Irana te Izraela. Ono što kao Uprava možemo reći u ime svih zaposlenika je da izražavamo žaljeće zbog stradanja u nemilim sukobima na Bliskom istoku te se nadamo njihovom što skorijem okončanju'.

S obzirom na višestruko evidentirana i raznolika kršenja međunarodnog prava, kao i brojne reakcije međunarodnih pravnih tijela na zločine u Gazi, zanimalo nas je i kako se Studentski zbor i dekanat Pravnog fakulteta u Zagrebu postavljaju prema ovoj temi. Njihove odgovore do zaključenja ovog teksta nismo dobili. O atmosferi na tom fakultetu voljna je govoriti studentica IVA ĆURKOVIĆ, koju neodgovaranje sa spomenutih adresa ne iznenađuje. Inspirirana zalaganjem kolegica s FFZG-a u vezi prekida institucionalne suradnje njihovog fakulteta s izraelskim sveučilištima, Ćurković se 31. oktobra prijavila za poziciju nove autorice u studentskom časopisu 'Vox studentium' Pravnog fakulteta. Za prijavu je trebalo poslati životopis i kratko motivacijsko pismo. — S obzirom na to da nikad prije nisam pisala za neku publikaciju i da sam u svojem motivacijskom pismu eksplicitno navela da je tema o kojoj bih htjela pisati 'Palestina i akademска šutnja o trenutnom genocidu u Gazi', nisam očekivala ikakav daljnji kontakt s urednicama časopisa. No, javile su mi se i pitale jesam li slobodna za intervju – priča nam Ćurković.

Dvije urednice časopisa su joj nakon uvodnog razgovora o studiju rekле da su pročitale njenu prijavu i da bi 'i one o tome htjele pisati', ali su spomenule svoje zadrške. — Spomenule su da mi 'nitko neće reći da o nečemu ne mogu pisati', ali da 'fakultet finančira printanje časopisa'. Također su navele da se u časopisu ne smijemo priklanjati političkim stranama, sukladno Statutu. Objasnila sam im kakav članak sam imala na umu. Planirala sam izložiti događaje koji su se odvili proteklih godina dana u Gazi, spomenuti odluku Međunarodnog suda pravde u sporu JAR-a i Izraela te provesti intervjuje s dvoje palestinskih studenata koji žive i studiraju u Zagrebu. Na kraju članka sam planirala postaviti pitanje u stilu 'Zašto naš fakultet o ovome šuti?' – objašnjava Ćurković.

Jedna od urednice rekla joj je da 'može pitati dekana što misli o temi sljedeći tje dan', jer ga je 'ionako trebala vidjeti iz nekih drugih razloga'.

— Unatoč tome što mi 'nitko neće reći o čemu mogu ili ne mogu pisati', očito je da ovu temu bio potreban dekanov blagoslov. Pitale su me i bi li, ako o ovoj temi ne mogu pisati, svejedno bila voljna pisati za časopis o drugim temama ili bih to vidjela kao oblik cenzure. Odgovorila sam da mogu pisati i o drugim temama, pogotovo o kršenju ljudskih prava, ali da bih nemogućnost pisanja o Gazi vidjela kao cenzuru i da o drugim temama mogu pisati nakon članka o Gazi. Nakon intervjuja sam čak mislila da će dobiti poziciju autorice. Unatoč tome, dan kasnije sam dobila mail od urednice da me nisu izabrale kao novu autoricu – govori nam studentica.

Ćurković naglašava da ne krivi urednice časopisa za taj potez.

— Iako su imale priliku napraviti nešto hrapo i nužno, one su ipak studentice koje se obrazuju i djeluju unutar fakulteta koji već ionako radi sve što može da svojim studentima oteža studij. Ono što je zastrašujuće je da ni profesori ni fakultet kao institucija nemaju komentara o stanju u Gazi, makar to bila mlaka izjava o humanitarnoj katastrofi i pozivanje na 'mir'. Nažalost, studenti slijede njihov poražavajući primjer – poentira naša sugovornica. ■

Pet godina skupoće

Neznatni pad cijena nekih namirnica koji bi po prognozama trebao uslijediti u narednoj godini malo će značiti uslijed ogromnih poskupljenja koja bilježimo od 2020.



Nakupcima protiv kupaca – tržnica (Foto: Nikola Čutuk)

U2025. godini konzumna jaja pojefitinit će nešto više od 10 posto, ali u odnosu na 2020. godinu poskupila su skoro 74 posto. Povrće će pojefitiniti 0,4 posto, no u odnosu na period od prije četiri godine, cijena mu je otišla gore za čak 53,5 posto. Navedeni podaci koji ukazuju na beznačajni pad cijena poljoprivrednih proizvoda za iduću godinu i nejasna, a specifična kretanja cijena svih namirnica, dio su projekcije Državnog zavoda za statistiku (Dzs). Prema njihovim prognozama, očekuje se da će cijene biljnih proizvoda još porasti, a cijene stočnih proizvoda pasti. U usporedbi s pretходnom godinom, očekuje se porast cijena biljnih proizvoda za 4,2 posto. Nazire se pad cijena samo u skupini žitarica. Cijene stoke i stočnih proizvoda mogu bi pasti za 4,1 posto. Općenito, u svim skupinama koje imaju veliki udio u stočarstvu u 2024., u odnosu na 2023., očekuje se pad cijena koji neće biti osobito značajan.

Zabrinjavajuće podatke Državnog zavoda za statistiku komentirala je DRAGANA JECOV, SDSS-ova saborska zastupnica, rekavši da su prognoze izračunate na temelju kretanja cijena poljoprivrednih proizvoda prvih devet mjeseci tekuće godine i procjena kretanja cijena za posljednja tri mjeseca 2024.

rapidnim iznosima u dućanima rijetki mogu doskočiti bez većih rupa u novčanicima. A za obilazak i snabdijevanje na tržnicama potreban je još deblji novčanik. Jaić smatra da je rast cijena poljoprivrednih proizvoda na tržnicama rezultat dugoročnog propadanja malih OPG-ova, kao i slabije mogućnosti malih proizvođača da svoju hranu plasiraju na tržnicama. — OPG-ovci zbog velikih troškova prodaju poljoprivredne proizvode prekupcima koji onda diktiraju cijenu na tržnicama. Ako danas odete na tržnicu Dolac da provjerite koliko prodavača ima svoju proizvodnju, odnosno da prodaju ono što su proizveli, došli biste do zaključka da je preko 50 posto prekupaca, bez obzira što imaju registrirane OPG-e. To se najviše odnosi na prekupce jaja – objasnio je Jaić.

Jedan dio problema povećanja cijena poljoprivrednih proizvoda uzročno-posljedično je povezan s raspolaganjem državnim poljoprivrednim zemljištem. Godinama se u stručnoj javnosti vrte ista pitanja. Kako staviti državno poljoprivredno zemljište u funkciju proizvodnje i proizvoditi dovoljno hrane za vlastite potrebe? Kako uspješnije regulirati raspolaganje zemljištem tako da svaki peti hektar državnog poljoprivrednog zemljišta ne ostane neiskorišten? Kako da bude što manje 'crne' poljoprivrede? Predsjednik Udruge poljoprivrednika Hrvatske smatra da državno poljoprivredno zemljište ima ogroman utjecaj na cijene poljoprivrednog zemljišta.

— Pojedine parcele od nekoliko tisuća hektara, velike tvrtke plaćaju i po 70-ak eura po hektaru i imaju pravo na kompletan poticaj po proizvodnoj jedinici. Kod većine OPG-ova situacija je drugačija. Primorani su uzimati parcele od privatnih osoba koje po hektaru plaćaju između 100 i 150 eura. Takvi iznajmljivači zemlje zadržavaju poticaj u velikoj većini, pa obični OPG plaća hektar zemlje i do 300 eura više od velikih tvrtki koje imaju dugogodišnje ugovore s državom. Samim time imaju veće ulazne troškove – objasnio je Jaić.

Za primorsko-goranskog dožupana PETRA MAMULU pravo je pitanje zašto nikoga nije briga kako se koristi poljoprivredno zemljište i zašto se pušta da zarasta u korov. Bez obzira da li se radi o privatnom ili državnom, država je ta koja mora upravljati njime, da bude obrađeno i da na njemu raste hrana, tvrdi Mamula, agronom po struci. Problematično je, kaže, i stalno čekanje na nove izmjene i dopune Zakona o poljoprivrednom zemljištu, a stvari se, zapravo, ne miču s mrtve točke. Pored toga, jasno je da kretanje cijena poljoprivrednih proizvoda diktira i uvoz.

— U godinama kada smo se pripremali za članstvo u EU, i kada smo još imali kakve-takve mehanizme da se kao ne-članica zaštitimo od prevelikog uvoza te da ojačamo vlastite kapacitete proizvodnje hrane, mi smo napravili vrlo malo po tom pitanju. Uglavnom smo prepisivali europsko zakonodavstvo, s ciljem da se što prije uđe u Uniju, a malo smo se borili za definiranje specifičnog položaja naše zemlje kao tranzicijskog gospodarstva u odnosu na razvijene zapadnoeuropejske ekonomije. Danas imamo goleme površine zemlje zarašle u šikaru na prostorima gdje ljude možete brojati na prste jedne ruke. Hranu proizvode rijetki jer je poljoprivredni sektor preregulirani i uglavnom postavljamo administrativne barijere pred proizvođače hrane, umjesto da razvijamo mehanizme poput zadruga i drugih proizvođačkih organizacija, koje bi mogle olakšati proizvodnju – kazao je dožupan.

— Posljedica ulaska u eurozonu dovela je do drastičnog porasta cijena hrane. Ako nekome nije jasno zašto su sve zemlje EU proizvođači hrane u količinama koje premašuju njihove potrebe i zašto Zajednička poljoprivredna politika čini više od polovice EU proračuna, treba doći kod nas i pogledati što su od te strateške grane učinili bezidejnost, lutanje i fokusiranost na krive teme – zaključio je Petar Mamula. ■

Sulejman i gvozdeni plug

**Ja u poljoprivrednoj apoteci još nisam bio.
Stare plugove od gvožđa vuku Alet i Šarac,
nema tu ni nafte ni ulja ni struje, al' ima
stajskog đubriva. Zato ćete moj krumpir
odmah prepoznati po prirodnom okusu,
otkriva vremešni Sulejman Mujkić**

SKUHAT ću vam pet-šest kupovnih krumpira i jedan s moje njive, a vi ćete, čim ih kušate, odmah nepogrešivo znati koji je moj! Osjetit ćete onaj pravi okus tog gomolja, a recept da se to postigne zapravo je jednostavan: njivu obradujem onako kako su je obradivali moji djedovi, ništa tu nisam mijenjao. Ne znam postoji li još puno ljudi koji to tako rade – objašnjava nam na početku našeg susreta 75-godišnji SULEJMAN MUJKIĆ iz Gejkovca kraj Vojnića.

I zaista, njegova se njiva još ore uz pomoć konja i željeznoga pluga, pa oplemenjuje stajskim gnojivom konja i krava. Kad proklijia, krumpir se zagrće nekakvom gvozdenom starinskom napravom koju većina današ-

njih poljoprivrednika vjerljivo ne zna ni imenovati, da bi naposljetku dozreli plod bio uskladišten u trapovima prekrivenima kuruznom komušinom. Tako ova, za mnoge i danas osnovna namirница, prispjela prije puno stoljeća na evropski kontinent iz Južne Amerike, zadržava svježinu i punoču okusa sve do sljedeće sadnje.

Sulejmanovi pomagači, dvije vjerne konjske snage, odazivaju se na imena Alet i Šarac, a alate i opremu u koju ih upreže poželio bi svaki pristojni etnografski muzej. Naime, neki od tih eksponata, kojima se naš vremešni sugovornik još s iznimnom vještinom svakodnevno služi, stari su više od sedamdeset godina, a znade se naći i pokoji stogodišnjak.

— Tu je i kosilica kojom se još moj djed u Bosni služio: svi su moji alati davno od gvožđa iskovani. Čista je to mehanika koja za sobom u zemlji i nad njom ne ostavlja tragove izgaranja i zagađenja. Nema tu ni nafte ni ulja ni struje, nikakvih nezdravih plinova. Eto, zato ćete moj krumpir, baš kao grah i mahune te luk i salatu, odmah po pravom i prirodnom okusu prepoznati. Tome itekako pridonose Alet i Šarac, a ima nešto i u prirodnom đubriva koje svake jeseni obilato prospipam po njivi. Da vam pravo kažem, ja u poljoprivrednoj apoteci još nisam bio, nemam tamo što tražiti – pojašnjava Sulejman, čija je porodica u Gejkovac doselila prije više od pola stoljeća.

Njegov otac HASAN odlučio je kupiti staru kuću, na mjestu koje će obitelj odmah započeti graditi novu, upravo zbog pet hektara obradive zemlje iza nje – i to u jednom komadu, na brdašcu što se stotinjak metara dužnih proteglo prema šumi. S početkom turbulentnih devedesetih Sulejman je odlučio ostati na svome, pa kako mu bude.

— Tih nekoliko godina ovuda su prolazile razne vojske, cesta od Gline prema Kladuši prolazi tik uz moje imanje. Vojnici bi zastali da se napiju vode iz česme ispred kuće pa skrenuli u moju avliju gdje bi ih ponudio rakijom i odgovarao na svakojaka pitanja. Kako bi došli, tako bi i otišli: nitko me nije ni dirao, a kamoli zlostavljao, iako je ovdje u ratu bilo vražje mjesto. Bilo je na uniformama orlova i šahovnica, mjeseca i zvijezda. Tukli su se svi protiv svih, a ja poslije puškaranja nisam znao je l'bi Gejkovac bio oslojen ili izgubljen. To mi je zapravo bilo svejedno. Nisam se puno obazirao na to tko gubi a tko pobjeđuje: orao sam svoje njive, odgajao svoju djecu i živio čestito, jednakako kao prije, za vrijeme i poslije rata – kaže nam sugovornik.

Čim se kao dvadesetogodišnjak doselio iz BiH, Sulejman se zaposlio u obližnjem rudniku barita, odmah preko rijeke Gline. Dva je desetljeća rudario, a onda je, poput mnogih svojih drugova rudara, obolio od baritoze koja nagriza cijeli dišni sustav. Iako se liječio po sarajevskim i varaždinskim bolnicama, ozbiljna bolest nije nestala, samo je 'stavljen pod kontrolu', pa Sulejman i danas osjeća posljedice u obliku teškog kašlja i otežanog disanja. Kad započne takvo gušenje jedva uspijeva ustati iz kreveta, a kamoli otići na njivu. Nasreću, ta su razdoblja kratkotrajna, pa za dan-dva već može na njivu, k Aletu i Šarcu.

— Vidjeh da ste se i vi napojili vode s ove česme kraj kuće. Ona vam je, ta česma, moj najveći fakultet i najveće bogatstvo koje mi je otac ostavio u naslijede, a ja ću ga prosljediti svojoj djeci. Slušajte sad priču o tome: jednom se tata vratio iz šume, kazavši da je ondje otkrio izvor pitke hladne vode, pa da je planira kroz cijevi duge tristotinjak-četiristotinjak metara spustiti do nas. Ja se tome baš obradoval, ciknuo glasno što ćemo u svom dvorištu imati vode i za sebe i za stoku. Tata me na to popriječio pogledao, posjeo kraj sebe pa potanko, birajući svaku riječ, protumačio što zapravo treba činiti; važno mu je bilo reći da priroda, možda i sam Bog, nije vodu stvarala samo za nas, stvorila ju je za cijeli ovaj svijet. I tako, da bismo doveli vodu od šumskog izvora preko naše avlige do ceste, morali smo za cijevi dati svu uštedevinu, a bome još ponešto pridodati. Pored kupovine cijevi, sagradimo uz cestu betonski bazen za napajanje stoke i uvrnusmo slavinu za ljude, pa već skoro pola stoljeća ima ovdje okrepe za sve čobane i putnike-namjernike, za pitome i divlje životinje, čak i ptice. Kad smo to uradili, u meni se nešto promijenilo, kao da postadoh bolje čeljade. Danas mi se čini da me česma i u ratu spasila. Vojnici bi na njoj punili svoje čuture i u miru odlazili dalje, zahvaljujući mi na vodi kao da znaju da sam i ja sa svojim ocem pripomogao da ovuda proteče – pojašnjava nam Sulejman.

Sa suprugom FIKRETOM dobio je pet kćeri: SELIMU, Đulu, Šemsu, REMSU i AMELU. Sve su žive i zdrave, pa od problema koji ga muče izdvaja tek jedan.

— Uništavaju mi usjeve divlje svinje, pa sam se žalio i znancima i Šumariji. Odredili mi tako dvjesta eura godišnje za štetu, ali slabo to pomaže, sve mi živo zvjerad uništi! Prije rata je država bolje brinula o seljaku i sve je nekako bilo sigurnije, al' nemojte o tome puno pisati, obojica ćemo nagrabusiti – upozorava nas na kraju razgovora taj vitalni Bosanac s hrvatskom adresom. ■

Sulejman sa svojim vjernim Aletom i Šarcem



ИНФОРМАТОР



Случај Зец – симбол страдања

Ово страдање симбол је за сву дјецу у рату, али је уједно и подсјетник на нестанке грађана српске националности, ликвидације и минирање кућа, рекла је Ања Шимпрага

БИЈЕЛЕ руже положене су прошле суботе у први вечерњи мрак на Адолфовцу надомак Сљемена под спомен-обиљежје је 12-годишњој дјевојчици Александри Зец и њезиној мајци Марии Зец које су тамо, усрд шуме, у ноћи са 7. на 8. просинца 1991. године, убили припадници причувиог састава муп-а Републике Хрватске. Прије него што су их из Загреба одвукли на Медведницу, пред њима су те вечери у кући обитељи Зец на Трешњевци убили Михајла, Александрина оца и Маријина супруга.

Сјећању на троје суграђана, али и на тај унаточ признањима убојица некажњен злочин, посвећена је комеморација на којој су се ове године окупљенима кратко обратили представници организатора, те загребачких градских власти, уз саборске заступнице Ању Шимпрагу и Ивану Кекин. Догађај је организирала Антифашистичка лига РХ у сурдњија са Српским народним вијећем, Иницијативом младих за људска права и Документом – Центром за сучочавање с прошлочином.

На почетку, СЕНА ШИМЕК из Иницијативе младих за људска права нагласила је да је поврх свега у питању злочин који представља 'посебно окрутан примјер како се Хрватска за вријеме рата односila према непоћудним', те наставила да 'затирање сјећања на обитељ Зец у годинама након, показује да је та пракса далеко од завршеног'. Подсјетила је Шимек и на 'срамотну шутњу оних који би требали бити овде са нама и тако показати већу одговорност и људскост од својих претходника'.

Затим је ТЕНА Бањеглав из Документа описала околности злочина, од млађих сестре и брата Александре Зец који су се успјели скрити у кући и преживјети поколј, до чињенице да је сама Документина говорница у том тренутку имала двије године и живјела око 800 метара од обитељи Зец. Родитељи су јој много година потом испричали да су о свему томе сазнали тек пуно касније, како је уз остало навела Бањеглав, 'и због тога је наша одговорност да причамо о тим догађајима и убојству Александре Зец. Дужност је свих нас Загрепчанки, Загрепчана, свих држављанки и држављана Републике Хрватске да памтимо Александру, да се сјећамо њезина живота и страдања те да се боримо за друштво у којем нема национализма, искуљчивости и убојства из мржње.'

Лука Корлает, замјеник градоначелника Загреба, рекао је да је посриједи 'једна од најмучнијих епизода сувремене загребачке повијести', и упозорио на важност културе сјећања коју садашња градска власт настоји развијати, као и обнављати њезине материјалне изразе попут оног на Дотршини. Спомен-обиљежје на Адолфовцу постављено је лани, а Корлает је овом приликом најавио да ће ускоро бити саграђен 'меморијални плато с неколико punktova задржавања који евоцирају ту мучну ноћ'.

Ни он ни послије њега Ивана Кекин, саборска заступница странке Можемо и кандидаткиња за предсједници РХ, нису пропустили напоменути да злочин над обитељи Зец није санкциониран. Она је пак додала како су ту да се сјећају 'тог страшног пораза људскости и тог страшног пораза државе, али ту смо и да си обећамо да се никада нећemo престати борити за земљу која ће бити сигурна за сву нашу дјецу'.

— Јер ми смо сви, и требамо бити, једни другима добри сусједи, неовисно о нашим разликама, а они који те разлике претварају у раздоре, су они који од тих раздора профитирају – изјавила је Кекин.

Пред микрофон је након ње стала и Ања Шимпрага, саборска заступница Само-стalne демократске српске странке. Изразила је и наду да ће се до идуће коме-

морације реализирati, што је била раније већ спомињана могућност, именовање једне загребачке улице или трга по Александри Зец.

— Ово страдање симбол је страдања све дјече у рату, али је уједно подсјетник на нестанке грађана српске националности током ноћи, на ликвидације, на минирања кућа, на уништавање имовине. Сјетимо се само задарске Кристалне ноћи о којој се у јавности јако мало може чути. Није једноставно данас овде бити, али је понос кад видимо све окупљене који сте с нама сваке године – закључила је Шимпрага поред осталог и додала 'Хвала вам што дијелите, што се сјећate и што жељite градити бољу Хрватску, бољу земљу за све нас и заједно с нама, припадницима српског народа у Републици Хрватској'.

■ Игор Ласић

како је рекао Јеремић, истакнута добра сарадња Општине с мањинским већем, чији рад подржава и финансијски.

— Оно што треба нагласити је да су на подручју Општине међународни односи на високом нивоу с обзиром да је реч о мултиетничкој средини – рекао је Јеремић. Начелник Општине Грубач поновио је да је изградња дечјег вртића, чији би капацитети могли да приме 35-еро деце, један од значајнијих пројеката у тој сремској општини. Ту су и уређења комуналне инфраструктуре, од изградње и санације сакралних објекта до оних друштвене намене.

— Веселимо се завршетку објекта друштвене намене, попут Дома у Чаковцима, где ће веће српске националне мањине с подручја наше општине имати адекватан простор за различите активности – подвикао је начелник сложивши се с констатацијом о добрим међународним, па чак и пријатељским односима. Састанку су присуствовали председник и секретар жупанијског Већа српске националне мањине Светислав Микеревић и Душан Латас, већник Општинског већа Томпојевци и председник вснм-а Бранислав Мишљеновић.

■ Сенка Недељковић

Пријатељ-ски односи

Општина Томпојевци предвиђа низ пројеката од интереса за припаднике српске националне заједнице

ПРЕДСТАВНИЦИ Вуковарско-сремске жупаније, предвођени замеником жупана Срђаном Јеремићем посетили су Општину Томпојевци, где су одржали радни састанак с начелником Миланом Грубачем. Теме разговора биле су усмерене на програме које је Општина реализовала у протеклом периоду, а важни су за све мештане,

Учесници састанка у Томпојевцима



па тако и припаднике српске националне заједнице. Јеремић је споменуо најаву изградње дечјег вртића те санацију Друштвеног дома у Чаковцима, у којима ће бити и просторије Општинског већа српске националне мањине.

— Простор ће бити уређен средствима из капиталних донација Српског народног већа – појаснио је заменик жупана. Разговарало се и о реконструкцији крова Православне цркве у Чаковцима, те надстрешници на капели у Миклушевцима. План Општине је да у наредном периоду асфалтира пут који води према Православном гробљу у Чаковцима. На састанку је,

80 година од десанта

Вуковарско-сремски антифашисти обележили су први покушај ослобођења Вуковара у Другом светском рату

УОГРАНИЦАЈИ Заједнице удружења антифашистичких бораца и антифашиста Вуковарско-сремске жупаније и града Вуковара, 7. децембра обележена је 80. годишњица Десанта на Дунаву и првог покушаја ослобођења Вуковара од фашизма у Другом светском рату.

Учесници комеморације окупљени у Борову насељу, венце су положили на споменик ослободиоцима, где је одржан централни део комеморације у којој су учествовали рецитатори вуковарске гимназије. Након тога, положили су венце и

Годишњица покушаја пробоја српског фронта (Фото: ЗУБА Вуковарско-сремске жупаније)





СОФИЈА ТОДОРОВИЋ Највише сам научила од жене

Највеће охрабрење, оснаживање, подршку или само ћутање и разумевање у тишини, нешто је што сам увек највише осећала са женама. Но то не значи да у најгоре ситуације којима сам била изложена и које сам тешко проживљавала нису биле укључене и жене

Cофија тодоровић, по струци правница, десет се година бори за људска права у Србији и регији, а од 2022. је директорка Иницијативе младих за људска права Србије. Разговарале смо у њиховој канцеларији, 'енцио хаб' за који је Софија истакнула како је настало из процјене да вјеројатно ускоро више неће моћи изнајмљивати друге просторе за програме којима се баве.

Активизмом сте се почели бавити 2014. године тијеком студија на Правном факултету у Београду. Колико вам је факултет давао простора за бављење активизмом, које су вас теме тада највише интересирале?

На факултету сам се крајем друге или почетком треће године придружила једном удружењу и са њима по први пута отишла у Републику Српску. Сећам се да смо имали састанке са жељком цвијановић и милорадом додиком и обилазили разне институције, а то је био први пут да сам се сусрела са тиме како функционише систем Босне и Херцеговине и схватила да до тог тренутка, иако сам ишла у Прву београдску гимназију и историја ми је добро ишла, никада до краја нисам разумела шта је нама Република Српска и шта је она у оквиру БиХ. Тада сам нашла простор у којем су моја интересовања коначно могла добити неки нови облик. Године 2014. отворивам Иницијативу младих за људска права захваљујући кампањи против насиља 'Јер им се може', а која је једним делом била фокусирана на насиље над женама. Та ми је тема била важно, а о њој се на факултету није пуно причало и желела сам да на факултету организујем трибину на којој би се разговарало о жена-ма, колико правни оквир и закони пружају заштиту када су у питању различити облици родно заснованог насиља. Међутим, за то није било слуха и идеја је потпуно игнорисана као да је маргинална, а чињеница да се фокусира на жене тумачила се као релативизација насиља. Схватила сам да нешто озбиљно није у реду, иако сам била свесна атмосфере на мом факултету, али тада је то почело попримати друге облике. Тада креће и моје активније ангажовање са Иницијативом.

Верујем да лично јесте и политичко

Десет година касније директорка сте Иницијативе. Показало се да та улога долази с пуно притисака јавности, али и репресивним и дискриминаторним праксама од стране власти. У последњих сте пар мјесеци 12 пута задржани на граничним пријелазима и аеродромима, због чега сте се обратили и Европском суду за људска права. Колико вас такве ствари ометају у послу, али и свакодневици?

То на мене – утиче. Колико утиче, то зависи од тренутка у којем се животно и професионално налазим. Неке ствари које би људима пред-

Учење, сазнавање и откривање за мене су ужасно важни – не може се залагати за друштвену промену, а да се не бавимо и сопственом, унутрашњом променом

стављаје огроман стрес, мени то нису, и обрнуто. Ова позиција и начин на који је доживљавам и радим не би ишла без мог дугогодишњег активистичког и професионалног искуства јер сам кренула као активисткиња, па асистенткиња, па координаторка, па истраживачица која је открила шта је највише занима, па кроз рад 'са стране' и бирн, рад са новинарима... Заиста сам у том смислу захвална свим својим менторима на свему што данас јесам, а то што сам прошла кроз различите фазе унутар различитих организација заиста ми је помогло да се осећам оснаженијом и да са мање страха радим свој посао. То не значи да га увек радим добро и да не грешим, али оно што ми је најважније је то што не престајем да учим. Учење, сазнавање и откривање за мене су ужасно важни – не може се залагати за друштвену промену, а да се не бавимо и сопственом, унутрашњом променом. Верујем да лично јесте и политичко, да ти процеси требају бити повезани и да човек мора наћи начин да себи објасни неке ствари, што подразумева и рад на себи.

У цивилном сектору опћенито превладавају жене, а тренутно су и све директорице као и већина запосленица Иницијативе у регији младе жене. Вјерујем да није случајно да су управо оне, које су у патријархалном систему толико дugo маргинализоване, стале на прву линiju обране људских права...

Да. То ме уопште не чуди и то говорим из личне позиције јер највише ствари које сам научила у свом животу, научила сам од жене. Највеће охрабрење, оснаживање, подршку или само ћутање и разумевање у тишини, нешто је што сам увек највише осећала са женама, што не значи да у најгоре ситуације којима сам била изложена и које сам тешко проживљавала нису биле укључене и жене. Поносна сам што младе жене виде Иницијативу као простор у којем могу градити, неговати и обликовати своју снагу, где виде свој простор слободе и простор за развој. У Иницијативи младих раде људи разних идентитета, од националних, родних и сексуалних, а јако сам поносна што за све њих Иницијатива јесте место где они сами бирају да раде. Борбу коју ми носимо, а која је имала различите облике у последњих 20 година, они виде своју борбу и са њом се поистовећују.

Недавно сте примили Ахенску мировну награду у име Иницијативе младих за људска права. Шта вам значи то признање и колико је битна подршка међународне заједнице у вашем раду, с обзиром на то да у окружењу немате подршку од структура?

Признања су јако важна. Ми их често заборављамо, а рад људи или организација који су дugo на сцени се узима здраво за готово. Верујем у похвале, признања, лепу реч, у комплименте који могу доћи и нијоткуда, и мислим да то заиста има један охрабрујући елемент који је изнимно битан, а који од брзине овог живота и количине ствари које се догађају, некада и заборавимо. Стално се трудим да себе подсећам на то и некада ме заиста прогања мисао, када имам времена да дуже и шире мислим, коликом броју људи или колектива нисмо одали признање, а они то заслужују. Никада у питању није нека лоша намера или немар, већ брзина живота.

С друге стране, споменула си окружење у којем радимо, и ту бих издвојила Србију у којој цивилни сектор већ годинама делује у условима који су врло изазовни. С једне стране изнимно поносна када причам о цивилном сектору у Србији јер стварно мислим да су проактивност, утицај и количина рада потпуно сразмерни окружењу у којем тај сектор функционише. Али управо то непријатељско окружење, које дugo траје и само себе надограђује, често може да доведе до неких мрачних делова ума, помутити перспективу и слику тога где смо кренули, шта радимо и зашто. Јер када такво стање толико дugo траје, не можеш а да се не запиташи – да ли је могуће да све ово није у реду, а да сам ја у реду. То је оно типично што су нам родитељи говорили када смо били мали: 'Јесте, сви су други луди, а само си ти паметна.' То ме нервира, али баш је зато отпор јако важан. Битно је да се никада не изгуби тај отпор који с годинама и искуством постаје много избрушенји и егзактнији. Тренутак када се изгуби отпор је тренутак када се треба макнути из друштвено-ангажованог рада. Али ни отпор не треба бити сам себи сврха.

Ако желиш бити активисткиња и до нечега ти је стало, овде мораш бити спремна на то да можеш постати тема премијера и председника државе којима не можеш парирати по питању моћи и рејурса

Много значе сарадње, колегијалност, солидарност и признања, а Ахенска мирна награда дошла је у специфичном тренутку када смо били изложени страшно великим нападима, почевши од напада због резолуције о Сребреници, фестивала 'Мирдита, добар дан...' Тада су кренула и задржавања на границама, накупило се тога и све је предуго трајало. Стварно верујем да ћemo неке ствари радити докле год можемо и умемо, али не под било коју цену.

Наставници би требали бити савезници у процесу помирења

Споменули сте фестивал 'Мирдита, добар дан' који је прво изазвао мноштво негативних реакција премда се раније одржао већ десет пута, а због одлуке Републике Србије ове године на крају ипак није одржан. То је фестивал који обилује културним програмом и промовира мир између Србије и Косова те њихових грађанки и грађана. Како тумачите забрану с обзиром на то да је дио плана Србије везаног уз улазак у Европску унију управо преговарачки процес са Косовом?

Део обавеза Србије тиче се нормализације односа са Косовом, а свакако под нормализацијом не би требала да се подразумева забрана културно-уметничких догађаја који спајају уметнике. Тај фестивал никада није негирао реалност, а ако узмемо у обзир да се у Србији често негира реалност и да се разговори о Косову своде на метафизички ниво који се насиљно претаче у нашу свакодневицу, забрана и не чуди. Уз забрану фестивала који је требао да се поједанаesti пут одржи у Београду, уследила је и хајка у којој је учествовало пет министара и један градоначелник, а који су фестивал назвали промоцијом тероризма. Ми смо се заиста излагали и улазили у различите дебате са разним људима на различим телевизијама са жељом да објаснимо све то, али онда су на сам дан фестивала они који имају моћ креирали ситуацију која је деловала небезбедном. На дан отварања фестивала нису се појавили грађани, већ 150 хулигана, људи који шаљу животињске главе на наше адресе, који прете насиљем и цртају кукасте крстове. Држава и сигурносне структуре постоје у свакој земљи да би од таквих штитиле грађане, а ове године је држава поступила у складу са захтевима екстремиста.

Међу хулиганима има и младих. Резултати вашег истраживања ставова показују да млади у Србији мало знају о ратовима деведесетих и ратним злочинима, а имају негативне ставове према Хашком трибуналу. Анализа уџбеника историје у Србији показује и значајну неравнотежу у приказивању ратних сукоба.



Та два истраживања су комплементарна и у одређеној мери једно истраживање објашњава друго. Формално образовање има страшно велики утицај на младе и њихове ставове о прошлости и то је једно од првих места на којему се млади сусрећу са тим темама, а које најчешће мало или никако обрађују. У уџбеницима се помиње једино Сребреница, али без улажења у саму квалификацију злочина, помиње се врло деконтекстуализовано и штуро. Међутим, пошто се користи неколико уџбеника, постоје разлике, али на крају дана дosta тога зависи и о наставницима који имају слободу одабрati који ћe уџбеник кори-

стити. Наставници би требали бити савезници у процесу помирења, тако да није све до младих, важно је да причамо и о образовним политикама. Ставови младих су шаролики, а приметили smo једну страшну нелогичност – када их питате да ли ратни злочинци треба да буду у јавном простору, млади кажу не, али онда видимо да су они које сматрају херојима и који им се тако представљају заправо ратни злочинци.

Када говоримо о суштавању са прошloшћu, колико ту важну улогу играју млади?

Врло важну. Сада постоје и различити документи ЕУ-а и УН-а и домаће стратегије који одреда указују на важност укључивања младих у друштвене промене те важности демократске партиципације младих као групе. А онда, када се разговара о прошлости, нико не жели младе за столом. 'Ви нисте били ни рођени када се то десило, шта ви знате о томе, ти си превише млад да би о томе причао, немашовољно искуства' и сл., нађе се хиљаду начина да их се дискредитује као релевантне саговорнике. Ми о тој прошлости говоримо управо због будућности, да бисмо боље разумели садашњост и били способни да градимо будућност којој тежимо, а која се гради за те младе људе. Страшан је проблем што млади, када говоримо о овим темама, на крају нису у стању да доносе изборе на темељу ваљаних информација. И то зато што су образовне политike системски скројене тако да млади не знају ништа, а све како би им се успешно пласирали разни наративи. Управо тако настаје системски инструиријани заборав.

Млади шире простор отпора

Ујеку протеста због некажњавања одговорних за трагедију у Новом Саду, а који трају дуже од мјесец дана и проширили су се на блокаде факултета, ухапшене су двије активисткиње Иницијативе. Одведене су на информативни разговор од стране непознатих мушкараца, који им се нису легитимирали, у непознату станицу. Какве су посљедице таквих привођења за цивилно друштво? Функционира ли застрашивање које проводе репресивни органи?

Апсолутно функционише и то можемо да видимо на примеру сужавања простора за деловање и рад, јер ако желиш бити активисткиња и до нечега ти је стало, мораш бити спремна на то да можеш постати тема премијера и председника државе којима не можеш парирати по питању моћи и ресурса. Нити можеш да верујеш да се председници и премијери баве 20-годишњим студенткињама и активисткињама. Постоји опција да ћеш бити на мети разних екстремистичких и десничарских група, и опција да ћеш бити приведена од стране лица која нису у полицијској униформи, убачена у цип и одведена у станицу за коју ти нико неће рећи која је, на разговор који је информативан, где се људи према теби понашају релативно пријатно па се твоја перспектива тога колико је све то страшно заправо замагљује. О свему томе ће бити обавештена јавност, па замислите онда друге младе људе који то читају. Колико њих ће онда уопће бити спремно да се боре. Али није њихова борба оно што их излаже таквим ситуацијама, него оно против чега се боре. Ужасно је гадан и неправедан тај избор, али је такав и то је реалност са којом морамо да видимо шта ћемо да радимо.

У Хрватској се протести у Србији често посматрају с дивљењем, а сваки

наду ми дају млади људи с којима имам привилегију да радим, а који су ентузијастични и паметни, желе да уче и дају свој допринос борби за демократску Србију. То ми даје и мотивацију и обавезује ме на неодустајање

пут када се окупе толики људи, чини се немогућим да ситуација остане иста. Ипак, барем наизглед, остаје...

Остаје иста ако гледамо површински, ко је на власти. Знамо и које методе се у Србији користе за оstanак на власти. Али ипак није све исто – мислим да је ово што су млади у Србији успели да направе у две године са протестима невероватно, количина људи које су успели својим акцијама мотивисати да упркос свему изађу на улице је невероватна. Верујем да то помаже да се отпор шири и да што већи број грађана буде информисан о томе шта се дешава у земљи. Заиста верујем да ово није трка на сто метара, него огромни маратон у којем трчи све више људи.

Шта вас мотивише да упркос свему наставите борбу и шта вам даје наду да ће промена ипак доћи?

Много ствари. И када их побројим, схватим да можда нисам толика пессимисткиња колико сама себи делујем. Наду ми дају млади људи с којима имам привилегију да радим, а који су ентузијастични и паметни, желе да уче и дају свој допринос борби за демократску Србију. То ми даје и мотивацију и обавезује ме на неодустајање. Наду ми даје проактивност цивилног сектора у Србији, моје колеге и колегинице који ме мотивишу на посебан начин, дају ми снагу и важна ми је њихова отпорност. Ту су и моји пријатељи, грађанке и грађани који имају друге послове па кроз неке друге облике покушавају да дају свој допринос. Мотивишу ме њихове критике и сугестије јер то показује да смо задржали културу дијалога, а важно ми је да не изгубимо ту способност да разговарамо као људи. Без обзира на јачање деснице, наду ми дају и политички кругови у којима се јавља свест о важности савезништва и потреби да се нешто предузме, да када говоримо о слободи да је не одвајамо од концепта одговорности. Има још милион ствари које успевам да видим и да у свему томе не пређем преко њих тако олако.

Kad nema doma za obitelj Roma

Kristina se bila vratila s mužem iz Makedonije, s trećim djetetom na putu. On je našao posao na bauštelu, ali su prvu plaču čekali spavajući na ulici. Bojala se obratiti centru za socijalnu skrb da joj ne uzmu djecu. Većina Roma zna za slučajeve oduzimanja u susjedstvu ili obitelji

Romsko naselje na zagrebačkoj periferiji



UPOZNALA SAM KRISTINU (izmjenjeno ime) na zagrebačkom autobusnom kolodvoru još kao studentica. Znale smo zastati i porazgovarati kad bih odlazila kupiti kartu ili čekajući autobus na putu za Split. Zamolila bi me ako imam nešto sitno, a onda bi se razgovor umrlio u svakodnevnicu, kako brine za mamu, braću i sestre, iako jedva krpaju kraj s krajem, i u crtice s kolodvora tih dana, od topline do indiferentnosti ili čak surovosti ljudi u prolazu.

Nismo se sjetile razmijeniti imena, zaranjujući spontano u razgovor, do ovoga augusta, kad sam je, godinama nakon, srela u centru grada. Prepoznala me i veselo mi mahnula već iz daljine.

Pored nje, u kolicima, spavala je djevojčica od možda dvije ili tri godine. 'Imam i sina od par mjeseci, a treće je na putu', nasmiješila se. Pitala sam je kako je i kako podnosi trudnoću. 'Dobro, srećom. Samo što ču, kao i s dvije posljednje, morati na carski rez.' Primijetila sam naboranu zabrinutost na njezinom licu. Znam da ne stiže ni razmišljati o pripremi na zahvat i postoperativnoj njezi kad ne zna kako će uopće platiti pretrage i boravak u bolnici, i još važnije, kako prehraniti malene i sebe do tada. Zdravstveno osiguranje za 'strankinje', kako su tretirane Romkinje bez regulirana statusa, osloboda državu odgovornosti u podmirivanju troškova primarne zdravstvene, a onda i ginekoloske skrbi.

Kako centri za socijalnu skrb organiziraju odvojen smještaj djece, ti su strahovi razumljivi i, nažalost, vjerojatno opravdani, kaže Martina Horvat iz udruge Ambidekster

Kristina se nedavno vratila s partnerom i djecom iz Makedonije. 'Muž mi je od tamo. Radio je s ocem neko vrijeme, ali nažalost, ništa od toga... pa smo se vratili u Zagreb. Uspio je pronaći posao na bauštelu. Ali kako je tek krenuo raditi, trebamo se nekako snaći dok ne sjedne prva plaća.' Živjeli su kod njezine majke par dana, dok ih nije izbacila iz kuće. Nije rekla što se dogodilo, a ja nisam pitala, znajući da mi nije mjesto zadirati tamo.

'Znaš li možda gdje bismo mogli večeras prespavati?' izustila je s tračkom nade. Noć prije proveli su u nekom prolazu, spavajući naizmjence kako bi mogli bdjeti nad malenima i paziti da se nešto ne dogodi na otvorenom, sve dok je vani bjesnila ljetna oluja. To popodne su oblaci i meteorolozi ponovno zvali kišu, a nebo se već zajogunilo probiti predviđene sate početka nevremena. Kaže, zabrinuta je i za partnera kojem se od probdijenih noći vrti i koji jedva ostaje budnim na poslu, kockajući se s mogućom ozljedom na skelama.

Prva pomisao mi je bila nazvati Caritas. 'Naravno da gospoda može doći k nama', rekao je ljubazni glas s druge strane. 'Jedino, da bismo mogli zbrinuti obitelj, trebaju se javiti našem uredu za socijalnu skrb...' Prateći svaku razmijenjenu riječ, kad je razabrala 'socijalnu skrb', Kristina je u panici krenula odmahivati glavom i moliti me da prekinem razgovor. Zbunjeno sam zbrzala vidjevši da se prestrašila i, dok je glas još objasnjavao, skliznula s linije. Probljedila je i privukla malenu još bliže sebi: 'Ne mogu otići tamo, uzet će mi djecu.'

— Kako centri za socijalnu skrb organiziraju odvojen smještaj djece, ti su strahovi razumljivi i, nažalost, vjerojatno opravdani – kaže MARTINA HORVAT koja već dvije godine radi u mobilnom timu udruge Ambidekster za podršku romskim obiteljima u riziku od beskućništva, kao što su Romkinje i Romi iz zagrebačkoga naselja III. Struge.

Nakon što je INA d. d. sudskim putem zatražila deložaciju s privatiziranog zemljišta, Grad Zagreb je 2022. ponudio ljudima privremeno preseljenje u prihvatilišta dok im ne pronađe trajni smještaj. Od tada do danas, Grad ne samo da se oglušuje na molbe Stružana da im osigura garantirani smještaj, nego traži od suda daljnje deložacije dijela tih obitelji koje su u međuvremenu skvotirale napuštene gradske stanove.

Nazirući uznemirujući obrazac, nije bilo druge nego poslati mail Hrvatskom zavodu za socijalni rad. Iz Zavoda su odgovorili da ne vode evidenciju o tome koliko je romske djece u sustavu socijalne skrbi u odnosu na ostatak djece i da 'slabiji ekonomski status nikada nije zasebni i jedini kriterij za smještaj djece izvan primarne obitelji, već se u obzir uzimaju i različiti psihosocijalni uvjeti te asocijalni oblici ponašanja'. Prema popisu iz 2021. godine, u Medimurskoj i Osječko-baranjskoj županiji živi najveći postotak romskog stanovništva. Iz Centra za pružanje usluga u zajednici 'Klasie' u Osijeku, kao što napominje Zavod, također ističu da se 'djeca ne izdvajaju iz obitelji ako su u pitanju samo socioekonomski problemi, već se radi o složenim situacijama prouzročenima nizom rizičnih čimbenika kojima su ugroženi sigurnost i razvoj djeteta.' Da siromaštvo nije 'zasebni i jedini kriterij' kazuje da ono jest jedan od kriterija kojima se centri za socijalnu skrb vode. Dobrobit djece bila bi u tome da imaju redovite obroke i

krov nad glavom, čime je i u Kristininom primjeru moguće utvrditi 'ugroženu sigurnost i razvoj djeteta'. Ali umjesto da se cijela obitelj zbrine, i roditelji i djeca, omogućavajući im da ostanu zajedno, siromaštvo se kažnjava time što se roditelji šalju u skloništa za beskućnike, a djeca se upućuju na udomljenje ili u ustanove alternativne skrbi.

Iako se odgovornost prelama uglavnom na plećima pojedinačnih socijalnih radnika, koji grcaju u tolikom broju kućanstava da ih ni ne stignu popratiti kako treba, ona proizlazi iz rasističkih kapitalističkih struktura kojima su primorani navigirati. Istraživanje 'Uključivanje Roma u hrvatsko društvo: žene, mladi i djeca' SUZANE KUNAC, KSENIE KLASNIĆ I PETRE RODIK pokazuje da su 2017. i 2018. godine ukupna mjeseca primanja 65 posto romskih kućanstava u Hrvatskoj bila manja od 3000 kuna (400 eura). U 741 anketiranom romskom kućanstvu čak 92 posto ih je bilo ispod praga siromaštva ili u riziku od siromaštva. Kako su romska kućanstva u prosjeku ptereočlana, s 400 eura nije moguće podmiriti ni temeljne troškove života, a kamoli nadograditi kupaonicu ili popraviti krov koji prokišnjava, što su neki od indikatora zbrinutosti djece u romskim sredinama prema zadnjem referentnom dokumentu UNICEF-a i Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku iz 2017. godine.

— Mjera stručne podrške ili intenzivnog nadzora koja prethodi izdvajaju djece svodi se na posjet stručne osobe obiteljima jednom do dva puta tjedno, što ne čini puno za ljude koji se suočavaju s višegeneracijskim siromaštvo i rizikom od beskućništva. A pogotovo ako im sustav ne osigurava krov nad glavom i materijalni oslonac u brizi za djecu – ističe Martina Horvat.

Rizični čimbenici koji usložnjavaju okolnosti djetetova odrastanja izrađuju iz siromaštva i bujuju u njemu, sa snažnom korelacijom siromaštva s alkoholizmom, ovisnošću o drogama, krađama, prosaćenjem ili nasiljem u pokušajima preživljavanja te nošenjem s beznađem i manjkom osnovnih egzistencijalnih uvjeta. Roditelji i djeca snalaze se kako znaju i umiju, pa kad se situacija kreće činiti bezizlaznom, i na (samo)destruktivne načine koje država potiče razbijajući mreže skrbi, afektivnosti i podrške u marginaliziranim kontekstima. Antiromski rasizam u kapitalizmu vodi ili uništavanju ekonomije koja omogućuje da ljudi žive i preživljavaju, istodobno im uskraćujući pristup egzistencijalno stabilnijim oblicima rada, dok ih se ne odvuje u zatvor ili smrt, ili u 'spašavanje djece' tako što će ih se podojiti vrijednostima srednjoklasne bijele obitelji.

U moralnoj panici usmjerenoj na Rome i Romkinje, 'dobrobit djeteta' mehanizam je koji omogućava da se dјete razmatra u vakuumu, van strukturalnih uzroka u kojima se grana kontekst iz kojega će u nekom trenu biti izdvojeno. Kad se oduzimanje roditeljske skrbi pravda propustima i nemarom roditelja da češće kupaju dijete (bez obzira na to što nemaju kupaonicu ili osiguranu vodoopskrbu) ili da ne psuju pred djetetom (unatoč tome što ta pristojnost zamagljuje okrutnost i bespomoćnost svakodnevnice), izoštravaju se rasistička bajanja o prljavosti koju zrcali tamnija koža, 'strašnim Romima i Romkinjama koji iskorištavaju djecu' i 'asocijalnom ponašanju'. 'Asocijalno ponaša-



U odgovoru iz Ureda pravobraniteljice stoji da 'tema nije do sada sustavno istražena, pa tako ni pitanje izdvajaju li se češće romska djeca iz obitelji te, ako da, koliko češće od ostale djece, kao i zbog čega, dakle, s kojim obrazloženjima'. Ističu potrebu za temeljitim dokumentiranjem i analizom konkretnih situacija u kojima dolazi do izdvajanja djece.

JEDNO od pitanja Kunac, Klasnić i Rodik u njihovom obuhvatnom istraživanju romskih kućanstava bilo je: 'Jeste li vi osobno čuli da su u nekim obiteljima u vašoj blizini roditeljima oduzeta dječa?' U razmjerno zaštićenoj svakodnevničkoj, većina nas će se teško sjetiti gubitka roditeljske skrbi u svojoj okolini. Nasuprot tome, čak 57 posto Romkinja i Roma zna za slučaj oduzimanja djece koji se dogodilo u njihovom susjedstvu (41 posto), obitelji (osam posto) ili drugdje (osam posto). Čak dvije trećine sugovornika iz Međimurja (66 posto) i sjeverne Hrvatske (64 posto) svjesno je odvajanja djece u svojoj okolini, a ta je svijest najprisutnija u koncentriranim romskim naseljima udaljenim od grada ili sela (63 posto). Strategija izdvajanja djece u koncentriranim romskim naseljima na periferiji način je uništavanja tih naselja. Kao što je u slučaju zagrebačkih III. Struga romsko stanovništvo istjerano i gurnuto u beskućništvo, ovdje se, umjesto policije i suda, centri za socijalnu skrb upogonjuju kako bi se intergeneracijske

i uzajamnom pomoći ispremrežene romske sredine razdrobile. Kako drugačije uništiti romska naselja, nego tako što će se istrgnuti vezivno tkivo kojim su građena; djecu koja čine najbrojniji dio romske populacije i oko koje se organizira većina svakodnevnice.

Namjera dokidanja romskih naselja i kolektiva utkana je u recentnu povijest dobrog dijela Europe prisilnim sterilizacijama, gdje je samo u Češkoj, Slovačkoj i Mađarskoj na tisuće žena sterilizirano na rutinskim zahvatima ili pri porodu. Izvještaj češkog pravobranitelja OTOKARA MOTEJLA iz 2005. ukazuje na središnju ulogu socijalnog rada u provedbi sterilizacija nastavljajući eugeničke prakse u kontroli strukture stanovništva. Izdvajanje djece moguće je razmatrati kao prilagodbu toga nasilja ekonomskim i političkim promjenama, ali samo oblikom, zadržavajući suštinu regulacije toga tko, kako i u kojim okolnostima može biti roditelj, vraćajući taj problem na agendu borbe za reproduktivnu pravdu.

Od aboridžinske djece u Australiji, preko indigene djece u Kanadi i SAD-u, do romske djece u Austro-Ugarskoj, izmještanje iz sredina u kojima odrastaju strategija je iskorjenjivanja prkosnih života koje je trebalo socijalizirati u građanstvo. Djeca bi se dala na (pre)odgoj da se što prije otrgnu od 'devijantnog načina života', pa je JOSIP II. 1783. uredbom *De Domiciliatione et Regulatione Zingarorum* utvrdio 'da romska dječa od četvrte godine trebaju biti raspoređivana u susjedne gradove barem svake dvije godine', gdje će pohađati školu i savladati seljačke zanate. Ne mnogo drugačije, i danas su djeca izmještena u različite županije ili gradove, onako kako država prizvodi oskudicu smještaja, otežavajući kontakt roditeljima i održavanje spona s kontekstom odrastanja, samo što se, za razliku od 18. stoljeća, asimilacionistički diskurs prilagodio jeziku zakona i administracije. Odbijanjem lojalnosti državnim interesima upakiranim u struku, socijalni radnici imaju moć zajedno s romskim stanovništvom pomicati stvari prema radikalnoj transformaciji uvjeta života i načina na koji je organizirana briga. ●



Parfem za sreću

Vlasta Kokotović spojila je nauku, ljubav prema prirodi i kreativnost te načinila proizvode koji evociraju emocije i uspomene. 'Eterični parfem' Vlastino je porodično mirisno carstvo

RODJENA u Gospicu, odrasla u Beogradu, ponosna Ličanka sa doktoratom iz Geonauka. Specijalizovana za demografiju, stvorila je ne samo uspešnu karijeru, već i jedinstveni brend prirodnih proizvoda – 'Eterični parfem'. Radi se o VLASTI KOKOTOVIĆ koja je spojila nauku, ljubav prema prirodi i kreativnost te načinila proizvode koji evociraju emocije i uspomene. 'Eterični parfem', Vlastino porodično mirisno carstvo, nastalo je iz želje i potrebe da se ljudima približe blagodati eteričnih ulja i njihovo višestruko delovanje. Parfemi nisu samo mirisi – to su priče u bočici. Mešavine eteričnih ulja pažljivo su osmišljene da poboljšaju emocionalno stanje i raspoloženje, objašnjava naša sugovornica.

— Naši parfemi čine da se osećate srećnije, smirenije i povezanije sa sobom. Verujem u povezivanje na energetskom nivou, i upravo to svakodnevno doživljavam kroz emocije koje naši proizvodi izazivaju – govori Vlasta Kokotović te dodaje kako eterični parfem nije samo proizvod, već i prilika za edukaciju.

Njihove radionice 'Kreiraj svoj prirodni parfem' održavaju se četiri puta godišnje i okupljaju male grupe zainteresovanih. Te radionice inspirišu ljude da otkriju svet eteričnih ulja i mirisne alhemije. One su posebno popularne među mlađim generacijama, koje žele da uče o zdravijim opcijama.

— Parfemi imaju zadatak da te uveseljavaju, nasmeju, čine radosnim i srećnim – objašnjava nam Vlasta.



Vlasta Kokotović
(Foto: Marija Beljković)

Sirovine za njene proizvode dolaze iz različitih krajeva sveta, ali srce proizvoda često kuca u mirisima Like i Dalmacije. Svako putovanje donosi priliku da se upozna i dođe u kontakt sa novim mirisnim esencijama. Inspiracije pronađe svuda, u događajima, ljudima, ali i okolnostima.

— Lika me inspiriše mirisom šuma, dok Dalmacija priziva nepregledna polja lavande i smilja. Svaka esencija nosi deo prirode, deo moje prošlosti i sadašnjosti – objašnjava ona te dodaje da su njihovi kupci najčešće žene, ali i da sve

više muškaraca prepoznaje vrednost prirodnih mirisa.

Jedan od njih je i ĐUŠAN VELIMIROVIĆ iz Vukovara koji se sa radionicom eteričnih parfema susreo na jednom od modula Kate, SDF-ove škole za društveno-politički razvoj žena.

— Nikada se do sada nisam susreo sa ničim sličnim. Sama pomisao da sam nešto sam uradio i stvorio, uz primesanu da sam uz to i izradio personalizovani 'muški' parfem je bila zaista jedna zanimljiva nota. Iako je izrada parfema bila u fokusu radionice, kroz nju se sudionicima produbljuju mnoga razmišljanja, kako o ekologiji, tako i potrebe za izražavanjem kreativnosti – govori Dušan te dodaje da ljudi čak i ne znaju koji se sve sastojci nalaze u kopijama određenih kupovnih parfema, poput arsena ili antifrizira.

KEMIKALIJE koje se koriste u proizvodnji parfema i kozmetike često nose ozbiljne zdravstvene rizike. Jedna od najpoznatijih skupina štetnih spojeva su ftalati, koji su povezani s neurološkim poremećajima, ali i razvojnim i reproduktivnim problemima. Još jedna opasna tvar je formaldehid, koji se koristi kao konzervans i antimikrobnii agens u kozmetici, iako je poznat kao karcinogen. Formaldehid se često skriva pod drugim

Vlasta na Katinoj radionici
(Foto: Ivan Idžočić)



nazivima, poput formalina ili isoformala, a osim u parfemima, prisutan je u građevinskim materijalima i namještaju. Fenoksielanol, sintetski spoj koji služi kao konzervans i pojačivač mirisa, povezuje se pak s toksičnošću za reproduktivni sustav i povećanim rizikom od prernog poroda. Osim toga, irritira oči, kožu i dišne puteve te može oslabiti imunološki sustav. Štetni učinci ovih tvari manifestiraju se kroz simptome poput iritacije dišnih puteva, glavobolja, alergijskih reakcija i problema s koncentracijom. Čak i proizvodi bez izraženog mirisa mogu sadržavati kemikalije koje prekrivaju neugodne mirise, što ih ne čini manje opasnima za zdravlje.

Ekokeminizam, koji prepoznae povezanost između rodnih i ekoloških problema, nudi inspirativan okvir za promišljanje o svakodnevnim izborima, uključujući i one vezane za proizvode koje koristimo. Žene širom sveta bile su ključne u borbi za očuvanje prirode, promovisanju održive poljoprivrede i korišćenju obnovljivih izvora energije. Njihova uloga u očuvanju životne sredine ne završava na širokim politikama – ona se proteže i na male, ali značajne izvore poput prelaska na prirodne i etične proizvode.

Kako govori Vlasta Kokotović, eterični parfem i jeste filozofija života, harmonija prirode i emocija u jednoj bočici. Njena najveća podrška su njeni porodici, sin i suprug. Posebna dražitavog brenda je činjenica što je 'Eterični parfem' njihova porodična priča koja ih okuplja, raduje i veseli. Tako je neizostavno ukoliko se vikendom zadesite u Novom Sadu ili Beogradu da posetite Noćni market ili Homemadu bazar. Tamo će vas dočekati Vlasta i njen suprug PREDRAG čije prisustvo možete proceniti kroz same proizvode: umirujuće i vrlo ugodno.

— Biti majka, supruga i preduzetnica jeste zahtevno i izazovno, kao i biti žena preduzetnica u Srbiji. Uz naravno, sve ostale nedaće. Sve to nosi svoje izazove, ali i prilike za rast. Podrška postoji, ali prostora za unapređenje ima. Posebno bih izdvojila potrebu za boljim plasmanom proizvoda u manjim sredinama. Svaka od tih uloga je deo mene u kome posebno uživam. Dobra organizacija daje mogućnosti da budem uspešna na svim poljima, ali i da prihvatom delove sebe kada to i nije tako uspešno, odnosno kada su tu izazovi i prepreke – govori Vlasta.

Budućnost 'Eteričnog parfema' uključuje širenje tržišta i edukativnih programa, sa posebnim fokusom na decu sa željom da ih od malih nogu uče da biraju zdravije opcije i da kroz igru otkrivaju čari prirode. Želja im je da upotreba eteričnih ulja postane naša svakodnevica, uvođenjem malih rituala u svakom danu. Aromatizacija prostora ili primena eteričnih blendova upotpunjaju osećaj posebnog i podržanog. Završeno je bolje nego savršeno, poručuje ova preduzetnica, dodajući da je akcija ključ uspeha.

— Savršenstvo je često prepreka koja nas sprečava da realizujemo svoje ideje. Krenite, pa usput usavršavajte – zaključuje Vlasta Kokotović.

Možda ove nadolazeće praznike, osim poklona jednih drugima, očvrsnemo u nameri da podržimo malo više i one malo manje brendirane – lokalno ekološke proizvodnje. ●

VRZINO KOLO

Tečaj pisaca



PIŠE Marija Andrijašević

Slavenka, Lav i Sonja žele reći isto: pisanje je dosadno i teško, ali može biti zabavno. Proces pisanja nije nužno lagan, i slova ponekad jednostavno ne mogu doći tamo gdje ih želimo dovesti

HTJELA sam se baviti novom nomenklaturom godine, kako sam najavila u prošlom tekstu, ali najavila sam i da će se možda pozabaviti i time kako nastaje tekst, tj. odakle dolazi ta mećava riječ koju uredimo u složenu cjelinu za svijet, da bismo se mi uklopili u njega. Ili da bi se jasnije vidjelo zašto se ne uklapamo, i sinula mi je super IDEJA. To je nulta točka pisanja, ideja, i vi sad ne možete protiv nje. Svaki potez olovkom zapravo je potez u onostrani svijet, koliko jak da vi više ne znate kako preći cestu, otići do pošte, dvije-tri godine nazvati najbolju prijateljicu i/ili kumu, a kad se napokon vidite, ne znate pričati ni o čemu drugom nego o tekstu i samo tekstu. Socijalne vještine naglo su postale asocijalne. Ali da, ima u tome nečeg, ljudi koji ne pišu vide vaš tekst najbolje, i dok im ga prepričavate, kao što ste nekad s njima dijelili svoje probleme i tražili savjete, budite otvoreni i ovdje im isto poklonite svoje povjerenje. Odo ja u drugi tekst skoro. Nego, što sam ono bila govorila? E da, sinula vam je ideja i sve se mora staviti sa strane, pa i najavljeni tekst.

No, moja ideja ide ovako: pročešljala sam intervjuje, većinom ovogodišnje, s nekoliko naših pisaca i spisateljica, koje su oni davali povodom izlaska njihovih novih knjiga (nebitno jesu li to bili romani, priče ili poezija... ili nešto drugo) i u kojima su se osvrtni na svoje procese pisanja. To je, recimo, dobar izvor za potrebe tumačenja teksta, ponekad pisci više sadržaj upišu nego što ga zbilja napišu, ali nema veze, to sad nije bitno. Svejedno, ti intervjuji su važni, pogotovo ako ih novinar/ka pita nešto o samom pisanju knjige, a vi imate priliku i doći do te knjige, i vidjeti vajba li vam ono što pisac govoriti s onim što vam tekst govoriti. U pravilu je to tu negdje, zna biti i iznimaka, ali jedan od najosjetljivijih teritorija teksta jesu njegove politike, i koliko god im se odupirale, one će uvijek kliznuti u njega ili obratno. Zapamtite, intervju o tekstu je jedno i pisac ga tamo tumači ili se od tumačenja brani, sam tekst je nešto drugo, pisac ga je napisao, i vidi ga onako kako vidi kip Gospe u zlatni sat kroz vitraj iz Murana u možda inače skroz hladnoj i ozbiljnoj crkvi.

Ali kako su dobri ti intervjuji kad su zapravo – tečaj pisanja.

Evo, recimo, SANDRA ANTOLIĆ koja je ove godine objavila roman 'Hrvatska mati', zbog kojeg će se tiskarski strojevi raditi još koji put za novo izdanje u 2025., pujpuj!, o tome kako piše kaže sljedeće: 'Nema izlazaka, kava, prijatelja, ne javljaj se na telefon. Pisanje je izolacija.' Ukratko, prustovski tip pisanja, ali ne po načinu pisanja moderne proze kakvu je pisao često bolesni,jadni i samotni MARCEL PROUST, nego po načinu fizičke izrade teksta. Može biti i kafkijanski, ne da mi se slijevati tekst u više žila, ali kužite sad foru. Nekim piscima naprosto treba izolacija od svijeta kakav postoji dok oni postoje u njemu i traže načina da u njemu postoji i njihov tekst. **IZOLIRAJTE SE.** Izolirajte se, rekla bi Sandra da je imala više prostora, ali zato eto mene da pojasmim ili interpretiram na svoj način, da se ne bavite trivijom poput međuljudskih odnosa, plaćanja računa i zarađivanja za plaćanje računa, čišćenja, obavljanja svakodnevnih poslova. Ali, izolirajte se pametno. Nemojte se izolirati tako da budete samo sluga tekstu, izolirajte se tako da otkrijete nove stvari o sebi. MURAKAMI se, recimo, izolira od svijeta tako da radi na tekstu, ali onda trči. I struja se da ne ubija i ugrije kuću izolira, npr. gumom. Poanta? Budite korisno izolirani, rekla bi Sandra, kaže Maria.

HRVOJE ŠALKOVIĆ nedavno se vratio na književnu scenu (volim trop povratka!) novim romanom 'Babići' (nisam čitala, bit će čitan!), ali jesam naišla na jedan njegov intervju i kaže tako Hrvoje: 'Ako baziraš radnje romana na svojim iskuštvima, onda ti, frajeru moj, samo štančaš biografije. Po meni, ako se želiš nazivati punokrvnim piscem, onda moraš znati izmisliti cijeli novi svijet sa svježim ljudima u njemu.' Sad, Hrvoje je malo ovo napucao testosteronom i sve pobacao

u prostoriji kao razbijač (e to se zove STIL!), ali ono što vam je zapravo htio reći je – MAŠTAJE. Da, Hrvoje vam je htio reći: idite u prirodu, trčite livadama, kao bala sijena kotrljajte se niz padinu, budite smušeni, smotani i ne odazivajte se na svoje ime, jer ste u drugom svijetu, s drugim ljudima, i drugim sudbinama i gradite ga iz svih perspektiva, sa svim iskustvima koja imate, a koja nemate – označite markerom. U tekst se ne ulazi sa spoznajama, nego s osjećajem da ćete nešto spoznati, i zato je tu mašta. Nije rekao, iako je ostavio takav dojam, da se ne inspirirate vlastitim biografijama, dapače, pisac ne piše iz tuđe nego iz svoje glave, ali nemojte sami sebi postati referentna točka za svaki sud o svijetu. To je, ukratko, put u propast. Ne štančajte, živite, doživljavajte, maštajte, rekao bi Hrvoje, kaže Marija.

KAko biti pisac koji je volio pisanje? Dvojba stara koliko i klin i pločica! Zamislite litre znoja do iskucanog prvog slova. Zna to i SLAVENKA DRAKULIĆ, koja je ove godine izdala knjigu priča 'O čemu ne govorimo', o kojoj je važno govoriti i koju valja pročitati. Veli Slavenka u jednom intervjuu: 'Naime, kao što znamo još od LAVA TOLSTOJA, dosadno je pisati o sreći i zadovoljstvu. Ipak, iz mog iskustva najteže je pisati o fizičkoj boli.' Bardovi su voljeli drljati po nesreći, jer su za pedalj bradurine uvijek bili udaljeni od nje. Mislim, tako ja objašnjavam te njihove brade. Kao kularine za velike dječake. Ali, Tolstoj je znao biti i smiješan, samo ne znam je li to bilo nehotice, a ne znam ni koliko je njegova ženi sonji bilo zabavno pretipkovati njegove mudrolije i davati im smisla. Što bi se reklo koautorirati. Ali, da sad ne uzburkavam vode navodima, Slavenka, Lav i Sonja žele reći isto: pisanje je dosadno i teško, ali može biti ZABAVNO. Proces pisanja nije nužno lagan, i slova ponekad jednostavno ne mogu doći tamo gdje ih želimo dovesti ni uz izume kao što su M3 čipovi, neka ljudska iskustva još uvijek nemaju svoje riječi, a neka ih imaju i previše, ali dok je dosadno, teško, i naporno, neka postoji određena draž i užitak, dolazak do ruba jezika, slatka muka stvaroca vlastitoga svijeta.

Ove godine su svi, od pape FRANJE DO MARKA POGAČARA, dojavili da je važno čitati. Prvi je rekao Čitajte, čitajte, čitajte!, a drugi opet stilski nešto komplikiranije, povodom izlaska zbirke pjesama 'Ponoćni glagoli': 'Za samo pisanje je, čini mi se, ipak presudna stalna i intenzivna šetnja nepreglednim prostorima tekstova, također i kad je riječ o takozvanoj putopisnoj književnosti.' Ukratko, ČITAJTE. Ali, nemojte čitati jer mislite da morate i ono što mislite da morate, FOMO u svijetu književnosti ne postoji jer nema šanse da ćete pročitati sve, i svaki tekst nosi neku od referenci na nešto što je bilo prije ili najavljuje neki novi tok iz budućnosti. Trasira ga. Čitajte ono što vam je po volji, što vas uzbudi, čitajte ono što vas nervira, čitajte ono zbog čega vam krv gori poput izloga nakon revolucije, čitajte knjige čije krajeve odgađate jer su rastanci formativni kako i pubertet, prvi srcołom ili kupnja prve nekretnine. Čitajte i zapitajte se: zašto ovaj tekst čini da se osjećam ovako i nadite u njemu odgovore. A ako se odgovori ne daju naći, zapamtite, ne mora sve biti artikulirano, neki se pretinci nikad ne otvore, rekao bi Pogačar, kaže Marija.

I od mene mali doprinos – pišite! ●

на Спомен костурницу у парку поред вуковарске болнице, а затим су венац пустили и у Дунав. Након што је савезничка војска, средином новембра 1944. године остварила значајну победу у Батинској бици у Барањи, у ноћи са 7. на 8. децембар покушала је сличан напад извршити на Дунаву код Вуковара и на тај начин пробити Сремски фронт. Битке око Вуковара вођене су неколико дана, али је форсирање Дунава на крају било неуспешно уз бројне жртве са обе стране. Напад су предводиле јединице 5. Војвођанске бригаде и Црвене армије.

— Ми следбеници идеје, управо због ових жртава морамо да се боримо против сваког облика ревизије и минимизирања борбе против антифашизма, односно борити се за мир, толеранцију, свет без мржње, без обзира на националну, верску и расну припадност – истакао је председник Заједнице удружења антифашистичких бораца и антифашиста Вуковарско-сремске жупаније Лазо Ђокић.

Програм је завршен свечаном академијом у Парохијском дому, где је председник Заједнице антифашиста доделио повеље за допринос у неговању вредности антифашизма, културе сећања на нов, развијања и ширења идеје антифашизма међу народима и грађанима. Признања су уручена Амбасади Руске Федерације у Републици Хрватској, Савету удружења бораца народноослободилачких ратова Аутономне покрајине Војводине, Заједничком већу општина Вуковар и професорки српског Лиљани Бајац-Николић.

■ С. Недељковић

Каталог удруга

Представљена је књига Филипа Шкиљана 'Удруге националних мањина у граду Загребу'

Kоординација вијећа и представника националних мањина Града Загреба обиљежила је 9. децембра у Чешком народном дому Међународни дан људских права и Дан Координације, уз представљање књиге Филипа Шкиљана 'Удруге националних мањина у граду Загребу'.

Тајник Координације Золтан Балаж Пири подсјетио је да је Координација основана 10. децембра 2003. на Међународни дан људских права и да је до сада издала три књиге – о националним мањинама у Загребу, њиховом судјеловању у Домовинском рату, те о траговима националних мањина, односно о њиховој оставштини и знаменитим грађевинама у Загребу. Предсједник Савјета за националне мањине РХ ТИБОР ВАРГА нагласио је да су за 2025. повећана средства за реализацију програма културне аутономије националних мањина, те да очекује више захтјева за те програме.

— Улагање у националне мањине није баџање паре него улагање у суживот, рекао



Промоција у Загребу

је предсједник Координације и саборски заступник Армин Хоцић, истичући да мало жупанија у Хрватској има такве координације.

— Можемо се похвалити продуктивним друштвеним и културним дјеловањем, укључујући књигу којом је промовиран рад мањинских удруга у Загребу. Важно је да остане записано што су вриједни људи радили током 20 година, и то не само у интересу националних мањина него и Загреба и његових грађана. Средства за 2025. значајно повећана од Владе РХ и Града Загреба који је препознао значење националних мањина. Не бисмо могли радити да нисмо у окружењу које помаже – казао је Хоцић. Филип Шкиљан говорио је о прикупљању информација о удругама те бројним разговорима с њиховим предсједницима.

— Неке удруге стваре су више од сто година, а неке само неколико мјесеци, или свака на свој начин представља своју мањину. Чињеница је да удруге мањина које имају већи број чланова и чији су чланови млађи више раде, или млађих има мање јер немају слободног времена – казао је аутор књиге.

■ Н. Ј.

Од отпада до сировине

Заједничким пројектом Борово и Брод из БиХ набавиће механизацију за рециклирање грађевинског отпада

Yводна конференција пројекта 'Побољшање прекограницног управљања отпадом путем одрживих пракси' одржана је у Борову с циљем промоције пројекта, који проводи општинско комунално предузеће 'Еко - Дунав', у партнерству с Општином Брод из Републике Српске. Финансиран је у оквиру програма 'Интеррет Хрватска - Босна и Херцеговина - Црна Гора', за период од 2021. - 2027. — Пројектом се решава заједнички проблем грађевинског отпада у прекограницном подручју. Реализација пројекта почела је средином јуна ове године, а завршиће у истом периоду 2026. године. Вредност му је нешто више од 841.000 евра, с тим да 85 одсто износа су финансира Европска

унија, а проектни партнери учествују с 15 одсто. Један од главних циљева је набавка дробилице за грађевински отпад – рекла је комуникациона менаџерка пројекта Ведрана Спасојевић.

— Ова машина у Борово би требала да стигне у првој половини идуће године, а тада ће бити стављен у функцију и новоизграђени тренч силос за збрињавање грађевинског отпада на рециклажном дворишту, истакао је начелник Општине Зоран Баћановић, подсетивши да је од оснивања комуналног предузећа 'Еко-Дунав', 2013. године, урађено много по питању збрињавања отпада.



Учесници
најаве пројекта

— Рециклажно двориште је једно од најређенијих у Вуковарско-сремској жупанији. Служби за скупљање различитих врста отпада, а током десет година није било дана застоја у раду – нагласио је начелник уз константу у запошљавању 12 до 14 радника.

Почетној конференцији пројекта присуствовао је и заменик начелника Општине Брод Дејан Чечавац. То њихов први пројекат прекограницне сарадње с Хрватском, захваљујући којем ће и Бројани имати услове за боље збрињавање споменуте врсте отпада.

— Набавка механизације помоћи ће у рециклирању грађевинског материјала који ће бити искориштен као секундарна сировина у друге намене – поручио је Чечавац.

■ С. Н.

Из збјега на фронту

Фilm 'Милена' Жељка Станетића бави се тужном судбином присилно мобилизованих избеглица из Хрватске и БиХ

YПРОЛЕЋЕ и љето 1995. муп Србије омогућио је присилну мобилиzacију преко 10.000 избеглица из Хрватске и БиХ. Показало се касније да је пет од седам оптужених за злочине над Босњацима у Кравици код Сребренице потекло управо из њихових редова, стоји на крају филма 'Милена' Жељка Станетића, приказаног на Хуман Рајтс Филм Фестивалу, након чега је у пуној дворани Ми-

крокина био уприличен разговор о присилним мобилизацијама.

Фilm говори о српској породици која током љета 1995. године бежи из Хрватске у Србију где покушава створити нови живот. Брзо након доласка у Руму, полиција одводи главног јунака који завршива у кампу за обуку добровољаца, а након мјесец дана тортуре, не знајући што му је са женом и сином, бива послан у Босну. О процесу присилних мобилизација говорија је Јована Коларич из београдског Фонда за хуманитарно право (ФХП), ауторица досјеа 'Присилна мобилизација избеглица'.

— С повећањем броја избеглица из Хрватске и БиХ у Србији, ствара се државни план како би се део тих избеглица вратио на ратишта у Крајину и РС као дио помоћи Србије 'српским републикама'. Раде се радије по студентским домовима и местима окупљања избеглих, па чак у колективним центрима. Мушкирци су одвојени у сабирне центре. Из њих су одвојени прво у Лику, онда у БиХ, а након тога у Ердут, у камп Српске добровољачке гарде под командом Аркане. Иако је над пристиглим избеглицама тамо вршена стравична тортура – подсјетила је.

Дио их је био приклучен специјалним полицијским бригадама умијешанима у



Разговор о филму

поколје у Сребреници и око Санског Моста. Забиљежена је и побуна присилно мобилизованих избеглица из кампа Јања код Бијељине, нагласила је Коларич.

■ Н. Јовановић

Сумњивци из Сомбора

Нушићеву комедију 'Сумњиво лице' пред вуковарском публиком извели глумци сомборског Народног позоришта

Чланови сомборског Народног позоришта извели су 2. децембра, у препуној дворани вуковарског Српског дома познату комедију 'Сумњиво лице', насталу према тексту Бранислава Нушића. Реч је о представи која је тематски актуелна и дан данас. Главна тема комада је корумпирана, неспособна власт која параноично тражи неподобне, док

ИНФОРМАТОР



Сомборски глумци изводе Нушића

је са споредне стране заступљен сукоб ро-
дитеља и деце.

— Нушић је увек инспиративан за позо-
ришну сцену, па тако 'Сумњиво лице'
Сомборско позориште изводи више од две
десетије, за шта је примило бројна при-
знања – рекла је директорка Позоришта
Бојана Ковачевић. У представи домини-
рају теме са којима се и данашње друштву
сусреће.

— То су паметне комедије на основу којих
публика може доста тога да научи и осве-
сти код себе поједине ствари – рекла је Ко-
вачевићева. Фабула прати фабулу у којој
Јеротије, неуки срески капетан, жели да
ухвати сумњиво лице и на тај начин на-
предује у каријери. Отварањем и дешифро-
вањем разних тајних државних и при-
ватних списка, заједно са супругом Анђом
чита ћеркино љубавно писмо упућено
од извесног Ђоке. Прекида их чиновник
Вића кога Јеротије сматра идеалним кандидатом за зета. Вића доноси писмо из
Министарства у којем, када су успели да
га дешифрују, сазнају да ће у њихов срез
доћи сумњиво лице за које се само зна да је
млад и да са собом носи револуционарне
антидинастичке списе и писма. Заједно са подређенима, Јеротеј хапси Ђоку, мис-
лећи да је он тај. Сазнавши ко је сумњивац и какве су његове намере, Јеротије је
доживео лични пораз и срамоту, али га то
није спречило да заштити себе и остане на
власти. Као и све претходне, представа је у
организацији Установе у култури Српски
дом била бесплатна за посетиоце, а сва ме-
ста су попуњена већ првог дана.

■ С. Н.

Пчела лети вебом

Изложбом истакнутих насловница и ли-
ковном радионицом у Вуковару је одржа-
на свечаност прославе 30 година часописа
за децу Бијела пчела.

Часопис за децу Бијела пчела у будућем периоду покушаће да изађе из архаичне форме, па ће тако млади путем веб странице, која ће бити инте-
рактивног карактера, часопису моћи да приступе на начин који им је због техно-

лошког развоја можда прихватљивији. Најавила је то 9. децембра у Вуковару, на обележавању 30. годишњице постојања Бијеле пчеле, главна уредница Катајана Бошњак. Бијела пчела је задржала главни циљ, а то је да служи као додатак у настави за ученике који наставу похађају на српском језику и писму. Додатни је извор информисања о темама везанима уз наставни, али и онима које спадају у забавни садржај, подсетила је нова уредница.

Садржи различите чланке, есеје и при-
логе о књижевности, уметности, исто-
рији, биологији и актуелним културним
догађајима, те има значајну улогу у пове-



Катајана и Катајана
– Кожул и Бошњак

зывању заједнице, очувању идентитета
изузимањем образовања и информисања. Бије-
ла пчела је од оснивања, 1994. године до
данас, пролазила кроз различите фазе, а
свака уредница је оставила свој печат – од
Татјане Олујић Мусите, која је утемељи-
ла лист 1994. године, до Љерке Радојчић, која је часопис водила уназад десет година.
— Захваљујући ангажману нових сарадни-
ка, акценат ћемо ставити и на теме, које
нису заступљене у службеном систему
образовања – најавила је млада уредница
која ради као новинарка Новог листа, Но-
вости и Наде. Поводом јубилеја, у Српском
културном центру представљена је из-
ложба истакнутих насловница, стрипова
и дечјих радова објављених у часопису.
Ликовна уредница Катајана Кожул ука-
зала је на значај визуелног садржаја који
је разнолик, приказује дечје радове али и
илустрације дизајнера са којима сарађују.
Са ученицима нижих разреда основних
школа, у Вуковару је одржала радионицу
о важности рециклирања.

— Посветили смо нетипичним материја-
лима попут рециклираног старог текстила
и показали колико могу да послуже у
уметничком смислу – изјавила је ликовна
уредница часописа који излази једном
месечно и дистрибуише се по школама
широм Хрватске. У програму су наступили
Дечји хор Јаворчићи из Вуковара, Там-
бурашка секција куд-а Бранислав Нушић
из Борова и рецитатори, а организатор
прославе листа у Вуковару био је издавач
часописа – ријечки пододбор Српског кул-
турног друштва Просвјета.

■ С. Н.

Војнићко пролеће

Након неколико сушних година ногоме-
таши Петрове горе из Војнића водећи су
у свом рангу

За играче ногометног клуба Пе-
трове горе из Војнића, могло би
се рећи да им у касну јесен осва-
јнуло прољеће. Након јесенског
дијела првенства у Другој ногомет-
ној лиги Ногометног савеза Карловач-
ке жупаније, они су водећа момчад међу
14 клубова у овом, најнижем ногометном
рангу.

У 13 утакмица су остварили девет по-
бједа, два неријешена резултата и два по-
раза те су на челу таблице са 29 бодова.
Дали су 39, а примили 16 голова. Друго-
пласирана екипа је Јосипдол са 27 бодова,
а Војнићарци су их на свом терену побије-
дили са 2:1. О тренутном стању у клубу
разговарали смо с новим-старим пред-
сједником клуба Сашом Коларом, некадашњим
централним центархалфом и једним од тре-
нера ногометне репрезентације Срба из
Хрватске. Неколико година Петрове горе
таворила је на дну таблице, а ове јесени
‘експлодирала’.

— Полусезону оцјењујем јако добром.
Радили смо темељито од самог старта,
момци у клубу играју са срцем и вели-
ком жељом за побједом. Ту су и двојица
играча из Велике Кладуше који су се фено-
менално уклопили, а остали су поникли у
нашем клубу. Имамо у ростеру 28 играча,
углавном дјеце ик Петрове горе и тројицу
Бошњака. Посебно напомињем да су вра-
та нашег клуба отворена свим играчима
без обзира на вјеру, нацију или боју коже
јер ми као повратници јако добро знамо
шта дискриминација. Овако велик број
играча нам је потребан јер у дугој сезони
има честих повреда и картона, а због посла,
школе и студија сви баш не могу стално
бити на тренинзима – каже Колар.

Од ове сезоне, у рад клуба се укључио
и Илија Косановић, некадашњи играч
Петрове горе и јуниор београдског Пар-
тизана.. Илија добро познаје играче из
млађих селекција, а као играч прошао је
многе селекције на Кордуну и посебно у
Партизану.

— Нећемо ништа говорити унапријед, иде-
мо корак по корак и наравно да нам је циљ

да задржимо прво место до краја сезоне
што је доста велики задатак. Нека поја-
чања су већ на вратима и попунит ћемо
неке позиције – додаје Колар. У плану су
убичајене зимске припреме. За Прву
лигу требат ће порадити на формирању
млађих селекција те наћи неколико људи
за похађање тренерске школе и добивање
лиценце за рад са младима.

— Тренутна атмосфера у клубу је одлична,
момци су израсли у дружину која по-
бојећује и постали су понос Кордуна. До-
брим резултатима вратили смо публику
на трибине. Највише нам помаже Спорт-
ско рекреативно друштво Срба у Хрватској
које ради у склопу снв-а. Сарадња са опши-
ним је засад коректна. Такођер и с другим
локалним клубом, Војнићем 95, имамо
сасвим коректне односе. Договарамо се
око одигравања утакмица, уређивања ста-
диона и просторија – истиче Колар.

■ Милан Џимеша

Квргићеви дани

На фестивалу у Моравицама промови-
рају наду, весеље и толеранцију као ври-
једности великог глумца

У Моравицама су од 27. до 30.
новембра одржани други по
реду Дани Пере Квргића. У
част величана културе и умјет-
ности организатори фестивала,
Котар театар и Мјесни одбор Моравице
(МО), ове су године у Дом културе у Мора-
вицама, његовом родном мјесту, довели
три казалишне представе и три креатив-
не радионице чиме је постигнут значајан
помак од програмског садржаја лани када
је програм трајао један дан.

Овогодишњи програмски садржај ода-
брао је Матија Кезеле, умјетнички во-
дитељ Котар театра, уз жељу да учесници
програма својим досадашњим радом задр-
же љубав и ентузијазам према умјетности
коју је Пере Квргић несебично дијелио с
колегама и сурадницима.

— Доказали смо да је казалишни програм
итекако потребан становницима Горског
котара те да недвојбено доприносимо
развоју тог подручја као центра културе
и умјетности на слабо насељеном и про-
метно изолираном дијелу Хрватске – ре-
као је директор фестивала Матија Кезеле.



С недавне утакмице
нк Карловца (пругасти
дресови) и Петрове горе

По ријечима предсједника Мјесног одбora Моравице Милана Мамуле, сурадња с Котар театром уз подршку сдф-а, снв-а те Владиног Уреда за људска права и права националних мањина, довела је до тога да већ у другој години фестивал има квалитативан скок.

— Од једног дана 2023. дошли смо до овогодишњег четверодневног програма. Драго ми је видjetи да локална иницијатива и сурадња са театром обогађује садржај Моравице и показује како ми Горани заједничким радом доприносимо развоју културе на подручју нашег мјеста, а тиме и Горског котара. Велико ми је задовољство



Публика у Дому културе

видjetи и да је укупан број учесника фестивала прешао бројку од 400. Уз ученике Жељезничко-техничке школе Моравице, програм је био намијењен и дјеци из вртића с подручја Врбовског, а изузетно нам је драго да су својим посјетом програм испратили ученици ош Брод Моравице, уз основношколце из Подручне школе Никола Тесла из Моравице. Надамо се да ћемо и у идућим годинама наставити промовирање вриједности које је и Пере Квргић промовирао у својим наступима, а то су љубав, нада, весеље и толеранција – казао нам је Мамула.

■ Н. Ј.

Ћаци у Загребу

Ученике из Кистања и Книна СКД Просвјете наградила је путовањем у главни град У Централној библиотеци

У оквиру програма Друге смотре ученичког стваралаштва, ‘читам и пишем ћирилицу’, у Загребу су 6. децембра боравили ученици који похађају наставу српског језика и културе по моделу Ц из Кистања и Книна, а придржали су им се ћаци који ту наставу похађају у двјема школама у Загребу.

Ученици су са својим учитељима и родитељима посетили Српску православну општу гимназију ‘Кантакузина Катарина Бранковић’ и саборни храм Преображења Господњег, након чега су им у Централној библиотеци Срба у Хрватској одржали радионицу. С радом и активно-



У централној библиотеци

стима Библиотеке упознала их је водитељица Сњежана Чича, након чега је у раду радионице учествовала учитељица наставе по моделу Ц у Загребу Валентина Пипинит.

— Ћаци су се дружили и обишли српске институције у граду. Дошао је 31 ученик из Кистања и још четворо из Книна, узраста од прво до осмог разреда, а за све њих смо припремили дидактичке материјале – рекао је Мирко Марковић, извршни секретар за образовање у Просвјети.

— Ова посјета Загребу много значи и Просвјети и дјеци. Ми, пододбор Просвјете у Кистањама заједно с Просвјетом у Загребу, заједно смо се организирали – рекао је предсједник пододбора Растивоје Безбрадица.

— Од ове школске године, настава по моделу Ц уведена је за ученике виших разреда. Захваљујући сурадњи пододбора и централе, сва дјеца српске националности укључена су у наставу по моделу Ц и иду на вјeronauku – казао је Безбрадица.

■ Н. Ј.

Колонија у Карловцу

На ликовној колонији обогаћен је фонд локалног пододбора Просвјете

ЈЕСЕНСКО-ЗИМСКА ликовна колонија одржана је 7. децембра у просторијама карловачког пододбора Српског културног друштва Просвјете. На колонији је судјеловало седам сликарница и сликара из Загреба и Карловца, академски сликар Недељко Тинтор те сликари-аматери Мира Милошевић, Мирослав Крнић, Хајрудин Османагић, Марија Кесер Касум, Марија Павлите и Аница Поточки, док су сликарице Марија Штефанац и Звјездана Жужић поклониле пододбору своје радове. Тако је карловачки пододбор Просвјете постао богатији за дванаест нових радова.

Сликало се у техникама уља на платну и акрилика по слободном избору сликара. Ликовна секција дјелује од 1998. године. Судјеловала је или организирала око 270 ликовних колонија.

■ М. Ц.

Свестрана умјетница

У Бјеловару је отворена изложба слика и умјетничких фотографија списатељице и сликарице Даринке Бојчић

Yорганизацији Вијећа српске националне мањине Града Бјеловара и СКД Просвјете – пододбор Бјеловар, у бјеловарском Српском културном центру Павле Соларић отворена је изложба слика и умјетничких фотографија списатељице и сликарице Даринке Бојчић.

На изложби је представљен богати умјетнички опус споменуте ауторице, а циљ организатора био је да се јавност упозна са стваралаштвом појединача из српске заједнице те да се позитивно допринесе свеукупној културној сцени Бјеловара. Овај догађај био је изузетног значаја с обзиром на чињеницу да је Даринка Бојчић свестрана умјетница и да се у свом раду не фокусира само на сликарство и умјетничку керамику. Наиме, она је и ангажована књижевница која је написала књигу дјечијих пјесмица ‘Кока Ката’, а илустровала је и неке друге књиге.

О Даринки и њеном дјелу на изложби говорио је Радован Дожудић, предсједник Српског културног центра Павле Соларић те адвокат и књижевник.

— Ми смо овде направили колаж стваралаштва у којем су предмети од керамике, црteжи сликари тушем и тушем у бојама, али и неки други предмети те књиге које је ауторица илустрирала, осим тога и неке ствари које показују како у стваралачком чину долази до завршног рада – казао је Дожудић.

Скромно али искрено о свом занимљивом умјетничком дјеловању, књижевним постигнућима и раду као школске педагогије, рекла је и сама ауторица Даринка Бојчић.

— Питају ме сви како долази до мојих дјела. На многим наставничким вијећима колегица Катица Ковриља је видјела да ја нешто цртам и свидјело јој се. Предложила ми је да илустрирам њезину књигу поезије и наравно одмах сам прихватила. Када те нетко потакне то је неизмјерно корисно, а на овој изложби сви који ју посјете моћи ће прочитати моје дјетињство. Одрасла сам на селу и то се види кроз моје стваралаштво. Моје прво радно место било ми је у Загребу и никад нисам појалила што сам дошла у Бјеловар. Имам пуно пријатеља и јако сам сретна у овом граду. Весели ме што је моја менторица Соња, код које похађам течaj керамике, рекла да је управо иловача из мого родног места првокласна глина за израду и од ње је направљено све ово што видите – истакнула је Бојчић.

У склопу изложбе одржана је и промоција књиге Петра Фехира ‘Самодошли’, а уломке из књиге читала је познати хрватски и југословенски глумац Игор Гало.

■ Зоран Витановић

Stogodnjak (768)

13. 12. – 20. 12. 1924: tko je prvi probio Solunski front? U javnosti se, poslije шest godina, појавио dokument, u kojem je i autentično svjedočenje rezervnog kapetana, dobrovoljca Stanoja Mihalđića, prema kojem je upravo on zaslužan za poraz Bugara na Bezimenoj kosi, 2. rujna 1918. godine. U dokumentu se navodi: ‘За време пробојa Solunskog fronta Stanoje Mihalđić bio je komandir 3. čete Prvog bataljona XII. pešačkog puka koja je bila sastavljena od samih dobrovoljaca. Mihalđić je dobio najteži zadat - da s Bezimene kose napadne bugarsku utvrdu koja je bila solidno napravljena i udaljena samo osamdesetak metara od naših položaja. Upravo zbog toga nju se nije moglo gađati artiljerijskom paljbom, jer je bila preblizu našim položajima. U 5 sati i 30 minuta, 2. septembra, na znak pištaljkom pukovnika Ćire Daskalovića, Mihalđićeva hrabra četa krenula je u proboj, upala u bugarski redut, dejstvujući noževima i bombama. Sve je trajalo samo oko četiri minute. Ovo je bio jedinstveni uspeh i primer hrabrosti i požrtvovanja. Njegova je četa prva od celokupne vojske na Solunskom frontu načela bugarske položaje i prva razbila grozenu kapiju za milu nam otadžbinu... Treća četa dobrovoljca Mihalđića već nakon kratke borbe na juriš je zauzela sva tri utvrđena bugarska položaja i time otvorila put prema Slonovom uhu, čije zauzimanje je bio i glavni zadatak cele operacije. U ovoj borbi 3. četa je imala 11 mrtvih i 37 ranjenih. U borbi su se posebno istakli poručnici-dobrovoljci Dragiša Šolić, Vladimir Milićev i Josip Kolarić, koji su – iako ranjeni – ostali sa svojim borcima do zadnjeg časa...’

* čuvati javnog morala u Šibeniku digli su nevidenu graju, nastojeći i silom razdvojiti četiri osobe, zapravo dva bračna para. Novine to ovako slikovito opisuju: ‘U gradovima je degeneracija bračnih svetinja dobro poznata. Ali sada je to stiglo i u naša sela. Što se dogodilo? U okolini Šibenika, ovih je dana ustao sav zakonski i policajni aparat da rastavi četiri osobe, odnosno dva bračna para koja su se bila smirila u svojim ljubavima. Seljaci J. B. i M. M. zamijenili su žene, razumije se, ne samo uz njihovo pristajanje, već i uz njihovo obostrano oduševljenje. Nakon zamjene oba para nastavile su se uzbunili moralni čistunci, žečeći rastaviti nove parove, pritom ih osudujući za skandalozno ponašanje. Međutim, parovi su se opirali i Zubima i noktima da ih se pusti na miru u njihovom novom bračnom životu. Čak su redarstveno kažnjeni sa po 14 dana затvora, a kaznama će se, kako je rečeno, nastaviti sve dok se ne uspostavi prijašnje stanje i dok svaka žena ne zavoli svoga ranije vjenčanog muža, a svaki muž ranije vjenčanu ženu...’ Novine na kraju prenose da je ‘žandarmeriji strogo naređeno da ne umoljivom dosljednošću poradi na njihovoj rastavi i uspostavi prijašnjeg bračnog odnosa...’

■ Đorđe Ličina

Ko to tamo kreće

Novosadska tragedija izazvala je prosvjede u kojima trenutačno prednjače studenti. Opozicija priželjkuje promjenu vlasti, ali ne i prijevremene izbore. Anketa Ipsosa pokazuje da vlast naprednjaka nije ugrožena

BEOGRADSKI Građevinski fakultet prošloga je tjedna javno zahteo da se njihov izvanredni profesor metalnih konstrukcija MILAN SPREMIĆ pusti na slobodu jer je 'potpuno neosnovano u pritvoru' u kojem je završio kao jedan od osumnjičenih krivaca za smrt petnaestoro ljudi zbog pada nadstrešnice na Željezničkoj stanici u Novom Sadu. Tužitelji profesora Spremića optužuju da kao izvjestitelj Republičke revizione komisije nije zatražio da se prije izdavanja građevinske dozvole izradi 'snimak stanja stanične zgrade kako bi se precizno znalo kakva je stabilnost celog objekta'. S druge strane, Građevinski fakultet u svom saopćenju poručuje da je 'Spremić kao izvestilac Republičke revizione komisije obavljao stručnu kontrolu Idejnog projekta konstrukcije, koji u ovom slučaju predstavlja početnu i najnižu fazu projektne dokumentacije', odnosno da ono za što ga tužitelji optužuju i nije bi njegov posao.

Građevinski fakultet je u svom obraćanju javnosti naglasio i da se 'oštrot protivi mogućnosti da se deo odgovornosti za dugogodišnje nepoštovanje procedura i zakona u građevinarstvu od strane nadležnih, prebac na inženjere'. No mogućnost da nevin čovjek čami u pritvoru pod optužbom da je sukrivac za smrt 15 ljudi nikoga u srpskoj javnosti nije potakla na reakciju u proteklom desetaku dana otkad se oglasio beogradski Građevinski fakultet. Tražeći pritvor za profesora Spremića i sve druge pritvoreneke tužitelji su kao razlog navodili i 'uznemirenost javnosti', koja se iskazala i masovnim prosvjedima na kojima se tražilo hitno hapšenje svih koji su posredno i neposredno krivi za obrušavanje nadstrešnice, iako se to u ovoj fazi komplikirane istrage u najmanju ruku ne može ni približno precizno utvrditi.

Otkako su početne prosvjede na koje su građani masovno izašli šokirani zbog pogibije petnaestoro uglavnom mladih ljudi preuzele opozicijske stranke i pojedine građanske udruge, 'zakon ulice' dodatno je nasrnuo na istražna i pravosudna tijela koja su jedina zakonom ovlaštena za donošenje konačne pravosudne presude. Zasad, međutim, i tužitelji i sudovi koji su odlučivali u dosadašnjoj istrazi uglavnom šute o svojim odlukama, ali i o pritiscima kojima su izloženi pogotovo na prosvjedima koji su organizirani pred pojedinim sudovima i tužiteljstvima. Javno su zatražili zaštitu tek od izravnih prijetnji pojedinih opozicijskih lidera koji su konkretnim tužiteljima prijetili zatvorom kad dođe do smjene vlasti.

Najavljujući ovotjedni jednodnevni prosvjedi štrajk, članovi Advokatske komore Srbije među rijetkim su koji su kao razlog naveli i 'neselektivno određivanje pritvora', ali pritom ni oni nisu precizirali je li riječ o pritvorima u istrazi o 'uboju iz nehaja'



na novosadskoj željezničkoj stanici, ili pak samo o pritvaranjima zbog nasilništva na prosvjedima. Protiv tih potonjih pritvora u kojima su završili najnasilniji prosvjednici, već desetak dana prosvjeduju i studenti blokirajući rad na tridesetak fakulteta diljem Srbije. I studenti traže kažnjavanje krivaca za novosadsku tragediju, a zahtjevom da se objavi 'kompletan dokumentacija o re-

Izbori su zapravo adut u rukavu vladajuće naprednjačke koalicije. Savjetnik Ipsosa Srđan Bogosavljević tvrdi da su Milošević i Tadić izgubili vlast kada je više od 70 posto građana vjerovalo da zemlja ide u lošem pravcu. Danas 46 posto smatra da Srbija ide u dobrom pravcu

konstrukciji željezničke stanice u Novom Sadu' upliću se u istragu šireći sumnju u rad istražnih i pravosudnih tijela. Kako se studenti koji prosvjeduju 'ogrđuju od bilo kojih političkih stranaka i organizacija', ali istovremeno traže i 'povećanje sredstava za državne fakultete za 20 odsto', malo kome su u Srbiji, osim ako se ne svedu na rušenje Vučićevog režima, jasni ciljevi njihovih, ali i svih ostalih prosvjeda koji su dosad održani zbog pogibije 15 ljudi u Novom Sadu.

OPOZICIJSKI lideri, koji iz pozadine organiziraju i predvode prosvjede, hvale se da su ponajprije zbog njihovog pritiska triaestoro politički i poslovodno najodgovornijih osoba završili u zatvorskom pritvoru, ali šute na objavu Građevinskog fakulteta u kojoj tvrde da je dio tog postignuća i 'potpuno neosnovano pritvaranje' njihovog profesora. Studenti blokade tridesetak fakulteta i nekoliko sveučilišnih rektorata udahnuli su novi život opozicijskim prosvjedima koji su se nakon nekoliko tjedana počeli ispuhati, ali i ta dodatna energija ne pokazuje što je njihov zajednički cilj jer studenti se itekako distanciraju od opozicije i njezine želje da preuzme vlast.

Barem dio opozicijskih stranaka i pokreta nuda se zapravo da će studentske blokade zakotrljati slične pobune i drugih slojeva društva, potaknuti štrajkove, pa i generalni

strajk i na kraju izazvati masovnu uličnu pobunu građana koja će dovesti do smjene vlasti. 'Revolucionarni' dio opozicije ne želi ni čuti za nove izbore, ali od njih strahuje i čitava opozicija jer ih je prije manje od godinu dana uvjerenjivo izgubila, pa se ni izvanredni izbori ne ističu kao konačni cilj do kojega se prosvjedima želi doći.

Protestni pokret Kreni-Promeni, koji je u međuvremenu prerastao u političku stranku, izbore je čak proglašio izdajom. Već na sam njihov spomen, stranka SAVE MANOJLOVIĆA graknula je da 'izbori nisu odgovor na ovu krizu' i 'zato, ko zatraži izbore - taj izdaje studente, izdaje pravdu, izdaje Srbiju. Studenti nisu sami, a građanska pobuna je jača od bilo koje političke igre'. U Kreni-Promeni uvjereni su da je 'pobeda na dohvatu ruke', pa ostatku opozicije poručuju: 'ne menjajte igru koja pobeduje! Ne menjajte igrače koji dobijaju!'

Izbori su zapravo adut u rukavu vladajuće naprednjačke koalicije, koja ga uvijek može izvući ako procjeni da ih dugotrajna i masovna 'građanska pobuna' u dogledno vrijeme doista može ugroziti. I najnovije istraživanje srpskog ogranka Ipsosa pokazalo je da prosvjedi zbog stradanja 15 ljudi na novosadskoj željezničkoj stanici, barem zasad, nisu umanjili podršku Vučićevom režimu. Ipsosov savjetnik SRĐAN BOGOŠAVLJEVIĆ u RTS-ovom magazinu OKO izjavio je da najnoviji rezultati njihova omnibus istraživanja ukazuju na to da većina anketiranih građana 'smatra da zemlja ide u dobrom pravcu. Time se stvara kontekst u kojem vlast nema veliku opasnost od promene, a opozicija ima ograničene šanse'. Bogosavljević je pojasnio da su 'prethodne vlasti, poput one iz doba Miloševića i Tadića, izgubile izbore kada je više od 70 odsto građana verovalo da zemlja ide u lošem pravcu. U ovom trenutku, međutim, čak 46 procenata građana veruje da Srbija ide u dobrom smeru.'

Ipsosov savjetnik stoga zaključuje: 'Kada ljudi veruju da zemlja ide u dobrom pravcu, to znači da opozicija nema velik prostor za uspjeh.' Tome u prilog idu i rezultati istraživanja prema kojima među građanima uvjerenjivo prevladava ekonomski optimizam, odnosno da '37 odsto građana očekuje poboljšanje u narednoj godini, dok samo 23 procenata predviđa pogoršanje' njihovog osobnog ekonomskog stanja. Istovremeno birači vladajućih naprednjaka i socijalista izuzetno su im lojalni, dok većina opozicijskih birača zna za koga neće, ali ne i za koju će od opozicijskih stranaka glasati. Osim toga, 'podrška Vučiću je izuzetno visoka, a uverljivost lidera koji bi mogli da mu se suprotstave je na izuzetno niskom nivou', otkrio je Bogosavljević i zaključio da zbog svega nabrojanog većina anketiranih 'ne vidi potrebu za značajnim promenama, što je posledica osećaja sigurnosti i poverenja u trenutnu vlast'. ■

Govedo za auto

Sporazumom između EU-a i zemalja zajedničkog tržišta Južne Amerike okoristit će se, s europske strane, prvenstveno automobilski sektor i proizvođači industrijskih dobara. Na drugoj će strani najviše koristi imati poljoprivredno-prehrambena proizvoda, prvenstveno proizvođači govedine, izvoz minerala i drugih primarnih dobara

PROŠLOGA je vikenda francuski predsjednik EMMANUEL MACRON, u prisutnosti većeg broja inozemnih šefova država i vlada, glamurozno asistirao nadbiskupu ULRICHU pri svečanom otvorenju detaljno obnovljene Cathédrale Notre-Dame de Paris, katedrale Naše Gospe Pariške, teško stradale u požaru prije pet godina.

URSULA VON DER LEYEN nije bila na svečanosti. Dva je dana ranije otputovala u Montevideo, glavni grad Urugvaja, gdje se održavao sastanak na vrhu Mercosula. Bilo je jasno da će ona taj put iskoristiti kako bi zaključila sporazum između Europske unije (EU) i zemalja zajedničkog tržišta Južne Amerike. U petak, 6. prosinca, predsjednica Europske komisije njavila je da su, nakon pregovora koji su započeli 1999. godine, obje strane napokon postigle dogovor.

Mercosul, na portugalskom, ili Mercosur, na španjolskom, kratica je za 'Zajedničko tržište Juga', južnoameričku međuvladinu organizaciju osnovanu 1991. Punopravni su članovi Argentina, Bolivija, Brazil, Urugvaj, Paragvaj i Venezuela (pod suspenzijom od prosinca 2016.), s ukupno oko 300 milijuna stanovnika. Još sedam zemalja južnoameričkog potkontinenta pridruženi su članovima. Osnovni je cilj bloka slobodna trgovina među članicama i zajedničko nastupanje prema trećima. Mercosul je već zaključio

niz sporazuma o trgovini i suradnji s drugim zemljama i drugim grupacijama u svijetu.

Predviđeno je da sporazum s EU-om obuhvati političku suradnju, suradnju na području zaštite okoliša, slobodnu trgovinu između dvije organizacije, usklajivanje normi koje će štititi zdravlje ljudi, biljaka i životinja, zaštitu intelektualnog vlasništva i međusobno dopuštanje sudjelovanja u javnim nabavama. Dio je toga riješen još 2019. godine, kad su obje strane uspjele postići početni sporazum. No tekst sporazuma morao je proći kroz razne postupke odobravanja i ratifikaciju u parlamentima zemalja-članica. I tu je zapelo.

Pregоворi su nastavljeni tek posljednjih mjeseci, na inicijativu Europske komisije. Njezina predsjednica tvrdi da je riječ o najvećem trgovackom i investicijskom partnerstvu u povijesti, koje će biti na korist objema regija i obuhvatiti gotovo 800 milijuna ljudi. S južnoameričke se strane za zaključivanje sporazuma posebno snažno zalagao brazilska predsjednik LUIZ INÁCIO LULA DA SILVA. Projekcije pokazuju da će trgovinska razmjena s EU-om pridonijeti do 2040. povećanju bruto društvenog proizvoda Brazila od 0,46 posto.

Vijest o zaključivanju pregovora uzbukala je duhove u EU-u. Posebno se našla pogodjena Francuska, i sam predsjednik Macron. On posljednjih godina već ionako doživljava teške političke poraze. Osramoćen je u poslu prodaje podmornica Australiji gdje ga je izgurao

SAD, nije uspio provesti reformu mirovinskog sustava i povišenje dobne granice za odlazak u mirovinu, francuska vojska moralna je napustiti, praktički je potjerana iz četiri afričke zemlje (Mali, Burkina Faso, Niger i Čad), zbog loših rezultata na europskim izborima rasputio je Nacionalnu skupštinu, potom nametnuo vladu koja nije imala većinsku podršku u Skupštini te se nije ni mogla održati više od nekoliko tjedana, da bi sad na sve probleme došao još i sporazum s Mercosulom i pritisak poljoprivrednika. Macron je na početku mandata branio sporazum, no ubrzo je promjenio stav. Zaokret je protumačio kao mjeru retorizije prema neodgovornoj politici zaštite okoliša koju je vodio bivši brazilski predsjednik JAIR BOLSONARO. I premda je ovaj otisao s vlasti krajem 2022. Macron je i dalje ostao na svom stajalištu. O čemu je riječ?

Sporazumom će se okoristiti, s europske strane, prvenstveno automobilski sektor i proizvođači industrijskih dobara, ukidanjem sadašnjih visokih carina na oko 90 posto proizvoda koji se izvoze u zemlje Mercosula (npr. automobili se carine s 35 posto). Na drugoj će strani najviše koristi imati poljoprivredno-prehrambena proizvodnja (prvenstveno proizvođači govedine), izvoz minerala i drugih primarnih dobara iz Mercosula. U tom grmu leži francuski zec: Francuska je doživjela veću deindustrializaciju nego druge europske ekonomije. Trenutno joj industrijska proizvodnja

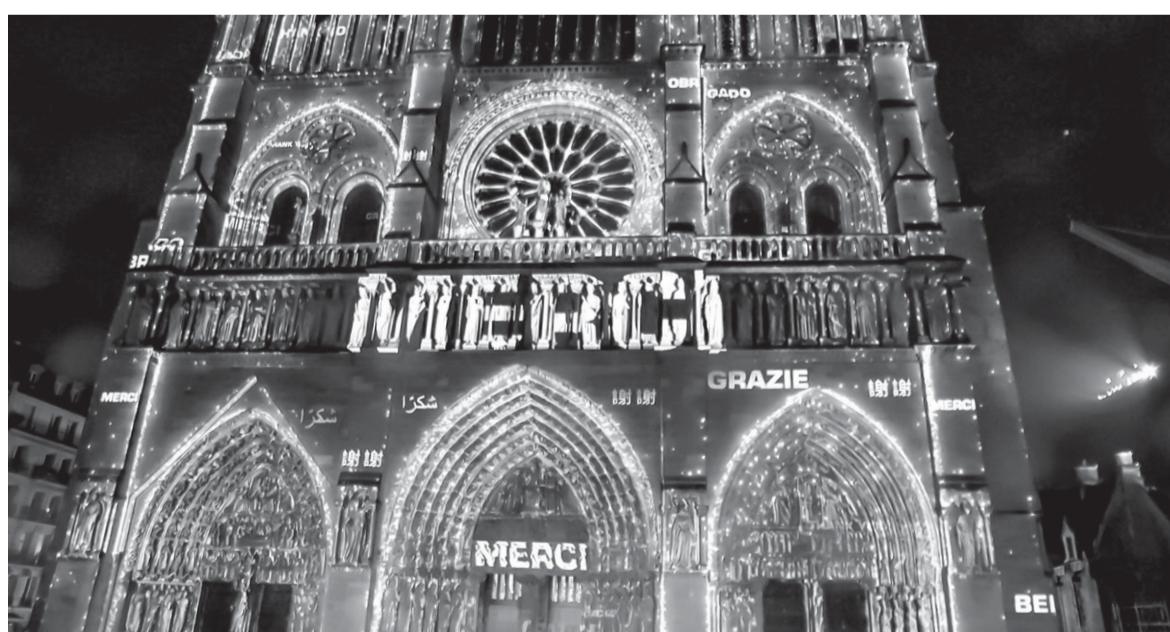
čini samo 11 posto BDP-a (u Italiji 17,5 posto, a u Njemačkoj 21 posto). Francuska dakle naprosto više ne raspolaže industrijskom bazom koja bi se mogla okoristiti trgovackim sporazumom sa zemljama Južne Amerike, a usluge i poljoprivreda koje dominiraju njenom ekonomijom tim sporazumom dobivaju konkureniju.

Istovremeno je njemački kancelar OLAF SCHOLZ izrazio zadovoljstvo na društvenim mrežama zbog 'važnog koraka prema slobodnom tržištu, većem rastu i konkurentnosti'. Njemačka, koja je u recesiji, već dulje vrijeme zagovara zaključivanje pregovora, jer bi joj sporazum trebao pružiti nove izlaze za industriju u krizi. Španjolski premijer PEDRO SÁNCHEZ, čija je zemlja snažno povezana s Južnom Amerikom, također je pozdravio 'pozivni sporazum', ističući da će on 'sve nas učiniti prosperitetnijima i jačima'.

Macron, već ionako u oslabljenoj poziciji na europskoj sceni nakon neuspjelog raspuštanja Nacionalne skupštine u lipnju, javno je ponovio da je sporazum 'nedopustiv u ovom obliku', prije nego što je iznio svoje zahtjeve: zaštitu poljoprivredne industrije, integraciju Pariškog sporazuma, jačanje sanitarnih kontrola, uspostavu 'zrcalnih klauzula' i preuzimanje obaveza u vezi s krčenjem šuma. Predsjednica Komisije usprkos tom prigovoru objavila je da su pregovori zaključeni. Njena je objava, ni dva dana nakon pada vlade MICHELA BARNIERA, izazvala jednoglasne gnjevne reakcije cijelokupne francuske političke scene i moćnih poljoprivrednih saveza. Macron ne priznaje poraz, uvjeren da još može sprječiti planove Bruxellesa i priprema se za pravnu borbu.

Sporazum, uz ostalo, obuhvaća političku suradnju, zaštitu okoliša, slobodnu trgovinu. Predsjednik Francuske, zemlje oslabljene industrije i jake poljoprivrede, protivi mu se, njemački kancelar ga podržava. Ne zna se kojom procedurom bi trebao biti ratificiran u EU-u

U narednim mjesecima, Europska komisija mora odlučiti kako će 27 zemalja potvrditi sporazum koji je postignut 6. prosinca. Ako Komisija zaključi da je sporazum dominantno trgovinske prirode (pregovaranje o trgovinskim sporazumima u nadležnosti Komisije), mora ga odobriti kvalificirana većina država članica – dakle najmanje petnaest zemalja koje predstavljaju najmanje 65 posto stanovništva – i većina eurozastupnika. Inače, morat će se postići jednoglasnost svih država-članica, većina u Europskom parlamentu i ratifikacija u svim nacionalnim parlamentima zemalja EU-a. Francuska već sada nastoji okupiti zemlje koje bi mogle blokirati ratifikaciju sporazuma. Dosad su se protiv sporazuma izjasnile Poljska i Austrija. Italija zasad ima ambivalentan stav. Macron će prije svega pokušati pridobiti zemlje, poput Poljske, Nizozemske, Austrije i Belgije, u kojima je poljoprivredni sektor snažan i može destabilizirati vlade.



Nakon zahvale zbog obnova pariške katedrale Macron se vratio mnogo manje zahvalnog temi vlastitih neuspjeha (Foto: Agence Bestimage/PIXSELL)



Foto: SOPA Images/SIPA USA/PIXSELL

Pad kuće Asad

U novom preslagivanju karata Turska je veliki dobitnik: njen utjecaj snažno raste, a Erdogan nakon 14 godina može trijumfirati. Pad Asada znači i obnovu islamizma kao političke snage u arapskom svijetu. Gubitnici su Iran i Rusija, kao i Hezbollah

OFENZIVA opozicije kojom je u dvanaest dana srušen režim BAŠARA AL-ASADA predstavlja prekretnicu u povijesti Sirije. Uz to je pokrenula lanac događaja koji će preoblikovati geopolitičku sliku velikog dijela Bliskog istoka. Pobjeda opozicije i Asadov bijeg u Moskvu proizlaze iz sinergijske kulminacije više procesa, na sirijskoj, regionalnoj i globalnoj razini. Dianstija Asad brutalno je vladala 54 godine, odnosno još od 1970. kada zapovjednik aviacije HAFEZ AL-ASAD vojnim udarom preuzima vlast. U ožujku 2011., prije više od 13 i pol godina, kao dio 'arapskog proljeća' izbili su masovni neredi, potom i oružana pobuna

koja je ubrzo prerasla u krajnje surov gradanski rat. Prema procjenama, od predratnih približno 22 milijuna Sirijaca ubijeno je od 400 do 600 hiljada ljudi, više od polovine su civilni. Oko 13 milijuna građana je izbjeglo, polovina izvan zemlje. U rat se na suprostavljenim stranama umješao niz svjetskih i regionalnih sila – Sjedinjene Države na čelu većeg broja zapadnih zemalja, Saudijska Arabija i druge zaljevske monarhije, Turska, Izrael, Rusija, Iran. Izuzetno kompleksan sukob je zbog navedenog prikladno opisivan i kao 'mini svjetski rat', koji je prošao niz faza. Sama država se raspala na teritorije pod kontrolom međusobno suprotstavljenih frakcija i stotinjak različitih paravojski, uključujući

i morbidni kalifat 'Islamske države', koji je u jednom trenutku obuhvaćao velik dio Sirije i Iraka. Do sredine 2015. izgledalo je da Asadov režim jedva preživljava, međutim, do 2020. vladine postrojbe su uvelike zahvaljujući potpori ruske avijacije, Irana i proiranskih paravojski ponovno zauzele približno tri četvrtine zemlje, a antirežimská opozicija stjerana je u dio pokrajine Idlib. Takva situacija je, manje-više, vladala do 27. studenog, kada opozicijske snage – prije svega islamistička Hajat Tahrir al-Šam ('Organizacija za oslobođenje Levanta' ili HTS) i proturska Sirijska nacionalna vojska, uz još nekoliko grupe pokreću munjevit napad i ulaze i u Damask.

U zapadnoj javnosti dominantne konzervativne i liberalne interpretacije naglašavaju izuzetno okrutan i masovan teror kojim su otac i sin održavali svoju vladavinu, a razloge pobune uglavnom svode na težje stanovništva za slobodom. Dio ljevice, međutim, u režimu je video 'manje zlo', uglavnom zbog dva razloga. Kako Asadovi pripadaju manjinskoj, rubno šiitskoj sekti alevita, većinski sunitskom zemljom vladali su izrazito sekularno. To je značilo religijsku toleranciju u zemlji u kojoj otprilike četvrtinu stanovništva čine vjerske manjine – oko 13 posto šijiti, desetak posto razne kršćanske denominacije, a ostatak Druzi. Ideologija vladajuće stranke Baas izvorno je, makar službeno,

snažno isticala antiimperijalizam, nesvrstanost i arapski socijalizam. Baas doslovce znači uskrsnuće, a partija osnovana 1943. utjelovila je modernizacijske tendencije i pretendirala na vodstvo u čitavom arapskom svijetu. Konačno, upravo je Washington svojim djelovanjem od Afganistana do Libije posješio, pa i podržavao uspon džihadista. U stvarnosti, oba navedena viđenja sadrže tek dio istine. Pojednostavljaju iznimno kompleksnu sliku s mnogo kontradikcija te prešućuju važne faktore, prije svega ekonomiske, ali i druge.

Kao velik dio alavita i Sirijaca uopće, Hafez al-Assad potjecao je iz siromašnog kraja. Po dolasku na vlast provodio je opsežne društvene i privredne reforme, uključujući nacionalizaciju velikih kompanija, eksproprijaciju i redistribuciju zemljoposjeda i poboljšanje životnih uvjeta seljaštva i nogašavao je emancipaciju žena. Unatoč određenim početnim uspjesima, režim su karakterizirale korupcija i represija. Na pozicije moći, sukladno kriteriju lojalnosti, natporpciono su postavljeni alaviti i suniti iz nižih klasa, nauštrb tradicionalnih urbanih konzervativnih elita. Enorman dio nacionalnih resursa progutala je armija, koja je u petnaestak godina gotovo udeseterostručena. Ambicije su bile pretvaranje Sirije u vodeću arapsku silu, koja će biti u stanju parirati Izraelu. Takva vojska pretvorena je u oslonac režima. Vojni izdaci zajedno s promjenom ekonomske konjunkture nužno su doveli do štednje. Ona je, pak, u kombinaciji s bijesom deklasiranih dotadašnjih elita, ogorčenošću zbog nastanka novog privilegiranog sloja, sekularnim politikama i činjenicom da dio stanovništva alavite vidi kao heretike, dovela do oživljavanja Muslimanskog bratstva. Bilo je to u skladu s općim trendom u arapskim društvima razočaranim neuspjesima modernizacije kakvu je proklamirao arapski socijalizam. Potom je 1982. izbila oružana pobuna u kojoj su islamisti zauzeli Hamu. Vojska je grad bezobzirno srušila, a ubijeno je barem deset tisuća civila. Režim je potom preko tajne službe Muhabarat i ostalih organa uspostavio totalitarnu kontrolu nad društvom.

Vlast je 2000. godine, nakon smrti oca, naslijedio Bašar al-Assad, a izgradnja njegovog sakrosanktnog kulta ličnosti počela je ranije. Unatoč određenom faceliftingu, autoritarna priroda vlasti nije se promijenila. No na gospodarskom je polju došlo do velikih promjena, koje je na sajtu Zaslade Rosa Luxemburg pregnantno opisao JOSEPH DAHER, sirijsko-švicarski politolog i autor knjige o političkoj ekonomiji Sirije nakon ustanka. U novom mileniju Sirija je ubrzano provodila neoliberalne politike. Privreda se iz transformirala od one u kojoj važnu ulogu imala država u tržištu, što je zajedno sa smanjivanjem poreza dovelo do bogaćenja više klase i stranih investitora. Moć je najvećim dijelom bila koncentrirana u vladarevim rukama i krugu oko njega. Državnom se imovinom koristilo u svrhu održavanja te moći, a mafijaškom privatizacijom naročito se okoristio krug Asadovih rodaka i lojalista. Nasuprot slojevima koji su uživali luksuz, reforme su osiromašile daleko najveći dio građana. Smanjivane su ili ukidane subvencije na prehrambene proizvode, plin i druge energente. Pali su kvaliteta i dostupnost zdravstva i obrazovanja te ostalih socijalnih usluga, kao i stopa zaposlenosti. Prije izbijanja rata trećina Sirijaca živjela je ispod granice siromaštva, a još jedna trećina tek nešto malo iznad. Ruralni su krajevi siromašili još od 1980-ih, pa je u dekadu prije rata postotak siromašnih iznosio 62 posto. Egzodus u urbane sredine ubrzali su privatizacija zemljišta i velike suše koje su izbile 2006. Oko gradskih jezgri bujala su sirotinska naselja,

Sirija će funkcionirati jedino ako se uspostavi inkluzivna vlast. Znamo tko su Džolani i hts. Iako izgleda da su se u Alepu ponašali okej, nema razloga da vjerujemo njihovim ljevim riječima, govori politolog Thomas Schmidinger

dok su špekulacije nekretninama uzrokovane kapitalom iz Perzijskog zaljeva i ukidanje ograničenja visine stana doveli do nepodnošljivo visokih troškova stanovanja. Došlo je do 'pomaka u izvornoj društvenoj bazi režima, koji se originalno sastojao od seljaka, vladinih službenika i dijelova buržoazije', i to u smjeru 'režimske koalicije crony kapitalista – odnosno rentierskog saveza političkih mešetara i buržoazije te više srednje klase koje podržavaju režim'. Nije slučajno da su gubitnici ekonomske liberalizacije stupali na čelu antirežimskog pokreta. Tako je Bašar al-Assad razorio vlastiti društveni oslonac: 'geografija pobuna u Idlibu, Dari i ostalim gradovima srednje veličine kao i u drugim ruralnim krajevima pokazuje obrazac, naime, sve su to bile povijesne utvrde Baasa, koje su se 1960-ih okoristile poljoprivrednim reformama'. U sirijski se rat umiješao niz međunarodnih aktera, ali njegovi izvorni uzroci su domaće prirode: 'izostanak demokracije i rastuće osiromušenje širokih slojeva sirijskog društva su na pozadini korupcije i rastuće nejednakosti pripremili teren za narodni ustanak koji je samo čekao odgovarajuću iskru', koja je došla s arapskim proljećem.

Talijanska novinarka FRANCESCA BORRI izvještava iz Sirije još od 2012. Na hrvatski je prevedena njena izvrsna knjiga 'Sirijska prašina', u kojoj je napisala i kako je 'za razumijevanje Sirije od Kurana važniji MARX'. — U Europi prenaglašavamo ulogu religije, ali prilikom Arapskog proljeća u svim su zemljama ključni bili ekonomija i socijalna isključenost. Elite su društvena manjina fo-

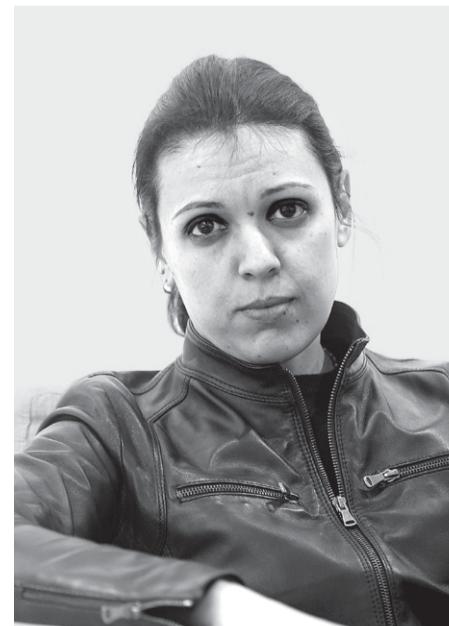
Thomas Schmidinger
(Foto: www.ukh.edu.krd)



kusirana na vlastitu moć i biznis. Postoji ta ideja kako je arapsko proljeće bila neka vrst strane urote. To absolutno nije točno. Strane sile su se uključile, ali radilo se o zaista arapskoj revoluciji, koja nije završena, jer su njeni uzroci još ujvijek tu – govori reporterka za Novosti.

AKTUALNE događaje presudno je suoblikovala interakcija kompleksnih regionalnih i globalnih geopolitičkih procesa. Prvi su interesni i nadmetanje regionalnih velikih sila. Asadov režim bio je jedini državni saveznik Teherana. Osim toga, uz libanonsku šiitsku organizaciju Hezbollah predstavljao je ključnu geografsku kariku antiizraelske i antizapadne 'osovine otpora'. No čitavo zapadno krilo iranskog desetljećima gradienog sigurnosnog sustava odvraćanja sada je slomljeno, s obzirom na to da su prekinute kopnene veze s Libanonom. 'Ne postoji osovina otpora bez pristupa Hezbolahu', ustvrdio je analitičar ALI VAEZ iz think thank-a International Crisis Group. Činilo se da je Asadova vlast koliko-toliko stabilizirana, no tada se u geopolitičku jednadžbu, kao naredni proces, umiješao izraelsko-arapski sukob. Prošlogodišnjim napadom na Izrael Hamas je pokrenuo lanac događaja u kojem Izrael nije uništilo samo većinu Hamasovih vojnih kapaciteta i izvjesno izvršio genocid nad Palestincima u Gazi, nego i drastično oslabio i porazio Hezbolah. Istovremeno su još od 2022. smanjeni kapaciteti Rusije. Moskva je najveći dio svojih resursa i pažnje preusmjerila u agresiju na Ukrajinu koju vidi kao egzistencijalnu bitku protiv zapada.

U takvoj konstelaciji priliku je iskoristila Turska. RECEP TAYYIP ERDOĞAN njegovao je prijateljske odnose s Asadom, no nakon izbjivanja ustanka Ankara je vrlo brzo počela financijski, obavještajno i vojno pomagati Slobodnu sirijsku vojsku. Uglavnom zbog dva razloga: vjerovala je da će, ako sruše Asada, nove sirijske vlasti biti i ideoški bliže Turcima pod AKP-om kao islamski usmjerenoj vlasti, ali i vanjskopolitički ovisne o Ankari koja bi dobila ulogu hegemonu na tom dijelu Bliskog istoka. Izgledalo je da su ruska intervencija i raspad sirijske opozicije uglavnom spriječili Erdoganove planove. Drugi razlog je turska duboka antikurdska paranoja. Kurdi čine između pet i deset posto sirijskog stanovništva. Kao ne-Arapi, tijekom baasističke nacionalističke vlasti bili su izloženi žestokoj represiji, što često prešućuju oni koji ističu navodnu toleranciju Asadovog režima. Od 2012. na kurdskim područjima se formirao protodržavni entitet, Rožava ili 'Autonomna administracija sjeverne i istočne Sirije', i to pod vodstvom PYD-a, organizacije koja je *de facto* nastala kao sirijska filijala PKK-a koja od 1984. vodi



Asad je 2020. dobio primirje. Sirija je lani ponovno primljena u Arapsku ligu. Postoja je i proces normalizacije s EU-om, jer je EU htio poslati natrag što više izbjeglica. Mogao je iskoristiti priliku da pokrene obnovu i stekne neku vrstu legitimite, i nije napravio ništa, kaže novinarka Francesca Borri

upornu pobunu unutar Turske. Ankara se suočila s mogućnošću da na njenim južnim granicama nastane drugi kurdske entitet, koji za razliku od iračkog Turska smatra terorističkim. Stoga je nastavila pomagati razne islamističke i džihadističke skupine, poput Džabat al-Nusre, prvotno ogranka al-Kaide, koji je naposlijetu zavladao područjem pod vlašću opozicije. Još i više utjecala je na formiranje te je pomagala Sirijsku nacionalnu vojsku (SNA), koja je praktično oruđe Anake. U 'suradnji' sa SNA, turska vojska više je puta napala sirijske Kurde te dio sjeverne Sirije okupirala kao 'tampon-zonu', pritom etnički očišćenu.

Upravo je oko sjevera zemlje Turska vršila pritisak na Damask, uvjetujući 'normalizaciju' turskim nadzorom tog teritorija. Asad je odbijao popustiti, očigledno potpuno pogrešno procijenivši stanje svog režima i mogućnosti svojih saveznika. Tijekom izuzetno opakog rata brojne su zločine počinile sve strane. Ogroman broj njih otpada na Asadovu vojsku i njene saveznike. Amnesty International, koji je nedavno objavio detaljan izvještaj kojim Izrael optužuje za genocid u Gazi, kao i Komisija UN-a dokumentirali su između ostalog napade kemijskim oružjem, namjerno neselektivno bombardiranje civilnih četvrti, razaranje bolnica i škola, surova mučenja i masovne egzekucije zatočenika: procjenjuje se da je samo od 2011. do 2016. u zatvorskom kompleksu Sajdnaja nedaleko Damaska ubijeno između pet i 13 tisuća ljudi. Unatoč svemu navedenom, Borri ističe da je Asadov režim imao šansu.

— Tijekom 2020. dobio je primirje. Prošle godine je Sirija ponovno primljena u Arapsku ligu. Postoja je i proces normalizacije s EU-om, jer je EU htio poslati natrag što više izbjeglica. Mogao je iskoristiti priliku da pokrene obnovu i stekne neku vrstu legitimite. Imao je zlatnu priliku i nije napravio ništa – objašnjava novinarka, koju nije iznenadila činjenica da su se režim i njegova vojska u desetak dana raspali kao kula od karata, održavali su se, ističe, zahvaljujući Hezbolahu i Rusima.

Brzina kojom je Asad pao vjerojatno je iznenadila i samog Erdogana. Turska je sigurno unaprijed makar znala za ofenzivu. U novom preslagivanju karata ona je veliki dobitnik: njen utjecaj snažno raste,

Francesca Borri (Foto: Goran Stanzl/PIXSELL)

a Erdogan nakon 14 godina može trijumfirati. Ovo je, također, i obnova islamizma kao političke snage u arapskom svijetu. Gubitnici su Iran i Rusija, kao i Hezbollah. Nakon početka raspada obje su zemlje brzo otpisale sirijski režim i nastoje uspostaviti nekakav odnos s novim vlastima, u kojima dominantnu ulogu igra HTS. Moskva i Iran među novim sirijskim vlastodršcima i stanovali uopće duboko su omražene. Tijekom posljedne godine Iran se uvelike ispostavio kao tigar od papira i moguće je da će porasti spremnost za kompromis sa zapadom. Rusija je ponizena pred svijetom, propala je desetogodišnja operacija spašavanja štićenika. Osim prestiža i izgubljenog saveznika, upitna je i sudska velike zračne baze u Hmeimimu i pomorske u Tartusu: obje su ključne za rusku sposobnost projekcije moći, ne samo u Mediteranu nego i cijeloj Africi. Međutim, ne treba brzati sa zaključcima: HTS jest islamski, ali i nacionalistička organizacija te će teško pristati na ulogu turskog vazala, a Rusija tu dobro dode kao balans.

Mnogo je otvorenih pitanja i neizvjesnosti. Jedno od najvažnijih je hoće li HTS makar pokušati stvoriti inkluzivnu vladu koja bi odgovarala raznolikosti sirijskog društva. Njen vođa ABU MUHAMED AL-DŽOLANI, čovjek za čiju je glavu State Department raspisao nagradu od deset milijuna dolara, zasad se trudi ostavlјati dojam pragmatika.

— Islamski pokreti diljem svijeta su evoluirali. Vidjeli su na primjeru Egipta i puča kojim je srušen MUHAMED MORSI da ne mogu sami vladati. Moraju uključiti i druge, a osim toga, ne žele sami snositi odgovornost. Drugo, poručuju da ne namjeravaju napadati zapadne ciljeve, kao što je radila al-Kaida ili ISIS. Žele se fokusirati na vlastitu zemlju, a u zamjenu traže da ih zapad ostavi na miru. Osim toga, u Kabulu smo vidjeli scene masovnog bijega, ovdje vidimo da kršćani ne bježe. Doduše, postoji razlika između Idliba, u kojem su manje-više svi podupirali HTS, i Damaska. Vrijeme i Sirijci će pokazati što će se ispostaviti na kraju, ali ne očekujem mnogo problema — zaključuje Borri.

Politolog i antropolog THOMAS SCHMIDINGER, autor niza knjiga o Bliskom istoku, a naročito o Kurdimu u Siriji, ističe kako SNA trenutno predstavlja veći problem od HTS-a. Dok HTS daje makar deklarativne izjave o toleranciji, SNA i u ovom trenutku ekstremno agresivno napada kurdska područja poput Manbidža ili Kobanea. Turska je radikalno protiv bilo kakvog uključivanja prokurdske Sirijске demokratske snage (SDF) u novu vlast. S obzirom na to da SDF kontrolira oko četvrtine Sirije, to može značiti samo nastavak rata. Na dobro ne sluti ni činjenica da se internetom šire izvještaji o ubojstvima alevita, i to ne samo donedavnih pripadnika režimske snage. Mnogo će ovisiti i o potezima SAD-a, koji je dosad barem ograničeno štitio SDF s kojim je prije više godina sklopio taktičko partnerstvo. To je, ističe Schmidinger, možda zadnja šansa da Sirija uspostavi nacionalni suverenitet i izbjegne trajni raspodjel poput Somalije ili Libije.

— To će funkcionirati jedino ako se zaista uspostavi inkluzivna vlast. Znamo tko su Džolani i HTS. Iako izgleda da su se u Alepu ponašali okej, nema razloga da vjerujemo njihovim lijepim riječima. Međutim, ako se ne uspostavi funkcionalna vlast, Turska već potražuje sjever Sirije, još od doba MUSTAFE KEMALA. Mislim da Izrael, koji je posljednjih dana izveo stotine zračnih udara i zauzeo dodatni sirijski teritorij, također neće reći 'ne' novoj ekspanziji ili stvaranju marionetske državice — zaključuje sugovornik.

S(a)mrt zdravstva

Lugi Mangione ubio je glavnog menadžera najvećeg američkog zdravstvenog osiguravatelja, što su na društvenim mrežama mnogi odobrili. Osiguranje je prvo po stopi odbijanja prihvatanja troškova liječenja, zdravstveni dug Amerikanaca je 220 milijardi dolara, a od siječnja bi moglo biti i gore

NAJLAKŠE bi bilo olako i bez razmišljanja otpisati ovo kao manifest jednog luđaka da bismo se time izbjegli sučiti s neugodnim problemima koje on identificira. Ali jednostavno je nemoguće ignorirati koliko su se dalekovidnima ispostavila mnoga predviđanja o modernom svijetu... Kada svi oblici komunikacije podbace, nasilje je nužno da bi se preživjelo. Njegove metode mogu nam se ne svidati, ali ako pogledamo stvari iz njegove perspektive, to nije terorizam nego rat i revolucija', navodno je na društvenoj mreži Goodreads napisao 26-godišnji LUGI MANGIONE, osumnjičenik za ubojstvo menadžera u industriji zdravstvenog osiguranja BRIANA THOMPSONA u New Yorku 4. prosinca. Komentar je na platformi za razmjenu i recenzije sadržaja za čitanje objavljen u siječnju ove godine, a odnosi se na manifest pod naslovom 'Industrijsko društvo i njegova budućnost' koji je 1995. godine napisao američki terorist THEODORE KACZYNSKI, poznat kao Unabomber.

Kaczynski je osuđen na doživotni zatvor jer je u periodu od 1978. do 1995. izveo seriju napada pismo-bombama u kojima su ubijene tri i ranjene 23 osobe, a osim što je bio matematički genije s dijagnozom paranoidne shizofrenije, živio je kao pustinjak, ogorčen na utjecaj modernog društva i tehnologije na ljudski život i prirodu.

'Mirni protesti se ignoriraju, a ekonomski protest u postojećem sistemu nije moguć... Ove kompanije nije briga za vas, vašu djecu i vaše unuke. Ni najmanje ih ne uzravjava to što će spaliti planet za dolar, zašto bismo se

onda mi ustručavali spaliti njih da bismo preživjeli?', napisano je u istoj recenziji koja se pripisuje Mangioneu, uspješnom studentu računalnih znanosti na Sveučilištu Pennsylvania, kojega je pet dana nakon ubojstva CEO-a najveće američke kompanije za zdravstveno osiguranje UnitedHealthcare (UH) policija uhapsila kao 'osobu od interesa'. Mangione je pronaden u McDonald'su u Pennsylvaniji, nakon što ga je prepoznao zaposlenik restorana koji je prethodno video skrinšot nadzorne kamere. Policija je u ruksaku pronašla pištolj s prigušivačem, navodno izrađen na 3D printeru, i lažne dokumente te rukom napisan manifest, koji je nekoliko dana kasnije integralno objavio jedino neovisni novinar KEN KLIPPENSTEIN. U njemu Mangione sugerira da je ubio i navodi kako 'tržišna vrijednost UnitedHealthcare

Joyce Carol Oates (Foto:
Library of Congress Life/
Wikimedia Commons)



raste, za razliku od životne dobi Amerikanaca', a kompanije 'beskrajno profitiraju od zlostavljanja (naše) zemlje jer im američka javnost to dozvoljava'.

Saznalo se i da je Mangione patio od kroničnih bolova uzrokovanih problemima s kralježnicom, ali i da je prošle godine operiran, kao i da potječe iz prilično imućne političko-poduzetničke, republikanske obitelji iz Marylanda. Obitelj posjeduje nekoliko country klubova te lanac domova za umirovljenike, dakle privatne zdravstvene ustanove. I njegov privremeno suspendiran pa ponovno aktiviran profil na društvenoj mreži X otkriva konfuznog mladog pripadnika Amerike kasnog kapitalizma; brinu ga utjecaj tehnologije na mentalno zdravlje, mogući distopijski scenarij u eri umjetne inteligencije i štetni učinci industrijske proizvodnje hrane, demografija, klimatske promjene i općenito budućnost ljudske vrste.

Mangione je u New Yorku proveo deset dana prije nego što je ubio 50-godišnjeg izvršnog direktora UH-a Briana Thompsona ispred ulaza u hotel Hilton na Manhattanu, gdje se održavala konferencija investitora kompanije. Nakon ubojstva internet su preplavili komentari, ponegdje opisani kao morbidni i 'poplave mržnje', u kojima ljudi, pretpostavljajući motiv ubojstva, opisuju svoja loša iskustva s kompanijama za zdravstveno osiguranje i izražavaju odsustvo sućuti za ubijenog i njegovu obitelj. Tu je i medicinska sestra zaposlena na hitnom prijemu kojoj je 'fizički mučno' kada se sjeti pacijenata ubijenih u bolnici, kao i nebrojene horor priče žrtava nakaradnog sustava zdravstvenog osiguranja u SAD-u, kakav se metodom kuhanje žabe uvodi i u Hrvatsku. Zbog toga je spisateljica JOYCE CAROL OATES napisala da bi ovakve izboje pametnije bilo shvaćati kao 'vapaje iz srca duboko ranjene i izdane zemlje, vapaje stotina tisuća Amerikanaca koje bezočno eksploriraju zdravstveni osiguravatelji i koji sada reagiraju na jedan jedini slučaj nasilja protiv jednog od njihovih mnogobrojnih direktora multimiliardera'.

Neposredno nakon ubojstva mediji su objavili i da je policija pronašla čahure metaka na kojima su napisane riječi 'osporiti, obraniti, svrgnuti' (deny, defend, depose), termini koji se povezuju sa strategijama kojima osiguravateljske kuće odbijaju zahtjeve pacijenata za pokrivanje troškova liječenja. Sintagma se prilično izvjesno referira na naslov knjige JAYJA M. FEINMANA, profesora prava na Sveučilištu Rutgers, pod naslovom 'Delay, Deny, Defend'. Knjiga, objavljena 2010. godine, istražuje upravo navedene prakse i nudi pravne savjete ljudima kako se protiv toga boriti.

Kompanija UnitedHealthcare s gotovo 50 milijuna osiguranika najveća je u svojoj branši, ujedno i najveći osiguravatelj ljudi starijih od 65 godina. Također upravlja i programima zdravstvenog osiguranja za tisuće poslodavaca i državnih odnosno federalnih Medicare programa, a otkad je 2021. Brian Thompson postao njezin CEO bilježila je značajan rast prihoda. Kompanija sa 140 tisuća zaposlenih povećala je profit s 12 milijardi, koliko je ostvareno u godini kada je Thompson postao CEO, na 16 milijardi dolara prošle godine. Thompson je iste godine nagrađen paketom bonusa i dionica vrijednim 10,2 milijuna dolara i bio je među najbolje plaćenim menadžerima u kompaniji, a posjedovao je dionice UH-a vrijedne 20 milijuna dolara. U srpnju ove godine UH je imao tržišnu vrijednost od 474,3 milijarde dolara, a na ovogodišnjoj Forbesovoj listi 500 najvećih globalnih kompanija nalazi se na visokom osmom mjestu, odmah iza najvećih naftnih i teh-



noloških kompanija kao što su saudijski Aramco i kineska državna naftna kompanija (na četvrtom, odnosno šestom mjestu) i Amazon i Apple (drugo i sedmo mjesto), a ispred naftnih kompanija ExxonMobil i Shell.

Firma je naročiti rast počela bilježiti nakon uvođenja Zakona o pristupačnoj skrbi, takozvanog Obamacarea, 2010. godine, kada je provela niz spajanja i akvizicija i prerasla u golemi konglomerat koji obuhvaća osiguranje, farmaciju i zdravstvene ustanove, zbog čega su federalne vlasti ove godine pokrenule istragu o mogućem kršenju antimonopolskih zakona. Uz to, prošlog proljeća jedan mirovinski fond sa Floride podignuo

je tužbu protiv predsjednika UH-a STEPHENA HEMSLEYJA i još dvoje direktora, među kojima je i ubijeni Brian Thompson. Osumnjičeni su da su nezakonito dobili povjerljivu informaciju o pokretanju antimonopolske istrage te su nakon toga, predviđajući pad vrijednosti, prodali svoje dionice. Hemsley je tim manevrom zaradio više od 100 milijuna dolara, a Thompson 15 milijuna. Istovremeno, UnitedHealthcare nalazi se na prvom mjestu od 11 najvećih osiguravajućih kuća u Americi po udjelu odbijenih zahtjeva za pokrivanje troškova liječenja svojih osiguranika; ima stopu od čak 32 posto, dok je prosjek 16 posto.

Od uvođenja Obamacarea 2010. prihodi šest najvećih osiguravajućih kuća učetverostročili su se na 1,1 bilijun dolara, dok je istovremeno jedno nedavno istraživanje agencije Gallup pokazalo da samo 31 posto ispitanih ima pozitivno mišljenje o industriji zdravstvenog osiguranja. Među 25 entiteta obuhvaćenim istraživanjem lošije kotiraju samo industrija fosilnih goriva, federalna vlada i farmaceutska industrija. Glavni razlog omraženosti su enormni troškovi zdravstvenog osiguranja, a povrh toga još i učestala praksa tovarenja na grbaču pacijenata neočekivanih, prenapuhanih pa i potpuno fiktivnih troškova. Upravo je UH notoran po raširenosti te prakse, a portal Stat, specijaliziran za medicinu, ustanovio je u lanjskom istraživanju da se kompanija rutinski služi algoritmima umjetne inteligencije prilikom odbijanja pacijenata. To prema nekim procjenama ima stopu 'pogreške' i do 90 posto s obzirom na to da su algoritmi vjerojatno kalibrirani tako da odbiju što više zahtjeva.

Federalni ured za zaštitu potrošača početkom listopada objavio je da medicinski

dug ima više od 100 milijuna Amerikanaca, gotovo svaki treći, te da je ukupan iznos tih dugova veći od 220 milijardi dolara. Od dešet najbogatijih država svijeta upravo se u SAD-u troši najviše novca na zdravstvo, ali ta zemlja ujedno ima i najgore zdravstvene ishode pa Amerikanci prosječno žive četiri godine kraće od stanovnika drugih industrijaliziranih zemalja. Procjenjuje se da svake godine uslijed odbijanja plaćanja troškova liječenja nepotrebno umre gotovo 70 tisuća ljudi, a pretjerani medicinski dugovi ujedno su i razlog osobnog bankrota u čak 40 posto slučajeva. Unatoč svemu

tome, trenutna politička konstelacija u zemlji ne samo da ne upućuje ni na kakvo eventualno poboljšanje već, dapače, postoji izvjesna mogućnost da bi iduće godine bez zdravstvenog osiguranja moglo ostati još gotovo četiri milijuna ljudi. Lani je, prema podacima statističkog zavoda, bez osiguranja bilo 26 milijuna ljudi, odnosno osam posto stanovništva. Brojka je ogromna, ali unatoč tome to je jedna od najnižih stopa u povijesti. Noprofitna zdravstvena organizacija KFF objavila je krajem studenog analizu iz koje proizlazi da će, u slučaju da republikanski kongres iduće godine ne odobri produženje programa Medicaid, devet saveznih država automatizmom također ukinuti svoja produljenja programa. Te su savezne države već ranije donijele zakone kojima se predviđa obustava saveznog produljenja programa ako se obustavi federalno financiranje, a ugroženim programima pokriveno je 3,7 milijuna ljudi s niskim prihodima. Medicaidom je od 2010. godine obuhvaćeno više od 20 milijuna ljudi koji prethodno nisu imali zdravstveno osiguranje, a ukupan broj ljudi u ovom programu je 80 milijuna. Iz federalne blagajne pokriva se 90 posto troškova pa konzervativci od uvođenja Medicaida traže njegovo ukidanje, tvrdeći da je 'preskup'.

Izabran predsjednik DONALD TRUMP još se nije izjasnio o svojim planovima s tim programom, no vodeći konzervativni *think tank* za zdravstvo Paragon Health Institute nedavno je objavio preporuku koja daje nešto naslutiti. Institut, inače, vodi bivši Trumpov savjetnik za zdravstvenu politiku, a u preporuci se savjetuje postupno smanjenje federalnih dotacija saveznim državama za ovaj program zdravstvenog osiguranja od 90 posto do 2034. godine. ■

Spisateljica Joyce Carol Oates napisala je da bi ovakve izboje pametnije bilo shvatiti kao 'vapaje iz srca duboko ranjene i izdane zemlje, vapaje stotina tisuća Amerikanaca koje bezočno eksploriraju zdravstveni osiguratelji...'

Portal Stat lani je ustanovio da se UnitedHealthcare rutinski služi algoritmima umjetne inteligencije prilikom odbijanja pacijenata. To prema nekim procjenama ima stopu 'pogreške' i do 90 posto jer su algoritmi vjerojatno kalibrirani da odbiju što više zahtjeva

INTERNACIONALA

Nedostaju milijuni sestara

Pakistanske zdravstvene radnice u zajednici uspjele su osnovati prvi nacionalni sindikat. No zdravstvo u regiji muči teški problemi: liječnici i sestre masovno odlaze, a građani nemaju pristup skrbi

PAKISTANSKI zdravstveni radnici u zajednici – Community Health Workers – izborili su nedavno veliku prekretnicu u svojoj borbi za priznanje i bolje radne uvjete. Uspjeli su osnovati Pakistansku federaciju zdravstvenih radnika u zajednici (PCHWF), prvi nacionalni sindikat koji organizira tu skupinu radnica i radnika. PCHWF ujedinjuje pet sindikata koji zastupaju oko 20 tisuća radnika, uglavnom žena angažiranih u poslovima koji se tiču primaljstva i dječje paralize. U pakistanskom zdravstvenom sektoru radi oko 125 tisuća radnika u zajednici, a njihov radni status proizlazi iz programa pokrenutog 1994. za pružanje primarne zdravstvene zaštite u ruralnim područjima. Unatoč esencijalnoj ulozi u pružanju skrbi i zdravstvene zaštite, te zdravstvene radnice ostaju nedovoljno valorizirane i u najnesigurnijim radnim uvjetima. Organizacije poput Globalne sindikalne federacije radnika u javnim službama (PSI), kao i lokalni sindikati, već dugo zagovaraju bolje radne uvjete za te radnice, uključujući osiguravanje minimalnih plaća. Osim potplaćenosti, mnogim radnicima kasni plaća i psihički ih se uznenimirava. U septembru je zdravstvena radnica u zajednici KINZA MALIK za PSI kazala da radnice poput nje zarade samo 8.000 rupija (25 EUR) za pet dana rada tijekom nacionalnih kampa- nija cijepljenja, a stalno su izložene fizičkim napadima.

Problema je mnogo i na drugim razinama zdravstvenog sektora u Pakistanu. U toj zemlji s 240 milijuna stanovnika svake godine diplomira približno 33 tisuće liječnika, a 40 posto njih odlazi u inozemstvo. Kao glavne razloge za odlazak navode niske prihode te duge i iscrpljujuće radne smjene. Prema studiji provedenoj na dva različita pakistanska medicinska fakulteta, 33 posto studenata

Prekretnica u borbi za radne uvjete:
pakistanske zdravstvene radnice
u zajednici (Foto: publicservices.
international.com)

planira napustiti zemlju kako bi se zdravstvenim radom bavili u inozemstvu. U Pakistanu je 2021. službeno registrirano 266 tisuća liječnika i 121 tisuća medicinskih sestara, što je nedovoljno za adekvatno pružanje zdravstvene skrbi diljem zemlje – prema nedavnom izvještaju u pakistanskom parlamentu, zemlji nedostaje čak milijun medicinskih sestara. Prema nevladinoj organizaciji Sehat Kahani, više od 50 posto Pakistanaca nema pristup osnovnim uslugama primarne zdravstvene zaštite.

Stanje nije bolje ni u susjednoj Indiji, gdje su krajem ljeta prosvjedovali zdravstveni radnici i radnice. Okidač za prosvjede bilo je silovanje i ubojstvo 31-godišnje medicinske pripravnice u državnoj bolnici u Kalkuti. Mlada radnica navodno je zaspala u sobi za seminarne nakon 36-satne smjene, a njezin teško ozlijedeno tijelo otkrili su kolege ujutro 9. augusta. Tisuće ljudi marširale su nakon tog dogadaja u gradovima diljem Indije zahtijevajući veću sigurnost za zdravstvene radnice i radnike na poslu, kao i bolje radne uvjete. Mnogi su zdravstveni radnici stupili u štrajk, a nakon vijesti o ubojstvu u Kalkuti u jednom trenutku se očekivalo da će ih više od milijun sudjelovati u nekom obliku štrajka. Međutim, najviši indijski sud naredio je štrajkašima da se vrate na posao. U toj zemlji koja broji milijardu i 429 milijuna stanovnika, samo je medicinskih sestara registrirano preko tri milijuna, što na prvu europsku uhu može zvučati kao enorman broj, ali je nedostatan za pružanje zdravstvenih usluga čitavoj populaciji. Indija trenutno ima 1,9 sestru na tisuću stanovnika, dok bi prema preporukama Svjetske zdravstvene organizacije omjer trebao iznositi tri na tisuću. Kako se objašnjava u zborniku 'Who Cares? Care Extraction and the Struggles of Indian Health Workers' migracija u zemlje s višim dohotkom često je jedina isplativa opcija za medicinske sestre koje imaju studentske kredite i trebaju uzdržavati svoje obitelji. I one, kao i radnice iz Pakistana, masovno odlaze na rad u inozemstvo. Indija inače ima najveći broj medicinskih fakulteta na svijetu i veliki je izvoznik zdravstvene radne snage u Europu, SAD, Australiju, Zaljevske zemlje. U Indiji su pritom i globalno najekstremnije razlike u plaćama liječnika i medicinskih sestara (jaz od preko 80 posto),

a drastična je i diskriminacija njegovateljica i zdravstvenih radnica u zajednici u odnosu na ostale radnike u zdravstvenom sektoru.

■ Ivana Perić

Poništen Georgescu

UZNENADNOM obratu, rumunjski je ustavni sud 6. prosinca odlučio poništi rezultate prvog kruga predsjedničkih izbora, nekoliko dana nakon što ih je jednoglasnom odlukom proglašio valjanima. Drugi krug izbora zakazan za 8. prosinca se neće održati, a izborni se proces vraća na početak. U prvom krugu izbora relativnu je većinu od 23 posto osvojio do tada slabo poznati nezavisni kandidat ekstremne desnice CĂLIN GEORGESCU. Njegov izborni rezultat alarmirao je rumunjski politički *mainstream*. Mogućnost Georgescuove pobede zabrinula je i brojne krugove u EU; ne toliko zbog njegovih filofašističkih stavova, koliko zbog otvoreno proruske i euroskeptične vanjskopolitičke orientacije. Brojne su etablirane političke stranke, ali i domaći i inozemni promatrači, još od dana izbora isticali mogućnost određenih neregularnosti. Upravo je zbog tih sumnji rumunjski ustavni sud naredio prebrojavanje glasova, te 2. prosinca odlučio da u prvom krugu nije bilo značajnijih odstupanja od izbornih pravila. Rumunjski predsjednik KLAUS IOHANNIS u međuvremenu je odobrio deklasifikaciju izvještaja državne obavještajne službe (SRI) u kojemu se tvrdi da postoje dokazi o manipulaciji društvenim mrežama u korist Georgescua putem aktiviranja tisuća do tada neaktivnih TikTok profila.

Prema izvještaju, iza te manipulacije stoji neimenovani 'državni akter', prema svemu sudeći Rusija. Otkriveno je i da je Georgescuova samoprovvana 'kampanja od nula leia' (naziv rumunske valute) zaboravila izbornom povjerenstvu prijaviti barem jednu donaciju od milijun eura. Službeno, te su dvije nove informacije uvjerile ustavni sud da preinaci svoju raniju odluku. Očekivano, Georgescu je odluku nazvao 'ukidanjem demokracije', a zanimljivo je da se poništavanju izbora usprotivila i drugoplasirana ELENA LASCONI, kandidatkinja centrističke stranke USR. Takav stav zapravo ne čudi. One je drugi krug ušla s jedva tri tisuće glasova prednosti u odnosu na trećeplasiranog MARCELA CIOLACUA, trenutnog premijera Rumunjske i predsjednika Socijaldemokratske partije (PSD) koji je odluku ustavnog suda pozdravio kao 'jedinu ispravnu'. Iako je Europska komisija odmah izjavila kako se ne želi miješati u interna pitanja Rumunjske, možemo prepostaviti da je lakinulo i velikom dijelu europskog političkog establišmenta. Vijesti od srijede kažu da proeuropske stranke razmatraju podršku zajedničkom kandidatu da se spriječi pobjeda tvrde desnice. Još nije poznato hoće li Georgescu biti dozvoljeno da se iznova kandidira. Četiri *mainstream* stranke su se dogovorile da formiraju vladu i tako isključe krajnju desnicu, koja je na parlamentarnim izborima 1. prosinca osvojila približno trećinu glasova.

■ Marko Faber



KRATKO I JASNO

Kraj trenda makronizma

Emmanuel Macron krajnje je oslabljen izglasavanjem nepovjerenja premijeru Michelu Barnieru, što se dogodilo prvi put u šezdesetak godina. Je li ovo, kako tvrde neki analitičari, kraj Pete republike?

Između 1946. i 1958. godine, kada je instalirana Peta republika, Francuska je promenila prosečno dve vlade godišnje. To je razlog zašto je konstituisano novo državno uredjenje koje je, pre nego što će i sam postati predsednik i obilato koristiti te privilegije, FRANÇOIS MITERRAND nazvao permanentnim državnim udarom. Peta republika nastala je sa idejom da obezbedi stabilnost, pa čak i na račun određenih liberalno-demokratskih tekovina. Trenutno u Evropi na papiru ne postoji nedemokratski politički sistem. On jeste obezbedivao političku stabilnost u kontekstu bipolarizma socijalista i konzervativaca. Ali od 2017. sa okupljanjem levih i desnih centrista oko MACRONA, jačanjem ekstremne leve oko JEAN-LUCA MÉLENCHONA i reakcionarne desnice oko MARINE LE PEN, imamo novu političku dinamiku koja je više tripolarna. U takvim uslovima Peta republika se pokazuje kao nedostatan politički okvir, tako da je moguće da će doći do neke vrste reformisanja. Nisam siguran da trenutno postoje političke i društvene snage dovoljno snažne da obezbede potpuno rušenje Pete republike.

Je li ovo kraj makronizma kao političke ideologije?

Rekao bih da jeste kraj makronizma, ne kao političke ideologije, ali kao vrste političkog trenda koji je na talasu krize tradicionalnih ideologija i partija uspeo da razbijje etablirane političke rascepe, ubedi francusko društvo da mu je potrebna nekakva pseudodemernizacija i od Francuske napravi startup naciju. To mu je, s jedne strane, pošlo za rukom jer je uspeo da dodatno uruši francusku socijalnu državu, ali s druge strane ne onoliko koliko je očekivao, zbog snage sindikata i društvenih pokreta. Sva ta smanjenja poreza krupnom kapitalu nisu uspela da budu nadoknađena uštedama koje su pravljene antireformom penzija, prekarizacijom rada i drugim napadima na javni sektor, pa je ukupan javni dug države eksplodirao i niko više ne veruje da je to pravi put. Autoritarni način vođenja je doveo do toga da je Macron napravio nekoliko kardinalnih grešaka, od kojih je najradikalnija raspuštanje Nacionalne skupštine (u junu ove godine, kada su i raspisani izbori, op. a.). Mislio je da će time, igrajući na kartu straha od ekstremne desnice i podela na levici, uspeti da osvoji apsolutnu većinu u Skupštini, da



Bolji deo društva



Što ova situacija predstavlja za Nacionalno okupljanje (RN) Marine Le Pen?

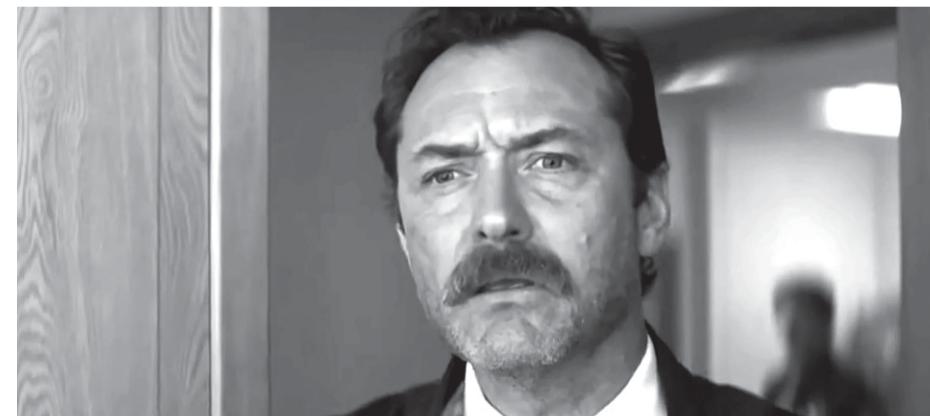
Macron je pre neki dan jasno izjavio da neće podneti ostavku. Sve i da je podnese i da se održe novi izbori, ne bi došlo do političke de-blokade jer predsednik ne može da raspusti Skupštinu u narednih godinu dana. Mislim da je Le Pen ovom neformalnom dvomesečnom podrškom konzervativnom premijeru htela da pokaže da su oni sada postali stranka sistema koja se vodi državnim rezonom. Izgovor koji je korišćen na svim prethodnim izborima, na kojima su se sve političke formacije ujedinjavale protiv kandidata RN-a, bio je da je RN antirepublikanska stranka koja ne prihvata temeljne principe Francuske Republike. Imajući u vidu podršku Macronovoj vladi, oni se potpuno legitimizuju kao stranka sistema, čime se dovršava proces desatanizacije te političke formacije. Iako nije jasno šta će biti sa presudom zbog pro-nevere novca za Evropski parlament i da li će Marine Le Pen biti zabranjeno političko delovanje, RN je na putu ka vlasti, i to pod vođstvom mladog lidera JORDANA BARDELLA, miljenika konzervativne intelektualne elite, medija i krupnog kapitala. Makronizam im je lepo utabao taj put.

Francuska ima dvostruko veći deficit i dvostruko veći dug države nego što dozvoljavaju pravila EU-a. Kakva rješenja nudi RN, a kakva ljevica?

RN je morao da glasa za obaranje vlade jer je Barnier predlagao oštru politiku štednje koja bi značajno ugrozila životni standard narodskih klasa, koje većinski ili apstiniraju od glasanja ili glasaju za RN. Oni imaju vrlo demagoški odnos prema ekonomskim i socijalnim temama. S jedne strane ne smeju da zagovaraju elitističke mere i dodatno urušavanje socijalne države kako ne bi izgubili izbornu bazu, a s druge strane moraju da se dodvoravaju krupnom kapitalu koji ih obilno finansira i podržava. Niko ne zna koji su njihovi tačni predlozi jer u javnosti vrlo često daju protivurečne izjave. Rast deficit-a i duga se vrlo lako može objasniti: poslednjih 40 godina imamo stalno smanjivanje dažbina krupnom kapitalu, što dovodi do manjih prinosova u budžetu, dok s druge strane taj nedostatak ne može da se nadoknadi urušavanjem socijalnog sektora zbog jakih pokreta koji su to sprečavali. Raskorak u prinosima je morao da se rešava novim pozajmljivanjima. Sada smo u situaciji da mora da se donese politička odluka ko će da plati te dugove. Tradicionalna desnica i ekstremni makronistički centar bi da to svale na sve osiromašenije srednje klase uz rizik velikih socijalnih nemira, levica predlaže da se to rešava oporezivanjem krupnog kapitala, dok je reakcionarna desnica namerivo demagoški orijentisana jer se nalazi u šizofrenoj situaciji.

RN je morao da glasa za obaranje vlade jer je Barnier predlagao oštru politiku štednje koja bi značajno ugrozila životni standard narodskih klasa, koje većinski ili apstiniraju od glasanja ili glasaju za RN. Oni imaju vrlo demagoški odnos prema ekonomskim i socijalnim temama. S jedne strane ne smeju da zagovaraju elitističke mere i dodatno urušavanje socijalne države kako ne bi izgubili izbornu bazu, a s druge strane moraju da se dodvoravaju krupnom kapitalu koji ih obilno finansira i podržava. Niko ne zna koji su njihovi tačni predlozi jer u javnosti vrlo često daju protivurečne izjave. Rast deficit-a i duga se vrlo lako može objasniti: poslednjih 40 godina imamo stalno smanjivanje dažbina krupnom kapitalu, što dovodi do manjih prinosova u budžetu, dok s druge strane taj nedostatak ne može da se nadoknadi urušavanjem socijalnog sektora zbog jakih pokreta koji su to sprečavali. Raskorak u prinosima je morao da se rešava novim pozajmljivanjima. Sada smo u situaciji da mora da se donese politička odluka ko će da plati te dugove. Tradicionalna desnica i ekstremni makronistički centar bi da to svale na sve osiromašenije srednje klase uz rizik velikih socijalnih nemira, levica predlaže da se to rešava oporezivanjem krupnog kapitala, dok je reakcionarna desnica namerivo demagoški orijentisana jer se nalazi u šizofrenoj situaciji.

PERSONA NON CROATA



U novom povijesnom trileru 'Red' ('The Order') poznati glumac JUDE LAW igra agenta FBI-ja koji 1980-ih lovi neonacističke, bjelačko supremacijske grupe na sjeverozapadnoj pacifičkoj obali SAD-a. Kritičari navode da film pruža uvjerljiv prikaz političke americane i donosi istinitu priču o američkom nasilju, dok drugi ističu da ne postavlja pitanja o tome što SAD čini tako pogodnim tlom za fašizam. Ipak, za razliku od brojnih blockbuster-a riječ je o djelu ozbiljne tematike koje je dijelom zasnovano na istinitim događajima. Film JUSTINA KURZELA upravo je stigao u američka kina, a uskoro se očekuje i europska distribucija.

■ J. B.

Ona napominje da je podrška profesora pojedinačna te naglašava da razumeju zahtev i namenu studenata – ‘Znamo da je ona i plemenita, u skladu sa onim kako smo ih obrazovali, kako su ih roditelji odgajali. Tu nema nikakve dileme i stoga je podrška logična.’ Dodaje da su od uprave dobili instrukcije da se pređe na onlajn nastavu, što su odobili. Među značajnijim fakultetima u Novom Sadu koji su stupili u blokadu izdvaja se Fakultet tehničkih nauka. On brojem studenata, njih oko 15 hiljada, nadmašuje ostale, a dodatni značaj daje mu i činjenica da je dekan BORIS DUMNIĆ na izborima podržao SNS. Na fakultet je prvi dan blokade ušao sa policijom, ali uzalud. Takođe, rektor Novosadskog univerziteta DEJAN MADIĆ član je SNS-a. Studenti među krivcima za pad nadstrešnice navode i sadašnjeg gradonačelnika Novog Sada MILANA ĐURIĆA, kao i bivšeg gradonačelnika – a trenutno premijera – MILOŠA VUČEVIĆA, čije ostavke traže. Dekan Filozofskog fakulteta u Novom Sadu bio je izričit da su to politički zahtevi. Milićević napominje da je sasvim normalno da se u akademskim institucijama razgovara o društveno-političkim pitanjima. Stranačke politike ne bi smelo da bude, međutim toga itekako ima.

SNS politike ima na fakultetima. Profesori se u svakoj kampanji potpisuju i daju otvorenu podršku jednoj političkoj partiji. Rektor univerziteta je član SNS-a, mnogi u upravama ovih fakulteta su članovi SNS-a. Na žalost, ima i te politike, ali ovo što sad vidite nije ta politika – pokazuje sagovornica studente u holu fakulteta.

Zahtevi jesu politički, ali sve je politika i od toga se ovoga puta ne beži. Ela Zeković ističe da promene ne dolaze samo na izbora.

– Nama je bitno da mi menjamo sebe, da menjamo kako studenti vide neka pitanja, kako uprava fakulteta vidi neka pitanja i da reaguju kad postoje problemi. Važno je da krenemo iz naše zajednice i da tražimo da nama važni akteri reaguju. Te promene znaju da policija krene, da tužilaštvo reaguje na sve te napade – objašnjava ona.

Vjeruje da će se jačim pritiskom i pozivanjem na odgovornost doći do promena. A kao da sad svi gledaju u studente očekujući da će oni rešiti nagomilane probleme u društvu. Profesorica Milićević napominje da joj ‘bode uši’ kad čuje da su mladi pozitivno iznenadili.

– To je nemoguće. U svakom društvu mladi čovek je po definiciji čistiji od starijih generacija. Oni ničim nisu ucenjeni, nisu zagažili u cinizam. Logično je da imaju osećaj da pravde mora biti, da odgovornosti mora biti i da stanu iza toga. I uvek su, čak i kad nisu bili glasni, bili bolji deo ovog društva. Oni prolaze kroz stres pregovora, opravdavanja, da li su dovoljno autentični u svom aktivizmu i to je za mene prestrašno. Ko ste vi da im, nakon što kreirate ovakvu atmosferu i društvo, nešto spočitavate i proveravate da li su dovoljno istrajni i uždate se u potpunosti u njih. To su ljudi od 20-ak godina. Treba da ih podržite, a ne da od njih očekujete spas – zaključuje na kraju.

■ Dejan Kožul

MONJA JOVIĆ

Nepripadanje je iskustvo svakog čoveka

Odlazak iz Hrvatske u Srbiju početkom 1990-ih oblikovao je moj odnos prema svemu u životu, prema novcu, prema imati-nemati, prema vremenu, smrti



MONODRAMA 'Najlepše priče o smrti' autorice MONJE JOVIĆ prošlog je petka, 6. prosinca gostovala u riječkoj Filodrammati- ci u sklopu Dana srpske kulture. Riječ je o monodrami koja kroz poetske monologe u izvedbi ANE ĆUK prikazuje priče sedam žena čije se sudbine protežu unazad 150 godina. Dan ranije s Jović je održan i razgovor koji je vodila voditeljica Odjela za kulturu Srpskog narodnog vijeća ANETA VLADIMIROV. Tim povodom kratko smo razgovarali s Jović.

'Najlepše priče o smrti' obraduju sudbine žena kroz proteklih 150 godina. Zbog čega ste se odlučili upravo na ovaj vremenski raspon, tko su žene čije priče pričate? Morala sam naći nekakav početak ovog kraja, pošto je kraj naše sadašnje vreme. Poprilično sam opsednuta tom idejom da mi zapravo živimo u antropocenom dobu u kojem čovek postaje najznačajniji geološki i geobiološki faktor na Zemlji, a čini mi se da je na našim prostorima taj radikalniji uticaj na životnu sredinu počeo unazad tih 150 godina. Bili

smo dosta ruralno područje, a ta prva junakinja silazi sa planine kada se događa prvo veliko krčenje šume, dok je kraj priče poslednja junakinja koja napušta ove prostore i odlazi u emigraciju. Imala sam ideju da naslikam više naraštaja, što ne znači da priče nužno idu jedne za drugom – prvo je krčenje šuma, a tada je u Srbiji, kada je krčena Šumadija, krčevina zapravo bila osnova privatne svijine. Sledeća je žena čiji se muž vraća iz rata, a ona ga ne prepoznaće i misli da je umro, iako živi tu, pored nje. Treća je nastala kada sam razmišljala o Drugom svetskom ratu i ta jedina ima svoj historijski prototip, a to je MILJUŠA JOVANOVIĆ, koja je prošla Goli otok. Jednu sam priču malko ukrala od VALENTINA RASPUTINA, a govori o stvaranju velikih termoakumulacija u kojima stradaju, odnosno bivaju potapana sela. To je način života koji nestaje pod točkovima progresa zbog kojeg nešto uvek mora da se žrtvuje, a lik sam nazvala po svojoj babi DRAGINJI koja je na neki način, ali u drugim okolnostima, morala da sahranjuje svoju kuću. Sledeća se priča odvija u Sarajevu pod opsadom, potom priča u kojoj protagonistkinja ispraća svoju sestru u emigraciju i zatim poslednja priča iz emigracije.

Kako ste spomenuli svoju babu Draginju, ali i Miljušu Jovanović, mislite li da su i ostali ženski likovi zapravo proizašli iz stvarnih osoba i iskustava, iako nemate direktnu poveznicu i inspiraciju?

Sve ima uporište u stvarnim ljudima, jer kada se tka književni tekst, uzima se iz jedne posude u kojoj su svi ljudi i sve što ste doživeli, ali i što ste pročitali i pogledali. Nemoguće je od toga se obraniti, i uvek sve naposletku ima uporište u nekome životu. Samo su osobine u književnom tekstu značajno zgušnutije nego u životu – tekst jednostavno ima tendenciju da to radi. Baš sam juče pričala o tome kako se patrijarhat obično posmatra kao neka monolitna datost, ali je zapravo vrlo porozan jer smo svi kroz život bili okruženi i ličnostima jakih žena. Ja sam faktički odrasla u matrijaratu: u mojoj kući i okolini, žene, ako nisu baš vodile glavnu reč, bile su poprilično ravnopravne. Sve ličnosti u ovoj drami imaju puno snage – iako pričaju o jako teškim iskustvima, mislim da nijedna od njih ne može da se doživi zapravo kao žrtva okolnosti.

Kada ste se već dotaknuli teksta, odnosno forme, zanima me na koji način u ovom slučaju poetski monolozi uspijevaju izraziti poruke i prenijeti iskustva?

Strašno je važno u bavljenju književnošću da ta književnost bude prvi stepen; sve drugo je drugostepeno u književnom tekstu. To je ono što je DANILO KIŠ govorio kada je odbijao naziv jevrejskog pisca – govorio je da ga ne interesuje manjinska književnost kao takva, literatura koja skreće pažnju na sebe jer je o ženama ili homoseksualcima i tako dalje. Ako se bavim literaturom, iskustvo književnog teksta onda mora pre svega biti književno, estetsko i slično, jer zašto onda ne pišemo neku drugu vrstu teksta o tome koji će ljudi lakše da shvate. Iz perspektive monodrame, karakteristika onoga što ja pišem je da je to samo jedan deo priče jer je to ono što se postavilo na scenu. Tako da je za mene drama i iskustvo dramske književnosti pre svega književno iskustvo, jer je pozorište jedna efemerna stvar – ono bude i prode, a jedino što je stalno u njemu i što opstaje je zapravo tekst.

Tema vaše monodrame je na neki način transgeneracijska. Nedavno ste sa supru-

gom Ivanom Jovićem gostovali u emisiji na Insajder televiziji i govorili o odgoju djece, ali i o vašim čerkama i njihovo generaciji. Mislite li da su ove generacije, pa i vaša i moja, ali i vaše djece, one koje staju na kraj transgeneracijskom prenošenju traume? Koliko je umjetnost važna u tom procesu?

Umetnost je uvek dobra za one koji odabiju da se njome bave, zato što ona zapravo predstavlja neku reciklažu patnje – ili, kako ja kažem, pisanje je kreativno upravljanje traumama. Međutim, oni iz moje generacije koji su malo načitaniji i obrazovani imali su tu priliku koju sadašnje generacije zbog velike upućenosti na tehnologiju nemaju. Više smo čitali, a književna dela su nam bila prvi terapeuti jer ne može svako da plati 50 evra za psihoterapiju, već su se čitali DOSTOJEVSKI i PROUST. Književnost je u tom smislu dosta moćna i zao mi je što imam utisak da sada generacije imaju manje fokusa, jer čitalačko iskustvo traži celog tebe. Knjiga te prosto usisa i traži mnogo u mentalnom smislu. Kada govorimo o traumi, ono najviše što mi možemo da uradimo u svojim ličnim životima je da za svaku stvar koja nije bila dobra i za koju smo spoznali da nije bila dobra, kažemo 'ovo se završava sa mnom'. Mislim da je to strašno važno u ličnim životima svake osobe i svako od nas ima tu stvar koja sa njima može da se završi, i to je priča o transgeneracijskoj traumi. Koliko god to poboljšanje bilo malo, mi time činimo veliku uslugu sebi, svojoj deci, svetu, ali da bi to čovek uradio, mora imati neki samouvid, a to je nateži deo – borba sa egom.

Serijski tekstovi 'Miševi na mostu' bavili su, između ostalog, temama stradanja i prognanstva. Vjerujem da je ova tema vrlo lična jer ste i sami iz Hrvatske otišli u Srbiju još početkom 1990-ih. Kako su ove teme, ali i iskustvo, oblikovali vaše shvaćanje identiteta, ali i pripadnosti i gubitka? Kako pristupate pisanju o pitanjima koja su teška i intimna, ali ipak mogu biti univerzalna?

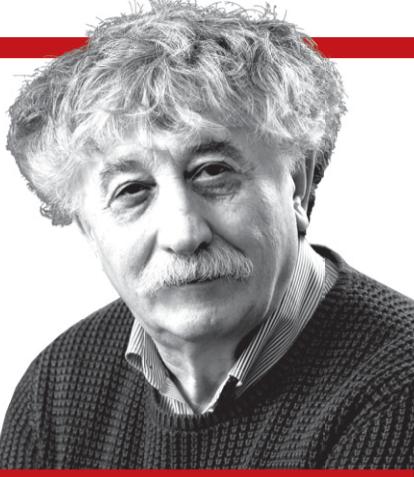
Meni je to iskustvo oblikovalo sve: moj odnos prema svemu u životu do najsjajnijih detalja, moj odnos prema novcu, prema imati-nemati, prema vremenu, smrti, doslovce svemu. Mislim da je ta vrsta osećanja strastvovanja svojstvena svakom ljudskom biću, samo što se kod onih ljudi koji su stvarno bili proterani to nepripadanje jasnije pokaže i ti ljudi bivaju samosvesniji. Ali mislim da je to stvarno iskustvo svakog ljudskog života – svet se menja, a mi prolazimo, i kada prođe neko vreme, više niko ne može da se razabere u onome što je živeo.

Sa suprugom ste radili i radite na više projekata: filmovima 'Isceljenje' i 'Zavestanje', a najnovije i na 'Lazarevom putu'. Film obrađuje teme želje za povratkom kući, ali i temu smrti, a zatim temu čovekove slobode, drame odnosa između čoveka i boga, čoveka i bližnjih... Sve su ove teme uvek predmet rasprave, ali mi se čini da je smrt veliki tabu u društvu, da o njoj govorimo tek kada se dogodi neko lično iskustvo smrti bližnjih ili pak kolektivna tragedija kakva je zadesila Novi Sad...

Još je BAUDRILLARD rekao da su u kulturi smrt i seks zamenili mesta – nekada je seks bio tabu, a smrt nije jer je deo života, a sada seks više nije tabu, a smrt jeste. Mi se u onome što radimo dosta bavimo tom temom odlaska, prelaska... U ovoj se monodrami smrt tumači na više načina, a 'Lazarev put' je cela okosnica, ali je film sa čudnom dramaturgijom koji se ne može ni objasniti, pa je najbolje da ga samo pogledate. ■

MAKSIMIR
I MIROGOJ

Rulfo u Grabu



PIŠE Sinan Gudžević

Da sam imao kapu u onome hladu, bila bi mi se okrenula oko glave. Moj rođak Muriz je na pergamentu slikao prizore iz 'Pedra Parama'! I to je radio u vrijeme kad smo se i viđali u Pazaru. A ja o tome nisam znao ništa. Dok mi je to izlagao, i pokazivao fotografije harmonike – koncertine – trudio sam se da ne pokazujem svoju zaprepaštenost trenutkom

Da me je neko upitao na kojeg autora ili na koju knjigu pomislim kad dođem u svoje rodno selo Grab, ja bih odgovorio da se autor zove Juan Rulfo, a knjiga je njegova knjiga 'Pedro Páramo'. Mogao bih i opisati više stvari koje povezuju Grab na južnoj strani Golije sa mjestom Comala u kojoj se zbivaju zbivanja koja je opisao Rulfo. Mogao sam, i mogao bih, mogu i sada, jer čujem kako kroz napuštene i zarasle staze Graba danju i noću idu glasovi nekadašnjih rođaka koji više ne hodaju zemljom, jer čujem kobile, ždrjepe i ždrebice kako njište i hržu, da mi iz ljeski, johinih krošnji i bukovih šumaraka dolaze glasovi radio reportera koji prenose utakmice iz 1966. godine ili pjevače s jake radio stanice Skopje kako zvonko pjevaju kroz kleke i kroz paprat, da čujem glas RAHIMOV dok pri povijeda o ježu koji liježe na opale džanarike kako bi mu se one nabole na igle, pa da ih sav džanarikav nosi svojoj djeci, koja će džanarike s njega skidati i jesti. Čujem često naše pse Kunova i Cenova, kako laju na nevidljive prolaznike ili na kljusad koja je nezavorena u tor ostala da trupa kopitama po tvrdom putu. Čujem često Šemsu kako pjeva 'Oj Jelena, kćeri moja jedna', čujem Čapova kako kevće radostan što se vratio čak iz Šumadije, gdje ga je HIVZO odvezao da ga izgubi. Čujem harmonikaše HAZBA i TAIPA i djecu čujem kako trče da kupe bombone koje je djever nevestin bacio pred njih, čujem kobilu Brnju kako joj šušti griva dok trči podno sela slušajući harmoniku iz radija. Sve to svakoga ljeta čujem i slušam, i vidim da i ne gledam. I mlaz svjetla iz groblja kako se diže i pada na vrh Koznika vidim, i glasove noćnih kopača uranija u Kozniku čujem.

Dosta godina već meni Grab liči na ono mjesto Comala u romanu 'Pedro Paramo' Juana Rulfa. Dosta godina i svake godine sve više. To što svakoga ljeta u Grabu čujem, a ponekad i u Zagrebu, učvrstilo je moju vjeru da su Grab i Comala neke daleke svojte, možda su čak i antipodi. Tako mi je Eduviges Dyada odavno svojta NEJME GUDŽEVIĆ, majke HAJRA LJAJIĆA, oca RASIMOVU. A Miguel Paramo je svojta RAMU, ocu moje majke. Konj Colorado je bio Dorat Ramov. Paramo je meni Pa – Ramo. Eto tako je to bilo i bivalo, činilo se učvršćeno i oblikovano u uspomenu i u uspomene. Pravo rečeno, imalo se šta oblikovati. Za autora i knjigu sam prvi put čuo od VASKA POPE, najmanje deset godina nakon što je objavljena. Urednik joj je bio on, Vasko Popa. U to vrijeme sam upoznao i prevodioča knjige RADOJA TATIĆA, a koju godinu kasnije sam upoznao i DUŠANA RISTIĆA, umjetnika koji je načinio amblem na koricama knjige. Ima još: upoznao sam i autora predgovora JUANA OCTAVIJA PRENZA, i viđao se s njime u Beogradu, pa poslije i u Trstu. Jedino je nedostajalo da upoznam i autora Juana Rulfa. U uvjerenju da će se to i ostvariti bio sam zamolio pjesnika hispanista BRANISLAVA PRELEVIĆA da mi kaže kad čuje da će Rulfo doći u Jugoslaviju. Te nade sam se lišio tek kad je, 7. januara 1986. stigla vijest da je u Meksiku Rulfo umro. Tako mi se knjiga, koju sam čitao i u Grabu i u Beogradu, činila dovršenom uspomenom.

Činila mi se dovršenom, sve dok mi početkom prošlog avgusta u Grab nije došao u posjetu MURIZ ČOKOVIĆ. Riječ po riječ,



Muriz mi ispriča i kako je on desetak godina radio na projektu LEPOSAYE MILOŠEVIĆ SIBINOVIC, a projekt je bio međunarodni, i predviđao je da umjetnici crtaju i slikaju na pergamentu, to jest na jagnjećoj koži. Projekat se zvao 'Pergament Srbija' i imao je više tema, vodu, let, kanjon Uvca, igračke robote, hrištanstvo, Prvi svjetski rat, da sad ne nabrajam sve njih, jedna od njih se zvala, ni manje ni više nego ilustracije za knjigu 'Pedro Paramo'!

Da sam imao kapu u onome hladu, bila bi mi se okrenula oko glave. Moj rođak Muriz je na pergamentu slikao prizore iz 'Pedra Parama'! I to je radio u vrijeme kad smo se i viđali u Pazaru, kad sam boravio ljeti u Grabu. A ja o tome nisam znao ništa. Dok mi je to izlagao, i pokazivao fotografije harmonike – koncertine – trudio sam se da ne pokazujem svoju zaprepaštenost trenutkom. Trudio sam se i mučio se pod navalom riječi koje su se u meni gomilale i prijetile da pokušaju kao konji preko ograde. U Grabu, gdje odavno duše umrlih lunjaju nekadašnjim puteljcima, a prate ih nekadašnji glasovi, laveži, rika i blejanje, hrzanja i graktaji, u taj razgrabljeni Grab je meni došao slikar koji je na jagnjećim kožama slikao potonulost Camale i Media Lune. I naslikao je i konje, i onoga čuvenoga po imenu Colorado. Muriz je rastao i na Pešteri, za školskih raspusta se najbolje raste na Pešteri, i tu je pod Giljevom planinom Muriz dobro upoznao konje Rama Kurtanovića, i teglećeg Zekana i jahaćeg Dorata. I nije mu trebalo znanja o konjima, on ga je dovoljno imao iz djetinjstva sa Pešteri, od konjokrote i konjanika Rama. Ti Murizovi konji iz 'Pedra Parama' i 'Doline u plamenu' bili su oni moji iz djetinjstva, oni koje je najčešće čuvalo HAJRIZ, pod obavezu da ih uoči petka dogna u selu, jer su petkom Gudževići na konjima išli u Dugu Poljanu. (O tih Hajrizovih muka s konjima: on ih sve skupi i dotjera na Staničišta, oni blagi i mirni, sve potaman s njima; kadli, najednom, kao da im je stigla nekakva naredba s neba, čitava se ta ergela rasprsne na sto strana, čuvat Hajriz očajan, sumrak je, treba ih opet skupiti i sagnati u selo; konji nisu kolektivni kao ovce, nisu ni

Muriz Čoković. Prizor s konjima u Comali, tuš u boji na pergamentu 2015.

kao goveda, konji su nepredvidivi, najteže je biti konjima čobanin). Konje je Muriz slikao na jagnjećim kožama, i te su slike bile izložene u Beogradu, u Kraljevu, u Pazaru, ali i u Parizu. I u Meksiku su bile Murizove slike konja iz 'Pedra Parama'!

O konjima kod Juna Rulfa Muriz mi je pričao na mjestu na koje su prije dvadeset godina stigla dva znojava čovjeka i kazala mi kako su oni iz telekoma i dolaze da selu ponude telefonsku liniju. Imamo 40 slobodnih linija za Grab, rekli su. Grab tada ima samo četiri kuće, moja je četvrtka. Rekao sam im da odvoje četiri priključka, po jedan za svaku kuću, a da 36 preostalih provedu u groblje udno sela. Mislili su da sam lud, a mislio sam ozbiljno. Da preko telefona čujemo one koji su umrli u selu i ukopani u njemu. Kao glas rano umrle SEVDE, kojoj je bolest sa čela otišla u glavu, pa se ponekad javi tiho pjevajući: *Otud idu tri Grčeta/ da obljebe tri Grkinje.* I glasovi MURATA i MAHIJE, muža i žene umrlih iste noći, jer su jeli mesa zaraženog crnim prištom. Glasove onih koji su pomrli daleko od Graba donosi vjetar i donosi ih noć. To su oni koji se razaznaju, ali ih ne možemo prepoznati: glas Šemsove braće AZIZA i ĆAMILA, koji su umrli u Galiciji kao đurunlige, glas HAZIROV, kome je gorka smrt zagonjala zemlju na kojoj je iskrvario, pa je jedna testija napravljena od te zemlje davala vodi grk okus, znak Hazirove smrti.

Pjesnik ISMET REBRONJA, Murizov i moj prijatelj, tvrdio je da se ništa na svijetu ne gubi, ni glasovi, te da će se naći neki izum koji će ih sve naći. Moj rođak Rahim (njegov se glas može u Grabu čuti na više mjesta) tvrdio je da se na Pešteri riječi na hladnoći smrznu, a kad otoplji odmrznu se i čuju se odande gdje su izgovorene. Je li to iluzija, ona za koju Dorotea iz 'Pedra Parama' kaže da je skupa stvar? A skupa jest: Dorotea živi u iluziji da ima sina, i traži ga, a Juan Preciado živi u iluziji da ima oca, i traži ga.

I je li iluzija uvjerenje ovoga koji piše da je ulogu Pedra Parama u njegovu životu konačno oblikovao u uspomenu Muriz Čoković? ■

VEDRAN ŽIVKOVIĆ

Umjetnost mora ići ka narodu

Postoji milijun razloga zašto je šire gledano kultura na niskim granama, ali jedan od njih je i elitistički stav umjetnika i želja da ne talasaju i ostanu jedni drugima jedina publika. Umjetnost ima i edukativnu i emancipatorsku ulogu i mora izaći iz uskog kruga, dati nešto ljudima



DAVOLJA buka, tambura iz paka, panonski mrak – kada opisuju muziku slavonobrodsko-zagrebačkog benda Nemeček, i kritičari i publika posežu za nabijenim metaforama koje podrtavaju njihovu specifičnu kombinaciju rock buke, balkanske tradicije i mračne atmosfere. Ove godine objavili su album 'Prokletije II', drugi dio istomene trilogije. Za pjesmu 'Mirila' osvojili su regionalnu nagradu Milan Mladenović, a trenutno pripremaju decembarsku promociju vinila u

zagrebačkom klubu Pauk. Tim povodom o spoju tradicije i noisea, životu i radu u Slavoniji te muzičkoj sceni razgovaramo s VEDRANOM ŽIVKOVIĆEM, koji u Nemečeku pjeva i svira tamburu.

Nemeček ste osnovali sa svojim bratom Vatroslavom Živkovićem dok ste još svirali u bendu Mokre gljive. Kako se oformio Nemeček kakav danas slušamo?

Mokre gljive su se bavile balkanskim folklorom, a Nemeček je paralelno funkcioni-

rao kao čisti ekstremni noise rock. Nakon raspada Mokrih gljiva, nekako su se logično spojila ta dva izraza. Htjeli smo da muzika odražava podneblje iz kojeg smo došli, a ionako mislimo da je rock u suštini narodna muzika. U jednom trenutku sam ostao sam s tamburom. U tom periodu je naš današnji bubnjar BORNA MAKSAN otvorio svoj studio Rattus Rattus na Trešnjevcu. Počeli smo se intenzivnije družiti i shvatili da imamo iste poglede na to kako se stvari trebaju dalje razvijati. LEA BESLAĆA smo stidljivo pitali želi li svirati klavijature s nama, na što je on

znalački objeručke pristao. Na prvoj probi smo shvatili da je to to. Ljubav na prvi ton.

Često vas nazivaju 'hrvatskim Swansima' ili uspoređuju s domaćim Kriesom. Sve su to komplimenti, no jesu li vam ti bendovi doista inspiracija?

Teško je govoriti o utjecajima kad sve utječe na tebe. Nekad mislim da na naš rad više utječu stvari koje su van muzike nego sama muzika koju slušamo. Kries je definitivno ostavio trag, kao i ostatak generacije koja

se devedesetih bavila tradicijskom glazbom poput DUNJE KNEBL, Cinkuša i LIDIJE BAJUK. Podjednako su bitni narodni napjevi, koliko i metal, punk, Beatlesi, The Brian Jonestown Massacre ili taj nesretni novi val po kojem je sad popularno pljuvati. Taj fenomen je direktno i indirektno utjecao na našu generaciju sviđala se ta muzika nama ili ne. Većini je bio prvi doticaj s muzikom zbog roditelja, a druga stvar je što on medijski i kulturološki još uvijek živi.

Poznati ste po svojoj 'tamburi iz pakla'. Odakle ona u vašim rukama?

Došla je iz potrebe da se radi nešto što nije puko kopiranje obrazaca. Prvi podstrek da je se može koristiti na drugačiji način bio je koncert samoborskog benda True koji je svirao death metal s tamburom. Kao i klape, tambura je nažalost često svedena na razinu estradnog kiča. Ali kao i u slučaju klape, tambura nije ni blizu toga za što ju se prodaje. Tamburaška glazba je izuzetno bogata, zanimljiva i ima nevjerljivu povijest. Do sada je zagreban vjerojatno samo pet posto toga što se može s njom raditi.

Bend vam se zove po liku iz knjige Feranca Molnara 'Junaci Pavlove ulice' koju smo svi oplakali u školi. Zašto ste odabrali to ime, znajući da će mali Nemeček drmati masivnom muzikom?

To je bila jedna od prvih knjiga u kojoj smo se kao djeca susreli sa smrću. Sve ostale knjige u toj dobi su manje-više završavale sa 'i živjeli su sretno do kraja života'. Nemečkovo ime je ostalo u podsvijesti. Bilo mi je zanimljivo da nešto tako krhko, a opet s plemenitom idejom u sebi, proizvodi muziku koja je masivna i mračna.

Vi ste povjesničar i iz vaše je muzike jasno da puno toga vučete iz konfliktne povijesti balkanskog prostora. Međutim, svoju ste muziku izgradili vrlo simbolički. Što vas u povijesti ovog prostora inspirira?

Ovdje su se lomile velike stvari, pa se i danas među svim južnoslavenskim narodima osjeti taj mrak. On ipak, čini mi se, daje neku specifičnu jurodivost i snagu. Naša pjesma 'Pored rijeke Drine' je, recimo, dosta direktna, ali inače ne volim objašnjavati simboliku pjesama jer su one dosta intimne. Povijest je naprosto utkana u naš svakodnevni život, ne možemo pobjeći od nje, ali se moramo njome baviti, koliko god to traumatično bilo.

Simbolika 'Crne zastave'

Na drugim Prokletijama dodatni ste nagnak stavili i na simbolički nabijen vizualni aspekt s Babićevom 'Crnom zastavom' na naslovnicu.

'Crna zastava' LJUBE BABIĆA je jedno od umjetničkih djela koje me fascinira. Nastala je 1916. u povodu smrti cara FRANJE JOSIPA i označila je raspad carstva i jednog svijeta. U nju je utkana sva tragedija 20. stoljeća, ratova i pokolja. Bilo nam je zanimljivo koristiti ju kao simbol aktualne strepnje. I sama je slika imala turbulentnu putanju i isla iz ruke u ruku, da bi na kraju završila kod JOSIPA VANIŠTE. Mi smo od njenog trenutnog vlasnika dobili dozvolu za korištenje jer je Vaništa prilikom prodaje uvjetovao da se ona mora moći koristiti za ovakve stvari.

Nesretni Nemeček, surova povijest, mračna atmosfera – odakle afinitet za crnilo i

težinu? Što je u njima plodno, muzički i ljudski?

U trenucima sreće i veselja si u ekstazi i ne maš nikakav odmak. U tami postoji odmak za introspekciju i meditaciju unutar koje vidim više smisla i mogu graditi stvari. Mogao bih reći da kroz mrak jednostavno vidim i više svjetla.

Idemo iz mraka vaših pjesama van, na stejdževe regije na kojima puno nastupate. Donose li vam više svirke uživo ili medijska pažnja koju ste dobili ove godine? Na kulturnoj sceni veze su itekako prijateljske i pomažemo si koliko možemo. Medijska pažnja je došla kao proizvod našeg višegodišnjeg terenskog rada. Organizacija i samoodrživost jednog benda su ključ za njegovo funkcioniranje. Sam taj proces u današnjim uvjetima jako dugo traje i mora biti spremjan da psihički i fizički izdržiš početno ulaganje i sav taj proces koji je naporan. Također, važno je da bend ide svirati u manja mesta, da se makne iz glavnih gradova, odnosno da odradi terenski rad jer jedino tako može izgraditi publiku.

Jesenas ste za pjesmu 'Mirila' dobili regionalnu nagradu Milan Mladenović. Prvi ste bend iz Hrvatske koji ju je dobio. Što vam je donijela?

Značajna je prije svega jer nosi ime MILANA MLADENOVIĆA. Osim što sam dijelom odrastao na muzici EKV-a i Šarla Akrobate, lik i rad tog čovjeka nose simboliku nečeg dobrog i plemenitog. I to je najvažnije. Ostalo je pragmatične prirode – osim financijske pomoći, sviramo na idućem EXIT-u, idućoj dodjeli nagrade Modro i zeleno u Makarskoj. Iako je regionalna, ona najviše odjekne u Srbiji jer je tamo zadužbina Milan Mladenović i stacionirana. Maksimalno su se pobrinuli za nas, od radijskih i tiskanih intervjuja do televizijskog nastupa. Ljudi su nas stvarno fantastično prihvatali. Izašli smo malo iz alternativnog balona i za nas je saznala publika koja možda teže dobije informaciju o ovakvoj muzici.

Koliko bendovi vašeg profila samoinicijativno izlaze iz tih svojih niša, na primjer u manje gradove?

Često se naljutim na glazbenike i generalno umjetnike koji se plaše izaći iz svoje zone komfora. Postoji milijun razloga zašto je šire

Ovdje su se lomile velike stvari, pa se i danas među svim južnoslavenskim narodima osjeti taj mrak. On ipak, čini mi se, daje neku jurodivost i snagu. Povijest je utkana u naš svakodnevni život, ne možemo pobjeći od nje, ali se moramo njome baviti, koliko god to traumatično bilo

gleđano kultura na niskim granama, ali jedan od njih je i elitistički stav umjetnika i želja da ne talasaju i ostanu jedni drugima jedina publika. Smatram da umjetnost ima i edukativnu i emancipatorsku ulogu i da mora izaći iz uskog kruga, dati nešto ljudima. Ići ka narodu, a ne od njega.

Posljednjih godina živite u Slavonskom Brodu. Kakav je život u tom gradu danas?

S jedne strane, Slavonski Brod je politički i kulturno zapuštena sredina. Veći dio Brođana živi tako teško jer je ekonomska situacija tako i u većini Hrvatske loša. Moderni Brod je izgrađen na temeljima Đure Đakovića, koji i danas radi, ali ni blizu toga kako je bilo nekada. Brod je i pogranični grad koji je za vrijeme rata jako nastradao. Kad gledaš slike prije i poslije rata, to su dva različita grada. Tu je i problem onečišćenog zraka koji grad vuče već godinama. Brod je grad s najzagadenijim zrakom u Europskoj Uniji. Bez obzira na to, život je dinamičan i ljudi se lagano vraćaju živjeti u Brod, pogotovo ljudi stariji od 30 godina. Osjeti se neki stidljivi optimizam, ako to smijem tako nazvati.

Zapuštena Slavonija

Budući da sam i ja iz Slavonije, a živim u Zagrebu, čini mi se da se predodžbe pune ljudi koje put nikad nije nanio u naš kraj, svode na par asocijacija: ruralni kraj, depresija, rat. Što se vama čini?

Situacija je kompleksna. Slavonija je devastirana kroz rat, opće siromaštvo, odnos države prema toj regiji, neefikasne lokalne vlasti. Postoji nezadovoljstvo razlikom između toga što je bila nekad i što je sad jer je zapuštena do neprepoznatljivosti. Dobijem tikove od rečenice 'Slavonija ima toliko potencijala', koju čujem svako malo, jer mi se čini da je to izlika da se ne radi ništa. S druge strane, postoji ogromna energija ljudi koji su tu ili su se vratili i rade nešto. Najviše Slavonaca je u Njemačkoj i Irskoj i u zadnje vrijeme primjećujem da se još ljudi počelo stidljivo vraćati ili pak razmišljaju o tome. S obzirom na krizu, veliki gradovi su postali finansijski neizdrživi i nehumani za život. Mislim da mladi ljudi trebaju otići, ali da je bitno i da se dio njih vrati i ovdje postavlja pitanja koja se dugo nisu postavila i mijenja stvari.

Vi ste među onima koji su se prije par godina vratili u Brod iz Zagreba. Kako ste donijeli tu odluku?

Spletom životnih okolnosti sam se vratio u Slavonski Brod. Potres, korona i sve nepodnošljiviji život u Zagrebu kumovali su tome. Shvatio sam da sam korisniji u lokalnoj sredini nego u zagrebačkom mrvatinjaku. Desentralizacija je ključ razvitka našeg društva, ne samo na polju kulture nego i ostalih građana, tako da su lokalne sredine te u kojima se treba graditi baza za dalje.

Koje je trenutno vaše mjesto u toj lokalnoj zajednici? Radite na radu 92FM, a počeli ste organizirati i koncerte.

Radio 92 je radio udruge oboljelih od multiple skleroze i to upoznavanje svijeta osoba s invaliditetom bila je jedna od važnih prekretnica u mom životu. Kad se uhvatit da ti koji si načelno zdrav prigovaraš oko nekih u suštini nebitnih stvari, dok se ljudi u kolicima bore za svaki dan, to te posrami i smiri ti ego. Drago mi je da smo s Radijem 92 i Kućom tambure u sklopu Galerije umjetnina grada Slavonski Brod dobili projekt kroz koji smo počeli raditi koncerte. S nama je

Slavonija je devastirana kroz rat, opće siromaštvo, odnos države, neefikasne lokalne vlasti. Postoji nezadovoljstvo razlikom između toga što je bila nekad i što je sad. Dobijem tikove od rečenice 'Slavonija ima toliko potencijala', koju čujem svako malo, jer mi se čini da je to izlika da se ne radi ništa

i udruga Usudi se, koja radi punk i metal koncerne. Osjetiš da su ljudi željni sadržaja i da im treba samo malo podstrelka. Jedni drugima pomažemo i to zajedništvo unutar male zajednice je jako zanimljivo. Puno je posla, ali osjeti se pozitivan elan.

Ljetos ste u Kući tambure svirali i s Nemečkom. Kako je bilo svirati svoju đavolju rock tamburu doma?

Koncert u rodnom gradu nakon toliko godina bavljenja muzikom donio je posebnu vrstu treme, ali je bilo kako treba. Svirali smo 21. lipnja, na dan glazbe. Taj je dan izmjereno 40 stupnjeva u Brodu. Bilo je nesnosno vruće, što je rezultiralo masom znoja i spaljenim pojčalom. Ljudi su bili sretni da se takav tip koncerta održava u njihovom gradu. Kuća tambure i jest zamišljena kao interpretacijski centar u kojem će održavati baš takve stvari – koncerti, konferencije, radionice i izložbe koje na suvremen način pristupaju nasljeđu. Nedavno su održani koncerti bendova #3, Bizon i Cinkuši, a idući su Truth ≠ Tribe i Dunjaluk. Sluha i publike ima, ali to je nešto što se gradi i za što je potrebno vrijeme.

Idući koncert, promociju vinilnih 'Prokletija', održat ćete 13. decembra u zagrebačkom klubu Pauk u sklopu studentskog doma Stjepan Radić. To je legendaran prostor, ali u njemu se već dugo ne održavaju koncerti.

Nakon par odsviranih Močvara htjeli smo napraviti nešto drugačije, nešto što će i nas same iznenaditi. Tehnički je Pauk užasno kompleksan poduhvat, ali smo okruženi sa mnoštvom legendama zanata – audioinženjerima HRVOJEM NIKŠIĆEM i HRVOJEM PELICARIĆEM te jednim od trenutno najboljih domaćih tonaca i lightmana FILIPOM PACAKOM. Osim toga, postoji ta emotivna priča oko Pauka. Generacije su tamo slušale neke od najboljih koncerata i onda je to samo naprasno stalo. Htjeli smo ljudima vratiti dio te atmosfere.

Vaša je muzika obavijena tamom pa čemo za vedriji kraj posuditi pitanje koje redovno zatvara intervjue u drugarskom nam magazinu Nada. Što vam daje nadu? Ljudi. ■

22. Human Rights Film Festival

(2. - 7. prosinca, Zagreb)



PIŠE Damir Radić

Ptice neuvjerljivice

Filmovi Arnold i Guadagnina na atraktivnom 22. HRFF-u nisu oduševili

OVOGODIŠNJE izdanje zagrebačkog Human Rights Film Festivala nesumnjivo je bilo jedno od najatraktivnijih. Predstavilo je nove filmove kapitalaca ANDREE ARNOLD ('Bird'), LAVA DIAZA ('Fantosmija'), MIGUELA GOMESA ('Veličanstveno putovanje' nagrađeno za režiju u Cannesu), PABLA LARRAINA ('Maria'), JIJE ZHANGKEA ('Nošeni plimom') i LUCE GUADAGNINA ('Queer'), ali i festivalski izrazito istaknute naslove manje znatnih autora - 'Ljubav u Mumbaiju' PAYAL KAPADIJE (Grand Prix u Cannesu) i 'Pepe' NELSONA CARLOSA DE LOS SANTOSA ARIASA (Srebrni medvjed za najbolju režiju u Berlinu), a bilo je tu i 'Sjeme svete smokve' (Posebna nagrada žirija u Cannesu) afirmiranog, ali ne i 'kaptalnog' MOHAMMADA RASOULOFA. Također smo mogli vidjeti nove (eksperimentalne) dokumentarce svjetskih šampiona tog roda BENA RUSSELLA ('Direktna akcija', suredatelj GUILLAUME CAILLEAU) i WANGA BINGA ('Mladost ('Teška vremena') te postjugoslavenskog art pravaka DANE KOMLJENA ('Kadencija za vrt'), čime lista istaknutih autora i zanimljivih naslova nije iscrpljena, ali negdje se, s obzirom na ograničenost ovog teksta, mora stati. Sukladno tome, pozabaviti će se samo dvama (igranima) ostvarenjima, a to su uratci simbolički posebno nabijenih naziva 'Bird' i 'Queer'.

Poznavatelji opusa Andree Arnold znaju da su ptice koje lete nebom ponavljajući motiv valjda svakog njezina filma, još od Oscarom nagrađenog kratkiša 'Osa', jednako kao što se u svakom filmu posvećuje nižestaleškim (često mladim) likovima i miljeima. 'Bird' nije iznimka: bavi se (vrlo zrelom i odlučnom) 12-godišnjom djevojčicom (naturščikinja NYKIYA ADAMS) i njezinom disfunktionalnom, na dviye, po-djednako oskudne lokacije podijeljenom obitelji. Također je i pun kadrova ptica u letu, no ovog puta 'jedna od njih' zauzela je i naslov filma, referirajući se na jednog od glavnih likova koji se predstavlja kao Bird

(Ptica). Taj lik u izvedbi uvijek osebujnog i ekspresivnog FRANZA ROGOWSKOG postaje djevojčićin najbolji prijatelj i oslonac, kad to već ne može biti njezin nedorasli mladi otac (odlična uloga BARRYJA KEOGHANA), a uz njega, Birda, veže se i fantastičan element. Naime, Arnold, vjerojatno svjesna da je zapala u stanoviti automanirizam (njezino slikanje društvene margine i dalje je suvereno u svom spoju poetskog naturalizma i emocionalne angažiranosti, međutim izgubilo je na svježini), odlučila je iskoracići u prostor fantastičnog, tako da se Bird/Ptica doslovno pretvoriti u (veliku) pticu (nalik orlu) kako bi kaznila zlostavljača drugog, majčinog dijela djevojčine porodice. Rješenje je to dvojbe u uvjerljivosti; iako na neki način pripremljeno, ipak ostavlja dojam nategnutosti. Stoga 'Bird', prvi Arnoldin dugi igrani film nakon osam godina i nezaboravne 'Američke slatkice', nije baš oduševljavajući povratak velike autorice, iako su neke scene u njemu maestralno realizirane.

'Queer' kontroverznog Luce Guadagnina adaptacija je istoimena kratkog romana kultnog WILLIAMA BURROUGHSA o sredovječnom Amerikancu (piševe alter ego) koji u Meksiku, krcatom sparinom i znojem, traži narkomanske i (homo)seksualne užitke. Djelo izvornih *underground* ishodišta Guadagnino je pretvorio u svoj možda najviše mejnstrimaški uradak, barem otkad je stvorio ime na svjetskoj filmskoj sceni. U glavnoj mu je ulozi 'James Bond' DANIEL CRAIG, koji svoj 'njonjasti' lik korektno interpretira, čak se upuštajući u donekle smione homoseksualne scene (koje su međutim prilično sterilne u usporedbi s recimo WONGOVIM 'Zajedno sretni'), no glavni adut filma je mladi i suptilno privlačni DREW STARKEY kao njegov voljno-nevoljni (polu)ljubavnik. Pomalo 'akademski' redateljski pristup razbuđuje se i dinamizira u ključnim scenama opijatske deluzije u meksičkoj provinciji, no one ostaju jedina ekstraordinarnost u ovom začuđujuće pitomom ostvarenju. ■

NOVACI: (Pre/Formacije)

(Pogon Jedinstvo, 6. - 14. prosinca)

PIŠE Bojan Dmitrović Krištofić



Izložbom ponajprije dominira taktilno (Foto: Sanja Bistričić Srča/WHW)

Nema svijeta bez podsvijesti

Višestruko zanimljiva izložba potvrđuje vrijednost programa NOVACI

AKO ste se ovog tjedna uspeli do Male dvorane na katu Pogona Jedinstvo, bili ste prepušteni treperavom izložbenom postavu u kojem svjetlo, sjene, zvukovi i odrazi igraju osebujne uloge, tvoreći suptilan, ali iskrčav i zavodljiv ambijent. Riječ je o završnoj izložbi ovogodišnjeg, četvrtog izdanja projekta NOVACI, ostvarenog u suradnji kolektiva WHW i Pogona – Zagrebačkog centra za nezavisnu kulturu i mlade. Program je namijenjen mladima na počecima umjetničkih i kustoskih karijera, koji se uz mentorstvo kustosica ANE KOVACIĆ I LEE VENE žeze okušati u radu na cijelovitom izložbenom projektu. Svoja su istraživanja i koncepte kao novaci, odnosno novakinje, dosad ostvarile povjesničarke umjetnosti TENA STARČEVIĆ I ANTONELA SOLENIČKI te novomedijska umjetnica TEUTA GATOLIN, a 2024. je za sudjelovanje u programu putem javnog poziva prvi put bio odabran kolektiv – ROSE, koji čine BRUNA JAKUPOVIĆ, LANA LEHPAMER I IVOR TAMARUT. Za domaće je prilike nesvakidašnje što su se umjetnici okupili u kolektiv čim su počeli studirati na Odsjeku za animirani film i nove medije pri zagrebačkoj Likovnoj akademiji 2017., stoga su na lokalnoj i regionalnoj sceni već skupili zamjetno i kritički vrednovano iskustvo, ali je ovo bio prvi put da su igrali ulogu kustosa. Neovisno o konačnom izložbenom ishodu, također je vrlo važno istaknuti da je edukacijska vrijednost programa NOVACI u svakom slučaju neosporna, s obzirom na to da je obrazovanje u kustoskim znanjima i vještinama na visokoškolskim ustanovama, unatoč pojedinim pomacima unazad nekoliko godina, još uvjek nedovoljno zastupljeno. U slučaju ROSE kolektiva, izložba ('Pre/Formacije') koju su kurirali višestruko je zanimljiva kao takva. Otegona okolnost čitanju izložbe je uvodni tekst koji je teže prohodan no inače, no glavni mu je nedostatak ipak to što nigdje nisu navedeni nazivi radova umjetnika/ica RENE HAZULIN, KRISA KOMLJENOVICA, MARIE JOSIPOVIĆ I JULEKA PLOSKOG, koji većinom pripadaju najmlađoj generaciji autora/ica u likovnom polju, rođenih kasnih 1990-ih i ranih 2000-ih. Ulaz u koncept izložbe predstavlja pitanje inspirirano tekstrom 'Trans*/Matter/Realities and Queer Political Imaginings' KAREN BARAD: 'Kako pojmovi materijal, materijalnost i materija stoje u (...) odnosu prije, tijekom i poslije izlaganja umjetničkog djela?', koje posjetitelje izravno upućuje na već spomenutu senzualnost postava, pri čemu su granice među pojedinim radovima vrlo fluidne, gotovo nepostojeće, naravno svjesno i namjerno. Julek Ploski svoj je performativni DJ-set izveo na otvorenju izložbe kojem nažalost nisam mogao prisustvovati, pa o tome ne mogu govoriti, ali se predmetne instalacije Hazulin i Josipović skladno prožimaju s Komljenovićevom zvučnom instalacijom u jedinstveni umjetnički ambijent. Njegova je jasna i čista cijelovitost zato ključna olakotna okolnost doživljaju izložbe, jer je moguće odmaknuti se od pojmovima i idejama preopterećenog teksta da bi se prepustilo dovitljivom supstojanju materijalnog i virtualnog svijeta oblikovanog od strane umjetnika i kustosa. Njime dominira ogromno zrcalo preko puta ulaza u postav, kao dio rada Hazulin, okruženo otrgnutim djelima umjetnih lica i tijela u čiji okvir odrazi dosljedno materijaliziraju stalno promišljanje i promjene rodnih i vezanih identiteta kao vrijednost samu po sebi, dok podna instalacija već hvaljene kiparice Josipović umjetnu svjetlost i platneni te glijenjeni pokrov povezuje u krhak, ali razgranat organizam, koji svjedoči o presudnosti duboke povezanosti živilih bića zbog zajedničkog opstanka. Dvije komplementarne instalacije, umjerno upućene jedna drugoj, svako su također zapljenjene Komljenovićevim zvučnim valovima, koji jačaju ugoda gotovo kazališne artificijelnosti i sceničnosti postava u cijelini, ali su također i nužan osjetilni kontrapunkt izložbi kojom inače prevladava vizualno i ponajprije taktilno. Svaki sam predmet poželio dodirnuti. Zvuk je tu da podsjeti kako materijalno, kako god ga definirali, ne može uspijevati bez podsvijesti. ■

PREPORUKE: MUZIKA

Kendrick Lamar: GNX

(pgLang/ Interscope)

OBJAVLJEN bez prethodne najeve, šesti studijski album KENDRICKA LAMARA dolazi na samom kraju turbulentne i iznimno uspješne godine u kojoj je dvaput završio na prvom mjestu Billboardove liste singlova zahvaljujući medijski iznimno popraćenoj svadi s DRAKEOM. Umjesto nastavka sukoba koji se u ovim pjesmama nikad izričito ne spominje, album funkcioniра kao posveta Los Angelesu i njegovom G-Funk nasljeđu. No niz gostovanja lokalnih repera pokazuje da 'GNX' nije samo



vježba iz nostalгије i elastičnih bas linija, već dosljedni nastavak gradnje osobne i kolektivne mitologije. Naizgled manje konceptualno usmjeren od svojih prethodnika, album je i dalje ispresjecan i povezan ponavljajućim motivima i referencama. Uz 'Damn', u pitanju je vjerojatno najpitkiji i najplesniji Lamarov album, no pjesme poput narativno iznimno bogate 'Reincarnated' potvrđuju da ni pripovjedački senzibilitet nije zanemaren. Objavljen nekoliko mjeseci prije najavljenog nastupa na Super Bowlu, 'GNX' je daljnji prilog tezi da danas ne postoji reper koji bolje miri svoju kreativnu i komercijalnu stranu, čak i onda kad jedna očigledno preteže kao što je to ovdje slučaj.

Tyler, The Creator:
Chromakopia

(Columbia)

OSMI album TYLER, THE CREATOR još je jedna potvrda nesvakidašnjeg autorskog senzibiliteta. Poznat kao neslužbeni vođa rap kolektiva Odd Future, krajem nultih i početkom dvijetusućitih ostvario je zapaženu solo



sto svjesno kontradiktornu perspektivu poput one u impresivnoj 'Denial Is a River'. Budućim ostvarenjima bi zasigurno pomoglo malo više strukture, no slično eklektični i hektični sza-in blockbuster 'sos' postigao je ogroman kritički i komercijalni uspjeh baš zahvaljujući svojoj neurednoj prirodi.

■ Karlo Rafaneli

PETRA HRAŠĆANEĆ
Svaka izvedba za mene
je čin transformacije

U srži vaše nove predstave 'Jednočinka', koja će premijerno biti izvedena 14. i 15. prosinca u ZKM-u, jest tema kraja. Koji je za vas njen značaj u kontekstu izvedbe i plesa?

Svaka izvedba, bila plesna ili neka druga, za mene je čin transformacije i pokušaj traženja i gubljenja – sve ono što izlaganje, ali i neki odnos prepostavljuju. Nedavno sam izvela stotu izvedbu predstave 'Love Will Tear Us Apart' i razmišljala sam o kraju, završetku ili smrti nekog vremena provedenog s njom u društvu. Svakako, dvanaest godina je prošlo i ne mogu se vratiti niti u to vrijeme u mom tijelu niti u našem društvu, ali sto i prva izvedba se nakon toga desila u Splitu, a uskoro će i sto druga i Dubrovniku... i pitanje kraja se odgodilo, ili je jednostavno prestalo bitno. Male smrti žive s nama svaki dan i jedino susret s drugim, dijeljenje i ono što možemo ponuditi su vrijedni ulaganja u međuvremenu.

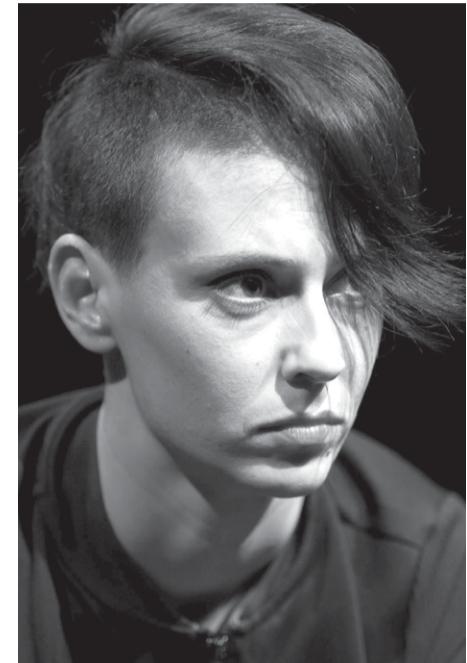


Foto: Sara Bernarda Moritz

Što je pak sa suvremenim plesom u vrijeme krize, ili s vremenom krize u suvremenom plesu?

Ovaj rad nije zamišljen kao suvremeno plesno istraživanje već izvođačka igra plesačice i glumca na vječnu temu smrti, kraja ili prekida. U samom vokabularu tretira se pojam vremena i prolaznosti, a u kompoziciji teži montaži koja nije nužno u vremenski logičnom slijedu. Pitanje izbora bi možda mogla biti neka ultimativna tema koja prevladava u tehnologiji, ali i finalnoj ekspoziciji predstave u svim aspektima. Tijelo nije nikada u krizi, ono je u svojoj prirodi ono što jest i kao takvo se izražava odabirom. Suvremeni ples u Hrvatskoj je oduvijek u krizi na svim razinama, ali nije li divno da proizvodi simbioze, preživljava, bori se i ima barem devet života? Mislim da svaka vrsta poezije, pa i ona tjelesna, makar izvedena u vlastitoj sobi, na neki način lječi, a sam čin akcije – 'sada ću ovo napraviti' – postaje malo svjetlo.

■ Lujo Parežanin

KVADRAT



Na drugom u nizu koncerata u zagrebačkoj Areni LEPA BRENA je u povodu OLIVEROVOG rođendana 7. prosinca otpjevala 'Što to bješe ljubav', učinivši to na -ekavici. Neki su bili oduševljeni tom gestom, a što se bijesne manjine tiče, pitamo se kako su mogli slušati i Oliverovu verziju znajući da je tekst napisala jedna i jedina MARINA TUCAKOVIĆ.

■ L. P.

Šta to bješe ljubav – Brena u Areni (Foto: Zvonimir Barišić/PIXSELL)

Imitacija stvarnija od originala

Triptih izložbi posvećen suradnji umjetnika i dizajnera Darka Fritza i Željka Serdarevića primjer je kako se može i treba posvetiti fenomenima iz novije prošlosti, koji nastavljaju biti jedan od temelja umjetničke i kulturne suvremenosti – ali uvijek i s tajnom vremena u svojoj biti

SIVE zone zagrebačkih osamdesetih, posebno kasnih, donedavno nedovoljno istražene i vrednovane u povijesti umjetnosti, muzeologiji i umjetničkoj kritici, srećom sve više prestaju biti tamne mrlje naše ne-samo-popularne kulture i ponovo svijetle sjajem tog vremena koje, reklo bi se s pravom, mnoge i dalje neodljivo privlači. Srednja i mlađa generacija povjesničara umjetnosti, teoretičara i kritičara suvremenе umjetnosti, vizualne kulture i dizajna potvrdila se kao sposobna da pojedine nezaobilazne pripovijesti iz labudeg pjeva Jugoslavije u svom polju, uz podršku i sudjelovanje starijih kolega, vrati pod sigurno galerijsko osvjetljenje, mada se znatan dio tih priča nekoć odvijao i na ulicama i mjestima izvan likovne sfere, poput klubova i više neformalnih, alternativnih prostora, kakvi nisu ni dan-danas dovoljno često poprište radikalnih umjetničkih događaja. Međutim, obnovljeno i usmjereno zanimanje za prošlost može i sadašnjost opet povesti snažnije u tom smjeru, što bi Zagrebu izrazito dobro došlo, gradu koji u godinama nakon potresa još uvijek ne barata s dovoljno dostupnih prostora za kulturnu proizvodnju i svakodnevni rad umjetnika.

Priča o kratkotrajnoj, ali snažnoj i važnoj kreativnoj suradnji između DARKA FRITZA (r. 1966.) i ŽELJKA SERDAREVIĆA (r. 1965.) tim tragom može biti nadahnuće svima koji traže ulaz u umjetničko polje. Triptih aktualnih izložbi u Muzeju suvremene umjetnosti, Galeriji Hrvatskog dizajnerskog društva i Galeriji Spot udruge Ured za fotografiju, koje su producirane samostalno, ali se mogu i trebaju gledati zajedno, dosad najambicioznije u bilo kojem obliku sabire njihov rad od 1987. do 1991. godine, kada su naoko odjednom stupili na kulturnu scenu i tri sezone stvaralački žarili kao duet Krici i šaputanja (ako su proizvodili samoinicirane umjetničke rade) i kao Studio Imitacija života (ako su proizvodili naručene rade, odnosno grafički dizajn). Izložbu u za ovu svrhu iznimno pogodnom Black Boxu MSU-a kurirala je MARTINA MUNIVRANA, a naslovljena je 'Podijeljeno vrijeme: Krici



i šaputanja / Studio Imitacija života 1987. - 1991.' (7. studenog - 12. siječnja), ali ponajprije obuhvaća prvu polovicu Fritzovog i Serdarevićevog rada. Postav čine likovna djela, poglavito objekti, asambleži i instalacije, među kojima su neki izvorno bili predstavljeni u javnom prostoru grada, što je na izložbi prikazano fotografijama više vrsnih autora koji su usko suradivali s dvojcem ili su njihove nastupe dokumentirali u sklopu rada za medije ili ustanove (BORIS BERC, PAULA COURT, BORIS CVJETANOVIĆ, OZREN DROBNJAK, RINO EFENDIĆ, ZORAN FILIPović i IVAN POSAVEC). Također je prisutna izdašna televizijska i videodokumentacija glazbeno-scenskih priredbi dvojca, koje su sve vrijeme postavljali i izvodili usporedno s likovnim i grafičkim sadržajima; k tome su uvrštene i njihove izložbene i programske brošure te deplijani, koji su, logično, imali ravnopravnu ulogu u komuniciranju umjetničkih postulata i svjetonazora kao i drugi radovi Fritz i Serdarevića. Vrijedi istaknuti da likovni postav izložbe potpisuje Fritz, a grafičko oblikovanje ili dizajn Serdarević, što je slučaj i s izložbom u HDD galeriji, pa se cijeli ovaj pothvat u neku ruku može pro-

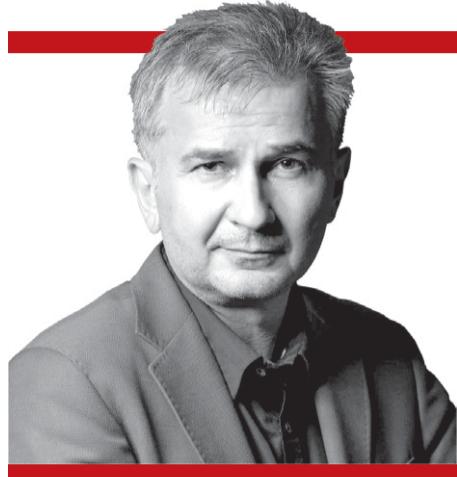
matrati i kao njihov zavišni zajednički rad pod imenima koje su nekoć koristili, svojevrsni smireni *final statement*.

Dakle, izložba 'Studio Imitacija života: Oblik vremena - grafički dizajn 1987. - 1991.' (22. studenog - 30. prosinca) u HDD galeriji, prema konceptu kustosa Marka Goluba donosi koncizan, a bogat pregled rada dvojca u polju dizajna; čime su možda ostavili najvidljiviji i najutjecajniji trag u javnom prostoru, slijedom značaja plakata koje su oblikovali prvenstveno za Eurokaz, festival novog kazališta, od samog početka 1987., ali i za Dramu SNG u Mariboru, Tjedan suvremenog plesa i druge tadašnje teatarske i izvedbene programe. Nit je vodilja dizajna Fritz i Serdarevića, ali i umjetnosti te zajedničkog im rada u cjelinu, s jedne strane odnos prema mediju fotografije, no i medijima masovne komunikacije uopće, gdje su među prvima u našoj sredini lucidno prepoznali da pod novim uvjetima ama baš svima dostupnih i jeftinih grafičkih reprodukcija, misleći na tehnologiju fotokopiranja ili *xeroxa*, originalne slike ili fotografije više definitivno nemaju primat nad kopijom.. Dapače, samo biranje i kombiniranje motiva iz umjetnosti i popularne kulture

putem bezbrojnih varijacija te slučajnih ili najorijentiranih grešaka u procesu kopiranja dobiva novu, za vrijeme rasapa modernosti relevantnu, životnu vrijednost. Ni grafička serija kao umnožak otiska više nije avantgardna, nego je proces potrebno slikom oživotvoriti sa svih strana, a vrijeme u kojem se to odvija postaje uzbudljivo utjeloviti na plakatu ili u instalaciji, ili pak u izvedbi. Sviest o kreativnom procesu i danom mu vremenu kao sadržaju rada, iz specifičnog je supkulturnog očišća nezaobilazna komponenta djelovanja Studija Imitacija života te Krika i šaputanja. S druge je tako strane njihovo ključno obilježje visok, napregnut nivo referencijskosti i autoreferencijskosti, gdje nije riječ samo o tome da su kroz izvedbe, fotografiranje sa suradnicima i medijsko pojavljivanje Fritz i Serdarević za sebe konstruirali identitete jednako artificijelne, no paradoksalno i životne kao što su bili i drugi im radovi, već su im i sva djela prepuna pripovjednih rukavaca koje samo upućeni mogu dekodirati i dešifrirati. Međutim, to ne umanjuje baroknu spektakularnost same slike, bila ona pokretna ili statična prema mediju koji su u danom trenutku koristili. Martina Munivrana je to ovako obrazložila: 'Sljedeće godine (1989., op.a.) u Galeriji suvremene umjetnosti, u kustoskoj koncepciji TIHOMIR MILOVCA postavljaju izložbu 'Ekranizacija', popraćenu serijom javnih instalacija u obrtničkim uličnim vitrinama po centru Zagreba. Devet odabranih punktova formiralo je na karti oblik trokvadrata, geometrijsku formu u obliku grčkog križa bez donjeg kraka, koji je umjetnički dvojac sam imenovao i primjenjivao u brojnim dizajnerskim i likovnim projektima. Akcija je naslovljena 'Lontano dagli occhi, lontano dal cuore', dok se naziv izložbe 'Ekranizacija' referirao na postupak obrade ciklusa u plošne fotografске površine, pomoću kojih su preneseni s ulice u galeriju u omjeru 1:1.' Simbolika rada se dakle ponavlja i preoblikuje te postaje ritualna: tko je kadar prepoznati znak, sudjeluje u slojevima nedostupnim drugima, ali je svima, na ulici, pred očima raskošna slikovitost i osebujnost instalacija.

Treća izložba – 'Dobri izgledi' (15. studenog - 6. prosinca) u Galeriji Spot – čija je kustosica SANDRA KRIŽIĆ-ROBAN, iza višežnačnog naziva otkrila je fundus fotografija s likovima Fritz i Serdarevića, čiji su autori pored već navedenih fotografa i SAŠA BURIĆ i JANE ŠTRAVS, kao i anonimni majstor iz fotoradnje u Bitoli. Njih dvojica su se, pretpostavljam, ondje slikali 1988. prilikom izvedbe predstave 'Crna rupa' BRANKA BREZOVCA, za koju su radili nagradenu scenografiju. Upravo je ova fotografija, rađena na način oslikanih obiteljskih portreta ili dokumenata iz vojske, amblematska za čitavu priču Studija Imitacija života te Krika i šaputanja, jer sažima njihov odnos prema autorstvu i vrijednosti autentičnosti umjetničkog iskaza. Neponovljivost se povlači pred umnažanjem prizora koji čine mnogostruku cjelinu, a jedinstvenost određene slike daje prednost izgradnji sekvence; što je perspektiva posebno primjenjiva na postav izložbe 'Dobri izgledi', gdje se pojedine serije fotografija, dakako, mogu promatrati izdvjajeno, ali je poanta u tome da je cijela izložba zaokružena sekvenca, a čitav zajednički opus Fritz i Serdarevića, na neki način, film drugim sredstvima, odnosno uklapanje vremena i kalkuliranje kretanja u medije koji su u lokalnoj sredini prije njihove pojave trebali baš takvo prevredovanje. Muzeju, galerijama i organizacijama koji su zaslužni za izvođenje ovako ozbiljne i obimne izložbene sekvence to služi na čast, jer primjer je kako se u tom kontekstu može i treba posvetiti fenomenima iz novije prošlosti, koji nastavljaju biti jedan od temelja umjetničke i kulturne suvremenosti – ali uvijek i s tajnom vremena u svojoj biti. ■

TV RAŠETANJE



PIŠE Boris Rašeta

Doručak s autorom: Dubravka Stojanović, HRT, 3. prosinca, 18:08

NAJTEŽE je predvidjeti prošlost, smatra dr. Dubravka Stojanović, srpska historičarka koja je na sajmu knjiga u Puli predstavila svoju knjigu 'Prošlost dolazi'. Stara, klasična zamisao LEOPOLDA RANKEA o povijesnoj znanosti kao skupu činjenica i opisa onoga što se dogodilo i kako se dogodilo – na smetlištu je povijesti. Mi nemamo pojma o onomu što se događa pred našim očima, a kamo li o onome što se dogodilo prije. Ušli smo u 'postfaktično doba'. Prethodni događaji podložni su nezamislivim resetiranjima i novim čitanjima, čija je pozadina politička. Negativci postaju pozitivci i obrnuto, bivši saveznici postaju mrski neprijatelji i vice versa, a o tome da se iz povijesti nešto da naučiti ozbiljni ljudi više neće ni natuknuti. Dr. Stojanović je na predstavljanju knjige ispričala detalje zanimljivog istraživanja iz Srbije, u kojem su djeca ispitivana tko su bili saveznici Srbije na Solunskom frontu. Ponudeni su odgovori 'Engleska i Francuska', 'Rusija i Grčka' i 'Bili smo sami'. Oko 90 posto ispitanika odgovorilo je 'Rusija i Grčka'. 'Ispitanici su današnja saveznštva projicirala u prošlost', rekla je dr. Stojanović. FRANCHET D'ESPEREY, 'Kreće se lađa francuska' i slične srpsko-francuske ljubavne teme, koje su funkcionalne od Soluna do zadnjih balkanskih ratova, zaboravljene su. Oformljena su nova saveznštva i rođene nove omraze. I tako – do sutra, do iduće krvine kurve povijesti... Tko zna kakva nam iznenadenja prošlost još spremna?

Pressing, N1,
3. prosinca, 20:00

MIRO BULJ nije osobito miro-ljubiv. ILIJI JANDRIĆU povjerio je kako bi MIRKU NORCU vratio čin generala Domovinskog rata jer je heroj koji je odrobio svoje. 'Koji heroj ubija ženu?' upitao ga je Jandrić. 'Norac je obranio Hrvatsku', uzvratio je Bulj, pa nastavio: 'Čak je odslužio svoju kaznu. Kao mladići je preuzeo odgovornost za obranu kićme Hrvatske.' U ovome 'čak je odslužio svoju kaznu' naslućujemo čuđenje zbog te činjenice. 'Je li u redu ubiti civila u ratu', nije se dao Jandrić. 'Ja ne znam sve te okolnosti', zaključio je Bulj, koji bi izvodio vojsku na granice, a kako nema ovlasti za to, sazvao bi referendum. Trampistička ideja militarizacije granice nije ništa novo, pitanje je samo što bi to riješilo. Bi li ta vojska imala pravo pucati na migrante? Bi li naši pobožni kršćani otvorili vatru na muslimane? Hrvatska policija je, inače, već sad znatno veća od vojske (21 tisuća policijaca, 15 tisuća vojnika), pa je vrlo diskutabilno bi li se time išta dobilo. Bulj u migrantima vidi i problem za budućnost. 'Tu dolaze ljudi iz drugih kultura, tradicija, običaja. Predviđaju da će za nekoliko godina tu biti i 400 tisuća ljudi, dok



se naši mladi iseljavaju. Naravno, tu se spušta i cijena rada. Tu moraju biti ograničenja oko uvoza radne snage.' Fino, a tko će zidati kuće i razvoziti pizze na biciklima, po kiši i snijegu? Penzići iz Dicma, Brnaza, Donjega Lapca? 'HDZ je', kazao je Bulj, 'dobio vlast sa 700 tisuća glasova, pa bi strani radnici u dogledno vrijeme mogli preuzeti i vlast u Hrvatskoj i u Saboru ozakoniti da žene imaju maramu, da im se zabrani voziti... O tome treba razmišljati jer to je veliki broj izmjene stanovništva. Mi smo mala država', rekao je Bulj. Hm, a tko je ono dva puta skinuo HDZ grobaru s lopate? Da nije baš Buljev Most? Migrantske teme su očito nešto što plasi stanovništvo. One predstavljaju značajan dio baze trampističkog tornada, koji divlja od Dallas do Dicma, no dok god je Bulj TRUMPOVA replika, nema straha. Ali, što ako se Izbavitelj pojavi? Netko od formata?

P. S. Nakon emisije na Facebooku se oglasila SANJA SARNAVKA: 'Pa, prosvijetli Bulja', napisala je Jandriću misleći na Norca. 'Mojoj učenicu ubio je mamu i tatu liječnika u Karlobagu, daleko od bilo kojeg ratišta. Bila je nijema i osamljena, a onda mi je ispričala što se dogodilo. Nju su poslali roditelji u Zagreb stricu, a mladež brata u Liku prije no što su mučki ubijeni. Ni krivi ni dužni.'

Kincsem, HRT,
3. prosinca, 22:04

SJAJAN mađarski film! Epskog zamaха, lijep i raskošan (naškupljiji mađarski film u povijesti), napet kao triler, prikazuje Ugarsku u vremenima sjaja i strave, u desetljećima nakon gušenja slavne revolucije 1848. koju je u ime Carstva zadavio i naš konjanik s Trga Republike. U središtu radnje je legendarna trkača kobila Kincsem, koja u 54 utrke nikad nije izgubila. Oko nje se plete (romantizirana) priča o dvije obitelji koje je revolucija odvela na suprotne strane, mađarske ERNŐA BLASKOVICZA i austrijske ARTHURA VON OETTINGENA. Zbog poraza mađarske revolucije, aristokrat Blaskovic (ERVIN NAGY) ostaje bez svega. Von Oettingen mu ubije oca i uzme imanje. Dječak je svjedok ubojstva. Dva deset godina kasnije on sve karte stavlja na kobilu slabih mišića i loše građe, kojoj nitko ne daje nikakve šanse. On je izlije-

Kobila Kincsem u romantiziranoj verziji priče iz mađarske povijesti (Foto: Screenshot/HRT)

či, ukroti, istrenira i s njom zaradi prvi milijun... Film slijedi holivudske vizuale, pomalo očijukajući s nacionalizmom i boljom prošlosti. Napetu priču nećemo dalje spojlati, pa evo nekoliko detalja o toj impresivnoj šampionki, čije ime i danas nosi jedan od budimpeštanskih hipodroma. Legenda kaže da je uvijek putovala s mačkom i ne bi se htjela pomaknuti ako joj maca ne bi bila na leđima. Nije htjela jesti sijeno koje nije s Blaskoviczeva imanja, ni piti tuđu vodu. 'Bila je duga poput čamca i mršava poput gladnog leoparda', pisao je jedan suvremenik, 'imala je uši mazge... bila je lijena, opuštena, nepomična... jela je tratinčice, obožavala krajolike, kretala se pospanih očiju poput pomalo trbušaste curice'. Ta i takva autsajderica svjetska je rekorderka u pobjedama. Premda je bila visoka samo 163 centimetra, pobjeđivala je rivale za pet do šest dužina. Mađari i danas čuvaju njezin kostur u Poljoprivrednom muzeju. Ne propustite 'Kincsem', film koji je u Mađarskoj vidjelo pola milijuna ljudi, pa su zbog njega morali otvarati nova kina, što je prizor koji kod nas nećemo gledati.

Dnevnik velikog Perice, HRT,
9. prosinca, 21:09

Na polovici nove sezone možemo osnovano reći – uspjelo je. Nastavak hit serije pogodio je ukus publike, više od 70 posto građana u raznim internetskim anketama ocijenilo je seriju laskavim ocjenama. A znamo, ah, znamo, koliko je naša publika spremna za ocrnjivanje. Odlični glumci, dobra režija (koja na trenutke podsjeća na genija TIMOTHYJA JOHNSA BYFORDA) i vedri šlageri s kraja šezdesetih vode nas prema zaključku kako projekt opravdava uložena sredstva. ■

NO PASARAN НО ПАСАРАН

**Poštovani čitatelji,
pozivamo vas da se pretplatite na Novosti.**



Pretplata za Hrvatsku za 3 mjeseca iznosi 12,75 eura, za 6 mjeseci 25,50 eura, a za godinu dana 51 euro.*

Molimo da uplatu obavite na:
IBAN HR8423600001101506511
U rubriku POZIV NA BROJ upišite svoj OIB.



Pretplata za inozemstvo za 3 mjeseca iznosi 25,5 eura, za 6 mjeseci 51 euro, a za godinu dana 102 euro.*

Molimo da uplatu obavite na:
IBAN HR8423600001101506511
SWIFT: ZABAHR2X

Nakon što izvršite uplatu, molimo vas da potvrdu o uplati pošaljete e-mailom na: info@portalnovosti.com ili poštom na adresu SNV/Novosti, Gajeva 7, 10000 Zagreb.

U opisu plaćanja obavezno navedite adresu na koju šaljemo Novosti.

*PDV je uračunat u cijenu.

Dana 25. svibnja 2018. godine na snagu je stupila Opća uredba o zaštiti osobnih podataka – GDPR – General Data Protection Regulation (Uredba GDPR).

Osnovna je svrha Uredbe GDPR veća kontrola pojedinaca nad njihovim osobnim podacima. Srpsko narodno vijeće, kao izdavač tjednika Novosti, provodi pravnu regulativu u svim područjima poslovanja, uključujući područje izdavaštva te nam je namjera, cilj i interes da imamo zadovoljne čitatelje, sa čijim osobnim podacima postupamo zakonito i sa svrhom.

Ovim putem obavještavamo pretplatnike tiskanog izdanja tjednika Novosti, kojima se tjedni primjerici novina dostavljaju putem pošte, da ćemo u skladu s Uredbom GDPR vaše osobne podatke koristiti isključivo u svrhu dostave primjerka Novosti. Ovime vam Srpsko narodno vijeće, kao voditelj obrade vaših osobnih podataka, jamči da vaše osobne podatke, koje ste nam osobno povjerili, nećemo koristiti u druge svrhe.

Poštovani pretplatnici, ako želite ostati primatelj tjednika Novosti, ne morate poduzeti nikakvu radnju po čitanju ove Izjave o privatnosti, a ako se želite odjaviti s liste primatelja, molimo vas da nas o tome obavijestite pisanim putem.

Pisanu izjavu dostavite na adresu: Srpsko narodno vijeće, za tjednik Novosti, Gajeva 7, Zagreb.

NOVOSTI
НОВОСТИ